

Avun hakeminen ja lastensuojelun institutionaalisen rajan ylittäminen

TIIA MÄENPÄÄ

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2015

MÄENPÄÄ, TIIA: Avun hakeminen ja lastensuojelun institutionaalisen rajan ylittäminen

Pro gradu -tutkielma, 76 sivua

Ohjaaja: Aino Ritala-Koskinen

Toukokuu 2015

Tutkielmassani tarkastellaan lastensuojelulta haettua apua sekä lastensuojelun institutionaalisen rajan ylittämistä. Tavoitteenani on selvittää eri avun hakemisen syitä sekä niitä ongelmia jotka ylittävät lastensuojelun institutionaalisen rajan. Näiden tietojen avulla voidaan löytää tämänhetkisiä lapsiperheiden kohtaamia ja lastensuojelun piiriin kuuluvia ongelmia. Aineistonani olen käyttänyt vuonna 2014 Tampereen kaupungin alueelle tehtyjä lastensuojeluhakemuksia, joiden lisäksi olen käyttänyt analyysini tukena lastensuojeluasiakkuuksista kerättyjä perustietoja. Aineistoa olen analysoinut sisällön analyysin sekä tulosten kvantifioinnin avulla.

Tutkielmani paikantuu perheiden henkilökohtaisen elämän ja lastensuojeluinstituution rajalle, jossa lastensuojeluhakemus tehdään ja kirjataan. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys on väljä sosiaalinen konstruktionismi. Tradition mukaisesti lapsiperheiden ongelmien katsotaan määrittyvän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kontekstissa. Yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat siihen milloin apua haetaan ja millaiseksi lastensuojelun institutionaalinen raja muodostuu.

Lastensuojeluhakemuksista on tunnistettavissa kolme erilaista avun hakemisen syy-ryhmää sekä niiden kanssa esiintyviä avun hakemisen taustatekijöitä. Näiden syiden ja taustatekijöiden muodostamien ryhmien perusteella lastensuojelulta haetaan apua useimmiten siksi, että perhe toivoo enemmän sosiaalista tukea, perheenjäsenillä on keskinäisiä ristiriitoja tai silloin kun vanhempi ei enää pärjää lapsensa kanssa tämän rajattoman käytöksen tai kouluongelmien vuoksi. Lastensuojeluhakemus tehdään usein myös siksi, että lastensuojelulta toivotaan konkreettista apua vaikean perhetilanteen helpottamiseksi.

Tutkimuksestani voi havaita sen, että lastensuojelun piiriin kuuluu hyvin monenlaisia lapsiperheiden kohtaamia ongelmia. Kuitenkin erityisesti lapsiin liittyvien syiden ja sosiaalisen tuen puutteiden vuoksi tehdyt hakemukset ylittävät useimmiten lastensuojelun institutionaalisen rajan, sillä niiden vuoksi aloitetut asiakkuudet jatkuvat useimmiten myös lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Tutkimustulosteni perusteella lastensuojelutyön tulisi kohdentua erityisesti vanhempien jaksamisen tukemiseen, perheristiriitojen selvittämiseen, lasten käytös- ja kouluongelmien tukemiseen sekä perheenjäsenten päihde- ja mielenterveysongelmien tunnistamiseen sekä niiden kanssa työskentelyyn. Uuden sosiaalihoitolain ja uudistuneiden lastensuojelun käytäntöjen myötä jatkotutkimusaiheena suositellaan mahdollisten lastensuojelun piiriin kuuluvien ongelmien sekä avun hakemisen muutosten tutkimista.

Avainsanat: lastensuojelu, lastensuojeluhakemus, avun hakeminen, institutionaalinen raja ja lastensuojelullinen ongelma

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

MÄENPÄÄ, TIIA: Seeking help and crossing institutional boundaries in child welfare
Master's Thesis, 76 pages
Social Work
Supervisor: Aino Ritala-Koskinen
May 2015

This Master's thesis examines help seeking patterns and institutional boundaries in child welfare. The goal is to look into the different reasons for seeking help which cross the institutional boundary of child welfare. With this information one can find the problems that families with children encounter and problems that belong to child welfare. As research material and basis of my analysis I used the child welfare applications made in Tampere in 2014 and basic information of the clienthood. The material has been analysed by using content analysis and quantification of the results.

The study is located amidst the personal life of families and child welfare institution where child welfare applications are made and documented. The theoretical framework of this study is broad social constructionism. According to the framework families' problems are presumed to be formed in social interaction and context. Society and culture impact the ways people seek help and what kind of institutional boundary is formed.

From the child welfare applications emerges three groups of reasons and different background factors for help-seeking. According to those reasons families seek help from child welfare because they hope for more social support, they have family conflicts or when child doesn't settle to boundaries or has problems in school. Applications are also made because families wish to have concrete support in challenging situations.

From my research we can conclude that within child welfare there is a great variety of problems that families with children encounter. However, especially applications that were made because of reasons related to children and the lack of social support crossed the institutional boundary of child welfare often. Clienthood started for the same reasons also often as a result of assessment. According to my research findings child welfare work should focus especially on supporting the coping of the parents, settling of family conflicts, supporting childrens' behavioural and school-related problems and identifying and working with family members' substance abuse and mental health problems. With the new practices in child welfare that rise from the new social welfare act further research should be done on how the problems within child welfare change and also how the changes in seeking help in child welfare change.

Keywords: child welfare, problem, child welfare application, help-seeking and institutional boundary

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 LASTENSUOJELUN TARVE JA AVUN HAKEMINEN	4
2.1 Lastensuojelutarpeen taustalla olevia tekijöitä	4
2.2 Ammattiavun hakeminen ja avun hakemisen problematiikka.....	7
3 LASTENSUOJELUN MONIULOTTEISUUS	11
3.1 Lähtökohtana lapsiperheiden tukeminen	11
3.2 Lastensuojelujärjestelmä ja – prosessi.....	13
3.3 Ongelman määrittäminen ja väliintulo perhe-elämään	16
3.4 Lastensuojelun institutionaalisella rajalla.....	19
4 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	21
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	21
4.2 Aineiston keruu.....	21
4.3 Tutkimusaineistona lastensuojeluhakemus.....	23
4.4 Aineiston perustietojen järjestäminen analyysia varten	25
4.5 Analyysin eteneminen sisällönanalyysin ja tulosten kvantifioinnin avulla.....	28
4.6 Tutkielman eettisyys	32
5 LASTENSUOJELULTA HAETTU TUKI JA APU.....	34
5.1 Vanhempiin ja lapseen liittyvät avun hakemisen syyt	34
5.2 Tukea sosiaalisen tuen riittämättömyyteen ja jaksamattomuuteen.....	36
5.2.1 Sairaudet ja vanhempien mielenterveysongelmat avun hakemisen taustatekijöinä ..	40
5.2.2 Taloudelliset vaikeudet avun hakemisen taustatekijöinä.....	42
5.3 Apua perheristiriitoihin ja tapaamisjärjestelyihin.....	43
5.3.1 Ero ja lapsen oirehtiminen avun hakemisen taustatekijöinä	45
5.3.2 Vanhempien päihteidenkäyttö sekä väkivalta avun hakemisen taustatekijöinä.....	46
5.4 Tukea nuoren kanssa pärjäämiseen ja koulunkäyntiin	48
5.4.1 Nuoren päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat ja kaveripiiri avun hakemisen taustatekijöinä.....	50
5.4.2 Aggressiivinen käytös ja vanhempien uupuminen avun hakemisen taustatekijöinä..	53
5.5 Konkreettista apua vaikeisiin perhetilanteisiin	54

6 AVUN HAKEMINEN JA INSTITUTIONAALISEN RAJAN YLITTÄMINEN	57
6.1 Aikaisempien asiakkuuksien yhteys avun hakemiseen	57
6.2 Lastensuojeluasiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen	60
7 TULOSTEN YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	65
LÄHTEET	71

Kuviot

Kuvio 1. Jaksamattomuuden, tukiperheen hakemisen ja tukiverkoston riittämättömyyden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa.....	37
Kuvio 2. Perheristiriitojen ja tapaamisiin liittyvän huolen esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa.....	43
Kuvio 3. Rajattoman käytöksen ja koulunkäyntiongelmien esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa.....	48
Kuvio 4. Rajattoman käytöksen, päihteidenkäytön ja koulunkäyntiongelmien esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa.....	51

Taulukot

Taulukko 1. Vireillepanon syyt ja sukupuolijakauma.....	26
Taulukko 2. Lastensuojeluhakemuksen tekijät.....	26
Taulukko 3. Vireillepanon syyt ja ikäjakauma.....	28
Taulukko 4. Vanhempiin liittyvien syiden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa.....	35
Taulukko 5. Lapsiin ja nuoriin liittyvien syiden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa...	35
Taulukko 6. Tiedot aikaisemmista lastensuojeluasiakkuuksista Tampereella.....	59
Taulukko 7. Asiakkuuden jatkuminen lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen.....	61
Taulukko 8. Vanhempiin liittyvät syyt ja asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen.....	62
Taulukko 9. Lapsiin liittyvä syyt ja asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen.....	63

1 Johdanto

Lastensuojelu on aina ollut mielestäni yksi mielenkiintoisimmista sosiaalityön osa-alueista. Olen sosiaalityön opiskelupaikan hakemisesta lähtien halunnut työskennellä lastensuojelun parissa, sillä haluan tukea ja auttaa perheitä heidän kohtaamissaan ongelmissa ja kriiseissä. Ajatus lapsiperheiden auttamisesta on lähtenyt siitä, että minulle lastensuojelu on aina näyttäytynyt perheitä tukevana palveluna. Opiskelujeni varrella ja lastensuojelussa työskennellessäni käsitykseni lastensuojelusta eivät ole muuttuneet, mutta ne ovat saaneet rinnalleen uutta tietoa ja erilaisia näkökulmia. Lastensuojelun yleiseen kuvaan ovat viimeaikoina vaikuttaneet myös media sekä julkinen keskustelu. Niissä päällimmäisenä ei läheskään aina ole ollut lastensuojelun tuen ja auttamisen näkökulma, vaan esillä ovat olleet lastensuojelun tekemät virheet sekä asiakkuuteen pakotetut perheet. Huomattavan usein lastensuojeluasiakkuuteen tulon ajatellaan olevan asiakkuuteen joutumista, eikä lastensuojelulta haetusta avusta juuri puhuta.

Eri tilastoja tarkastellessani olen huomannut, että lastensuojelua koskevasta keskustelusta huolimatta lastensuojeluun hakeutuminen on kohtalaisen yleistä. Esimerkiksi Tarja Heinon (2007, 40) pilottitutkimuksen mukaan Hämeenlinnassa, Porissa, Tampereella, sekä seutukunnissa lastensuojeluasioista 38 % tulee vireille lastensuojeluhakemuksena. Tämä tarkoittaa sitä, että merkittävä määrä lastensuojeluasioista tulee vireille joko 12 vuotta täyttäneen lapsen, hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa laatiman hakemuksen perusteella (Lastensuojelun käsikirja/ lastensuojeluasian vireilletulo, 2014).

Lastensuojeluhakemusten tosiasiallinen yleisyys on herättänyt oman tutkimuksellisen mielenkiintoni lastensuojelulta haettua apua kohtaan. Ensimmäinen mielenkiinnon kohteeni on ollut avun hakemisen syiden ja lastensuojelun piiriin kuuluvien ongelmien tutkiminen. Avun hakemisen syitä ja lastensuojelullisia ongelmia olen tarkastellut Tampereen alueelle vuonna 2014 kirjattujen lastensuojeluhakemusten avulla. Näitä hakemuksia olen analysoinut sisällön analyysin ja tulosten kvantifioinnin keinoin.

Avun hakemisen ja syiden tutkimisen kautta tutkielmani paikantuu perheiden henkilökohtaisen elämän ja lastensuojeluinstituution rajaan, jossa lastensuojelulta haetaan apua silloin kun perheen omat resurssit tai muut palvelut eivät enää riitä ongelman ratkaisemiseksi. Tällä rajalla käydään keskustelua lastensuojeluun kuuluvista ongelmista

sekä päätetään asiakkuuden jatkosta ja rajan ylittymisestä. (Kts. Pösö 2010.) Toinen mielenkiinnon kohteeni onkin ollut tutkia tällä rajalla oloa, rajalla käytävää ongelmanmäärittelyä sekä mahdollisia rajanylityksiä.

Tutkielmani näkökulma ja kohde ovat uusia, sillä lastensuojeluhakemuksia tai lastensuojeluun hakeutumista käsitteleviä tutkimuksia on edelleen tehty vain vähän. Avun hakemisesta ja erityisesti avun hakemiseen liittyvistä ongelmista löytyy niin kotimaista kuin kansainvälistä tutkimusta esimerkiksi mielenterveysongelmiin ja riippuvuuksiin liittyen (esim. Arnkil 2004; Backett-Milburn & Hardin 2004; Itäpuisto 2011 & 2012). Kuitenkin varsinaisesti lastensuojelua ja avun hakemista koskevaa tutkimusta on ollut vaikeaa löytää, jolloin muita avun hakemiseen liittyviä tutkimustuloksia on pitänyt soveltaa lastensuojeluun hakeutumisen kohdalla.

Yleisesti lastensuojeluun hakeutumista on käsitelty osana muita asiakkuuden vireilletulon muotoja, lastensuojelullista huolta tai lastensuojeluasiakkuutta tutkittaessa. (esim. Kivinen 1994; Heino 2007; Järvelä 2014). Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksia koskevaa tutkimusta lukiessa on ollut tärkeää se, että on ymmärtänyt ilmoituksen ja avun hakemisen lähtökohtien eron. Apua hakiessaan avunhakija on itse määrittelemässä havaitsemaansa ongelmaa ja toteaa, että tarvitsee sen ratkaisemiseksi ulkopuolista apua (vrt. Jokinen, Juhila & Pösö 1995, 19). Tällä tavoin esimerkiksi lastensuojeluhakemuksen teko eroaa lastensuojeluilmoituksesta sekä siihen usein liitetystä väliintulon ideasta. Apua hakiessaan ihminen määrittelee itse ongelman ”väliintulon” kohdan, vaikka yleiset käsitykset ja ongelmanmäärittelyt vaikuttavat yksilön ongelman havaitsemiseen ja määrittelyyn.

Lastensuojeluhakemusten tarkastelu on tärkeää, sillä vanhemmat ovat usein ensimmäisiä lapsensa avun tarpeen huomaavia henkilöitä sekä motivoituneita saamaan lapsilleen heidän tarvitsemaansa tukea (Boulter & Rickwood 2013, 131). Lastensuojeluhakemukset ovat usein myös ensimmäinen tieto, jonka perheen kanssa työskentelevä sosiaalityöntekijä perheestä saa, ja vireillepanon yhteydessä kirjattu dokumentti on usein pohja perheen kanssa työskentelyn aloittamiselle. Tutkielmani on tärkeä myös siksi, että se nostaa esille lastensuojelulta haettua apua ja mahdollisesti myös poistaa siihen liittyviä ennakkoletuksia. Tutkielmastani saatavaa tietoa voidaan käyttää apuna myös lastensuojelupalveluita ja -työtä kehitettäessä.

Ennen varsinaisiin tutkimuskysymyksiini vastaamista olen pyrkinyt tutkielman teoriaosuudella osoittamaan lastensuojelun moniulotteisuutta, sillä Pösön (2007) tavoin

uskon, ettei yksittäisten lastensuojelun ulottuvuuksien tarkastelu tuo riittävästi esiin lastensuojelun kokonaisuutta. Pösön mukaan lastensuojelulla on neljä ulottuvuutta joiden perusteella lastensuojelu on yhteiskunnallinen instituutio, maallikko- ja ammattitietoon perustuvaa toimintaa, yksilökokemuksia, sekä osa kulttuurista tietoa. Näiden ulottuvuuksien kautta lastensuojelun tarkoituksena on tukea perheitä heidän kohtaamissa ongelmissaan, mutta samalla lastensuojelun vastuulla on myös perheiden yksityisyyteen puuttuminen lapsen hyvinvointia vaarantavissa tilanteissa. Toimintansa perustana lastensuojelun työntekijät käyttävät sekä ammatillista että maallikkotietoa. Tiedon muodostumiseen ja ongelmanmäärittelyyn vaikuttavat puolestaan yleiset kulttuuriset ja yhteiskunnalliset käsitykset esimerkiksi hyvästä lapsuudesta, joiden määrittelyyn myös lastensuojelu voi osaltaan vaikuttaa. (Pösö 2007, 66–67.)

Koska tutkimukseni tarkoituksena on etsiä avun hakemisen syitä ja lapsiperheiden kohtaamia ongelmia, on lastensuojelun moninaisuuden lisäksi tärkeää käsitellä myös lastensuojelullisten ongelmien määrittymistä, avun hakemista ja asiakkuuteen tuloa riittävän laajasti. En halua tutkimuksessani paikantaa ongelmia vain perheisiin, vaan haluan tuoda esiin niiden yhteiskunnallisen puolen. Yksittäisten ongelmien ja syiden etsimisen rinnalla on ollut tärkeää, että niiden määrittymisen kontekstisidonnaisuus ja moninaisuus ymmärretään (esim. Loseke 2003, 6-7; Pösö 2010, 332). Lastensuojelun moninaisuuteen ja siihen liittyviin tekijöihin olen pyrkinyt löytämään vastauksen lastensuojelun piiriin kuuluvien ongelmien sekä lastensuojelun institutionaalisen rajan määrittymisen kautta.

Tutkielmani etenee seuraavanlaisesti. Aluksi tarkastelen lastensuojelun tarpeen taustalla olevia tekijöitä sekä avun hakemista aikaisemman tutkimuksen avulla. Tämän jälkeen käsittelen lastensuojelua sen moniulotteisuuden kautta. Kyseisen luvun alussa kerron lastensuojelun tukemisen lähtökohdasta ja sen perustasta, jonka jälkeen kerron yleisesti lastensuojelujärjestelmästä ja -asiakasprosessista. Tämän jälkeen tarkastelen lastensuojelullisen ongelman määrittymistä sekä lastensuojelun institutionaalisen rajan paikantamista. Teoriaosuuden jälkeen kerron tarkemmin tutkielmani toteuttamisesta, aineistosta ja analyysimenetelmästä. Lopuksi kerron tutkimustulokseni ja johtopäätökset.

2 Lastensuojelun tarve ja avun hakeminen

2.1 Lastensuojelutarpeen taustalla olevia tekijöitä

Lastensuojelun syitä ja taustatekijöitä on tutkittu Suomessa jo usean vuosikymmenen ajan. Näiden tutkimusten perusteella lapsiperheet kohtaavat arjessaan useita eri haasteita ja ongelmia. Toiset kuuluvat eri elämänvaiheisiin, osa voi tapahtua yllättäen kun taas jotkut niistä kehittyvät pitkän ajan kuluessa tai useiden ongelmien ryppäinä. Löytämieni tilastojen ja tutkimustulosten valossa on mielenkiintoista tarkastella sitä, millaisia ongelmia perheet ovat arjessaan eri aikoina kohdanneet ja mitkä asiat ovat viimeisten vuosikymmenien aikana nousseet merkittäviksi lastensuojelun tarvetta synnyttäviksi tekijöiksi.

Tarja Kivinen on julkaissut vuonna 1992 pitkittäisselvityksen lastensuojelun asiakkaana olevista lapsista ja heidän elämänsä historiastaan. Hänen raporttinsa perustuu vuonna 1987 sosiaalihuollin toimista kaikkien sosiaalitoimiston lastensuojeluasiakkaana olleista lapsista koottuun tilasto- ja asiakkuus/elämänsä historia – aineistoon. Kivisen raportista selviää, että tuolloin lastensuojelulapsi on asunut muita väestön lapsia useammin monilapsisessa yhden vanhemman perheessä. Lastensuojeluasiakkaana olevilla lapsilla tapahtui muita lapsia useammin myös sosiaalisten suhteiden ja asuin ympäristön muutoksia. (Kivinen 1992, 1–3.) Raportin mukaan lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät ovat liittyneet pääasiassa lapsen kasvuolotekijöihin (80 % tapauksista) ja lapsen omaan käyttäytymiseen (14 % tapauksista). Aineiston mukaan lastensuojelun asiakkaaksi tulleista lapsista noin 54 % oli poikia ja noin 46 % tyttöjä, joista suurin osa (n 42 %) oli 0–3-vuotiaita. (Kivinen 1992, 18, 60.)

Vuonna 1998 Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman valmisteluun liittyvässä taustamuistiossa on tarkasteltu tarkemmin pinnalla olleita keskeisiä lastensuojelun tarvetta synnyttäviä yksittäisiä tekijöitä. Muistion mukaan lastensuojelutarpeen päällimmäisiksi syiksi nousevat erityisen vakavat perheristiriidat, vanhempien päihteiden käyttö sekä psyykkiset sairaudet. Näiden syiden jälkeen esiin nousevat lapsen ja nuoren tekemät rikokset, koulunkäyntivaikeudet, päihteiden käyttö sekä huolto- ja tapaamisriidat. Muistiossa kerrotaan myös lastensuojeluperheiden muista taustoista, joissa nousevat esiin taloudelliset ja työllistymisen vaikeudet, jolloin suurin osa vanhemmista on ennen lastensuojeluasiakkuuden alkua ollut pitkäaikaistyötön sekä toimeentulotuen asiakas. Myös

sosiaalinen huono-osaisuus lastensuojeluasiakkaana olevien lasten perheissä on yleistä. Näillä perheillä on muistion mukaan niukka sosiaalinen verkosto ja muita ihmissuhdeongelmia. Näin ollen suuri osa lastensuojeluasiakkaista on elänyt lapsuudessaan olosuhteissa, joissa on useita puutteita ja vaikeuksia. Tämä on tuonut mukanaan pitkään jatkuneita vaikeuksia ja ongelmien periytymistä vanhemmalta lapselle. (Rousu 1998, 106–109.)

Myös Tarja Heino on raportoinut lastensuojelun taustalla olevia tekijöitä osana laajaa lastensuojelun tietojärjestelmien, seurannan ja tilastoinnin kehittämiseksi käynnistettyä hanketta. Tämän hankkeen tarkoituksena on ollut selvittää kattavasti sitä, keitä ovat vuonna 2006 lastensuojeluasiakkuuteen tulleet asiakkaat. Tutkimushankkeen aineisto kerättiin Tampereen, Porin ja Hämeenlinnan kaupungeista sekä Tampereen seutukunnissa. Heino raportissa tuodaan monipuolisesti esiin uusien lastensuojeluasiakkaiden taustoja, asiakkuuden alkuun liittyviä tekijöitä. (Heino 2007, 4,7.) Raportin mukaan uusista asiakaslapsista suurin osa eli lähes kolmasosa on 0–2-vuotiaita. Toiseksi suurin uusien lastensuojeluasiakkaiden ryhmä muodostuu taas 15–17-vuotiasita nuorista (19 % uusista asiakkaista) ja kolmanneksi suurin 12–14-vuotiasita lapsista.(emt.24.)

Lastensuojeluasiakkuuteen tulleista lapsista noin 36 % oli perheen ainoita lapsia ja lähes saman verran lapsista asui perheessä jossa on yhteensä kaksi lasta. Myös Heino raportissa käy ilmi, että suurella osalla uusien asiakkaiden perheistä on tapahtunut arjessaan muutoksia kuluneen vuoden aikana. Tällainen arjen muutos on usein perheen muutto, mutta hyvin usein perhe on kohdannut vakavan kriisin kuten perheenjäsenen sairauden. (emt. 26–32.) Aikaisemmin tehtyjen selvitysten tavoin, myös Heino raportissa nousi esiin lastensuojeluasiakkuuteen tulleiden perheiden vanhempien työmarkkina-aseman ero väestön muihin perheisiin verrattuna. Lastensuojeluasiakkaiden vanhemmista 40 % kävi töissä ja toisaalta noin 43 % vanhemmista oli täysin ilman työhistoriaa. Myös 45 % aineiston perheistä oli saanut tai sai edelleen toimeentulotukea. (emt. 33–37.)

Lisäksi Heino (2007) raportissa käy ilmi, että sosiaalisiin suhteisiin ja tukeen liittyvät tekijät arvioitiin aineiston lapsilla melko hyviksi, jolloin erityisesti ammatillinen tuki nousi esiin perheitä kannattelevana tekijänä. Ennen asiakkuutta tai sen alkuvaiheessa saadussa tuessa ja palveluiden käytössä korostuivat taloudellisen tuen, kotipalvelun ja lastenhoidon saaminen. Myös erilaisten terapiapalveluiden käyttö ja asiakkuudet psykiatrisilla osastoilla olivat uusien asiakaslasten kohdalla suhteellisen yleisiä. (Emt. 49–52.) Hyvin tukevista

sosiaalisista tekijöistä huolimatta lastensuojeluperheissä on asiakkuuden alussa läsnä erityisesti vanhempien jaksamattomuutta (37 % kaikista lapsista), perheristiriitoja (29 %) sekä riittämätöntä vanhemmuutta (28 %). Näiden lisäksi lastensuojeluasian taustalla on vanhempien avuttomuutta, mielenterveysongelmia sekä päihteiden väärinkäyttöä. Myös lapsen tai nuoreen liittyvistä lastensuojelutarpeen taustalla olevista tekijöistä nouse esiin erityisesti ristiriidat vanhempien kanssa (22 %) sekä nuoren koulunkäyntivaikeudet (20 %) ja mielenterveys (14 %) ja fyysiset (10 %) ongelmat. (emt. 58–59.)

Näiden selvitysten, muistioiden ja raporttien lisäksi myös pro graduissa on tarkasteltu lastensuojeluasiakkuuden alkuun liittyviä tekijöitä. Esimerkiksi Tiina Järvelän (2014) lastensuojeluilmoituksia ja selvityksiä tarkastelevan tutkielman tulosten mukaan tutkimuskaupungissa vuonna 2013 tehtyjen lastensuojeluilmoitusten (n= 231) huoli liittyi useimmiten vanhempien jaksamattomuuteen (n=40). Tämän jälkeen yleisimmät huolet liittyivät perheväkivaltaan tai sen uhkaan (n=33), vanhempien päihteidenkäyttöön (n= 28), lapsen päihteidenkäyttöön tai sen epäilyyn (n=27), vanhempien psyykkiseen terveyteen (n=12) ja perheristiriitoihin (n=9). Lapsen psyykkisestä voinnista ja lapsen pahoinpitelyepäilystä kerrottiin kahdeksassa lastensuojeluilmoituksessa ja esimerkiksi vanhemman ja lasten välisistä ristiriidoista vain kuudessa. Lastensuojeluilmoituksien syyt erosivat esimerkiksi Heinon (2007) raportissa esitetyistä syistä siten että lapsen koulunkäyntiin liittyvistä tekijöistä oli oltu huolissaan vain kolmessa ilmoituksessa. Tutkielman ilmoituksista esimerkiksi vain yhdessä oltiin huolissaan vanhempien fyysisestä terveydestä. Lastensuojeluilmoituksen kohteena olleet lapset olivat muiden selvitysten tavoin usein 0–2-vuotiaita (21 % ilmoituksista), mutta myös noin 7-vuotiaista (7 % ilmoituksista) ja 15-vuotiaista (8 % ilmoituksista) tehtiin usein lastensuojeluilmoituksia. (Järvelä 2014, 32–34.)

Lastensuojelutarpeen taustalla olevat tekijät ovat viime vuosikymmenien sisällä tehtyjen selvitysten ja tutkimusten mukaan olleet samankaltaisia. Erityisesti vanhempien jaksamattomuus, perheenjäsenten päihteidenkäyttö ja psyykkiset ongelmat sekä erilaiset ristiriidat ovat lastensuojeluun tulon taustalla vuodesta toiseen. Toisaalta myös erilaiset arjen muutokset sekä toimeentulon vaikeudet ovat asiakkuuden alkaessa usein läsnä. Myös lastensuojeluun tulleiden lasten iät ovat eri selvitysten mukaan hyvin samanlaisia. Näiden perusteella 0–3-vuotiaiden lasten osuus muista lapsista on suurin.

Koska lastensuojelulta haetusta avusta ei ole tehty vastaavanlaisia tutkimuksia, on lastensuojelutarpeen taustatekijöiden rinnalla hyvä tarkastella yleisesti avun hakemista ja siihen liittyviä tekijöitä. Tämän tarkastelun avulla lastensuojelun piiriin tuloa ja avun hakemista voidaan ymmärtää monipuolisemmin.

2.2 Ammattiavun hakeminen ja avun hakemisen problematiikka

Ammattiavun hakemista käsittelevä tutkimus sijoittuu pääasiassa terveydenhuollon piiriin, vaikka myös tiettyjen sosiaalisten ongelmien kuten peliongelman ja perheväkivallan kohdalla avun hakemista on tutkittu suhteellisen paljon. Tutkielmaani varten yritin löytää avun hakemista ja sen prosessia käsittelevää tutkimusta kunnes huomasin, että avun hakemisen kohdalla tutkimusten pääpaino on tieteenalasta riippumatta usein avun hakemisen problematiikassa. Tutkimusten tuloksia lukiessani huomasin, ettei problematiikan tutkiminen ole sen yleisyydestä huolimatta turhaa, sillä avun hakemiseen liittyy hyvin useita ongelmakohtia, jotka voivat lopulta jopa estää palvelun piiriin tulon.

Problematiikkaa käsittelevästä tutkimuksesta olen havainnut kaksi merkittävintä avun hakemiseen vaikuttavaa tekijää. Yksi merkittävimmistä on se, että ongelman havaitsija näkee ongelman riittävän suurena, jolloin hän ajattelee tarvitsevänsä asian ratkaisemiseksi ulkopuolista apua (Kääriäinen 206, 106). Ongelman havaitseminen ja määrittäminen eivät useinkaan tapahdu hetkessä, vaan ovat pitkän prosessin ja eri tekijöiden summia. Ongelman havaitsemiseen ja määrittämiseen vaikuttaa yksilön harkinnan lisäksi usein myös ympäristön määritelmät siitä, mikä on ongelmallista. Esimerkiksi Backett-Milburnin ja Hardenin (2004, 430, 433) perheen jäsenten riskinmäärittelyä koskevan tutkimuksen tulosten mukaan perheet muodostavat oman määritelmänsä lasta koskevasta riskistä ja sen merkityksistä. Tähän määrittelyyn vaikuttavat yleiset käsitykset hyvästä vanhemmuudesta ja siitä mikä on lapsille riskialtista. Myös perheen tausta, muiden oletetut mielipiteet ja oman perheen vertailu muihin perheisiin vaikuttavat vanhempien muodostamiin riskikäsityksiin. (Emt. 442–444.) Yleensä apua haetaan silloin, kun ollaan riittävän huolissaan perheeseen liittyvästä asiasta ja halutaan muutosta havaittuun ongelmaan. Avun hakemisella pyritään siihen, että ongelman aiheuttamat haitat saadaan hallintaan sekä siitä aiheutuvat uhat poistettua (Itäpuisto 2012, 137–138.)

Toinen merkittävä tekijä on se, että avun hakijan tulee tietää mistä ongelmaan voi saada apua. Lastensuojeluilmoituksia käsittelevässä tutkimuksessaan Tarja Kivinen (1994, 104) havaitsi, että lastensuojeluilmoitusten pohjalla on ilmoittajan inhimillinen huoli lapsen tilanteesta, mutta myös käsitys lastensuojelun mahdollisuuksista sekä tehtävistä. Mielestäni tämä liittyy ilmoitusten tekemisen lisäksi myös avun hakemiseen, jolloin hakemuksen tekeminen alkaa inhimillisestä huolestumisesta ja siitä käsityksestä, että lastensuojelu on se paikka josta ongelmaansa voi saada apua. Kyseiset avun hakemiseen liittyvät tekijät olen havainnut myös lastensuojelun sosiaalityötä tehdessäni. Huomattavan usein lastensuojeluhakemuksen tekijä aloittaa yhteydenottonsa sanomalla ”en oikein tiedä soitinko nyt oikeaan paikkaan” tai ”en ole varma pitäisikö tästä ilmoittaa”. Toisaalta yhteydenotot jatkuvat usein sanoilla ”minulla on huoli...”.

Avun hakeminen ja lastensuojeluhakemuksen teko eivät selvästikään ole yksinkertaisia tai helppoja päätöksiä, vaan pitkän pohdinnan tuloksia. Se, että päättää kertoa omaan elämään ja perheeseen liittyvästä ongelmasta tai huolesta voi tuntua yhtä aikaa sekä vaikealta että oikealta. Toisaalta apua hakiessaan voi myös pohtia sitä, seuraako hakemuksesta perheelle tai lapselle jotain negatiivista ja onko lastensuojelun asiakkuuteen tulo lopulta paras ratkaisu. Esimerkiksi näihin kysymyksiin liittyen avun hakemista on tutkittu hyvin monien eri ongelmien kohdalla. Myös näissä tutkimuksissa nousee usein esiin avun hakemiseen liittyviä pelkoja, häpeää sekä useita muita esteitä.

Eri tutkimuksista löytämäni avun hakemisen esteet olen luokitellut Maritta Itäpuiston esittelemän luokittelun mukaisesti. Itäpuisto (2011) jakaa hoitoon hakeutumisen esteet peliongelmiä käsittelevässä tutkimuksessaan henkilökohtaisiin, kulttuurisiin, palvelun rakenteisiin sekä perheeseen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviin esteisiin. Itäpuiston mukaan nämä esteet muodostavan yksilön ympärille laajenevan kehän, jonka osat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kehän eri osat ovat yhteydessä myös yksilöön, jolloin yksilö tekee johtopäätöksiä sekä toimii kehiltä saamiensa viestien perusteella. (emt. 313.)

Henkilökohtaisella esteellä tarkoitetaan Itäpuiston (2011) mukaan omaa osuutta avun hakemisen viivästyttämisessä, jolloin ihmisen tunteet, ajatukset ja käsitykset ongelmasta ja hoitoon hakeutumisesta ovat merkittävässä roolissa. Henkilökohtaisia voivat olla esimerkiksi aikaansaamattomuus ja ongelman kieltäminen, sekä hoitoon hakeutumisen haluttomuus. (emt. 313.) Henkilökohtaiset esteet nousevat esiin usein myös lähisuhdeväkivaltaa koskeissa tutkimuksissa. Niissä esteenä on esimerkiksi tapahtumien

kieltäminen tai se, että ongelmien ajatellaan olevan niin lieviä, ettei apua ajatella tarvitsevan.(Prosman, Lo Fo Wong & Lagro-Janssen 2014, 5; Kääriäinen 2006, 115.) Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, ettei ongelman vakavuutta ja sen negatiivisista vaikutuksista tiedetä. Esimerkiksi hollantilaisessa lähisuhdeväkivaltaa koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että väkivaltaa kokeneet äidit uskoivat vahvasti, ettei heidän itsensä kokemalla väkivallalla ole negatiivisia vaikutuksia lapsen psyykkiseen tai emotionaaliseen kehitykseen. (Prosman ym. 2014, 6.)

Perheeseen ja sosiaaliseen yhteisöön liittyvistä esteistä päällimmäisenä nousevat esiin ongelman salaaminen ja ongelmaan liittyvä häpeä. Ongelma voidaan salata perheeltä, sillä pelätään esimerkiksi perheen tai puolison menettämistä. (Itäpuisto 2011, 314.) Ongelma halutaan pitää myös yksityisenä asiana, jolloin siitä ei haluta kertoa perheen ulkopuolisille. Tähän liittyy esimerkiksi se, että ihminen pelkää tulevansa leimatuksi, mikäli kertoo ongelmastaan tai avun hakemisesta. (esim. Prosman ym. 2014, 5.) Esimerkiksi Turkissa tehdyssä mielenterveysongelmia ja hoitoon hakeutumista käsittelevässä tutkimuksessa haastateltava uskoivat tulevansa leimatuksi ”hulluiksi”, mikäli he hakeutuisivat psykologisen avun piiriin. Tällöin apua ei haeta sosiaalisen häpeän vuoksi. (Topkaya 2015, 25.)

Kulttuuriset esteet liittyvät Itäpuiston (2011) mukaan usein yleisiin kulttuurisiin tekijöihin, jolloin esimerkiksi kulttuuriset normit ja käsitykset siitä, että oman ongelmansa kanssa tulee pärjätä yksin, nousevat esteeksi avun hakemiselle. Itäpuiston mukaan erityisesti miesten kohdalla oman heikkouden ja avuntarpeen myöntäminen ovat olleet ”maskuliinisen eetoksen” vuoksi vaikeita. Myös media on tutkimuksen mukaan vaikuttanut ihmisten käsityksiin hoidosta. Tällöin kuuleman perusteella epäillään esimerkiksi hoitometodeja, auttavan tahon motivaatiota tai osaamista ongelman ratkaisemiseksi. (emt. 315.) Ihmiset voivat myös arkailla ongelmasta kertomista tiettyjen palveluiden työntekijöille, sillä ongelman pelätään johtavan esimerkiksi lastensuojelullisiin toimenpiteisiin (Kääriäinen 2005, 114). Toisaalta aiemmat negatiiviset kokemukset viranomaisen avusta tai ongelmaan suhtautumisesta vaikuttavat siihen, ettei apua haeta enää uudelleen (Prosman ym. 2014, 5; Kääriäinen 2005, 117). Kulttuuriset esteet voivat liittyä myös ongelmakäyttäytymiseen liittyvään kulttuuriin, jonka vuoksi esimerkiksi pelihalleissa pelaamista ei pelikulttuurin takia nähdä ongelmallisena, vaan pelaaminen on siellä normaalia toimintaa (Itäpuisto 2011, 314).

Avun hakemiselle voi nousta esteeksi myös palvelun rakenteisiin ja sisältöihin liittyvät tekijät. Tällöin suureksi ongelmaksi nousee se, että vaikka palveluun hakeudutaan ja apua haetaan, ei sitä välttämättä saada ja apua voidaan joutua odottamaan jopa useita vuosia. (Itäpuisto 315–316.) Myös vääränlainen tai puutteellinen apu voi nousta esteeksi avun saannille. Esimerkiksi Kääriäisen (2006) naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevien tutkimustulosten mukaan väkivallan uhreille ei annettu riittävää jälkihoitoa tai heitä ei ohjattu akuutin avun jälkeen pidempiaikaisen tuen piiriin (emt. 115–116). Päälimmäistä ongelmaa ei myöskään aina nähdä muiden ongelmien alta ja siksi sitä ei välttämättä käsitellä riittävästi (Itäpuisto 2011, 316).

Näistä aiemmista avun hakemista koskevista tutkimustuloksista voi löytää hyödyllistä tietoa myös lastensuojeluun hakeutumiseen liittyen. Tutkimustulosten perusteella niin ongelman havaitseminen, määrittelemineen kuin avun hakeminen eivät ole yksinkertaisia asioita, vaan usein monen tekijän summia. Kuten yllä jo sivutaan, vaikuttavat myös palvelun rakenne ja sisältö siihen, milloin ja millaisiin ongelmiin apua haetaan ja saadaan. Apua hakiessaan ja asiakkuuteen pyrkiessään yksilö on astunut omien henkilökohtaisten rajojensa ulkopuolelle ja odottaa palveluun pääsyä ja tukea palveluntarjoajan institutionaalisella rajalla. Tällöin keskustellaan siitä, löytyykö tietystä palvelusta ratkaisua yksilön ongelmiin ja kuuluuko ongelma tämän palvelun piiriin. (kts. Pösö 2010.)

3 Lastensuojelun moniulotteisuus

3.1 Lähtökohtana lapsiperheiden tukeminen

Lastensuojelu on yhteiskunnallinen instituution jonka työ perustuu niin lainsäädäntöön, kansainvälisiin sopimuksiin, ammattietiikkaan kuin vallitsevaan kulttuuriin sekä sen käsityksiin hyvästä lapsuudesta ja perhe-elämästä. Lastensuojelun tehtävät ovat muotoutuneet vähitellen yhteiskunnan muutosten ja sosiaaliturvan kehityksen myötä ja työn painotukset ovat vaihdelleet muun muassa vallitsevan perhekäsityksen mukaisesti. (Bardy 2009, 30, 39–40; Forsberg 1998, 52, Pösö 2007, 67.) Lukemani perusteella näen perheiden tukemisen olleen aina Suomalaisen lastensuojelutyön lähtökohta, vaikka sitä on toteutettu ja korostettu eri aikana eri tavoin.

Lastensuojelullisten ongelmien ja lastensuojelutyön luonne on vaihdellut sen mukaan miten lastensuojelun työtä ja tehtävää on tulkittu (Pösö 2007, 72, 76). Ketolan ja Kokkosen (1993) mukaan suomalaisen auttamistyön kehittyminen voidaan jakaa kolmeen merkittävään aikakauteen (emt.11). Ensimmäinen murros sijoittuu 1800-luvun kunnallisen köyhäinhuoltoon muotoutumiseen, jolloin vastuu avuntarpeesta olevista oli vielä täysin heidän perheillään. Erilaiset ongelmat olivat osa yhteiskuntaa ja niiden läsnäolo oli luonnollista. Tällöin virallisen sekä epävirallisen auttamisen rajat olivat hyvin hämärä, ja perhe nähtiin autonomisena yksikkönä johon julkisen vallan ei tullut puuttua. 1800-luvulla köyhäinhuolto alkoi kuitenkin vähitellen siirtyä perheiltä seurakunnan vastuulle ja siitä edelleen kunnille, jolloin erilaisia köyhäinhoidon muotoja alkoi kehittyä. Samanaikaisesti myös sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö alkoi hiljalleen rakentua. (emt. 11–14; Forsberg 1998, 52.)

1900-luvun alussa teollistumisen aikakausi toi taloudellisten ja sosiaalisten muutoksien myötä mukanaan myös sen, että ihmiset alkoivat muuttoliikkeen vuoksi erkaantua aiemmin turvaa antaneista lähiverkostoistaan. Samalla yhteiskunnassa alkoi näkyä uudenlaisia taloudellisia ja poliittisia epävarmuuksia, jolloin myös ihmisten ongelmat tulivat näkyvämmiksi. Vaikka sosiaalihuollon ja lakien kehittyminen oli edelleen 1900-luvulla hidasta, alettiin sotien jälkeisinä vuosina ajatella, että perheitä tukemalla yhteiskunta saataisiin nousemaan uudelleen. Näin perhepolitiikasta alkoi muodostua sosiaalipolitiikan keskeinen painopiste. Kuitenkin vasta 1960-luvun lopulta lähtien nykyisen kaltaisen

hyvinvointivaltion kehittyminen alkoi ja se näkyi erityisesti sosiaalivakuutusten kehityksessä. (Ketola & Kokkonen 1993, 15–19.) Modernin valtion aikakaudella alettiinkin korostaa perheen ja valtion yhteistyötä, jolloin perheen hyvinvoinnin nähtiin olevan hyväksi myös valtiolle. Myös erilaisten asiantuntijoiden mielipiteet hyvästä perhe-elämästä alkoivat nousta tärkeiksi jonka perusteella myös perheeseen puuttumista alettiin pitää oikeutettuna. (Forsberg 1998, 52.)

Nykyisen lastensuojelun ydin onkin Bardyn (2009) mukaa muotoutunut sellaiseksi, jossa perhe nähdään ensisijaisena, mutta jossa lapsen oikeuksia tulee vaalia ja kunnioittaa. Lastensuojelussa pyritään perheitä tukemalla lapsen hyvinvoinnin turvaamiseen, mutta toisaalta tarvittaessa myös sitä vaarantavien tekijöiden poistamiseen. Näin työhön sisältyy tuen lisäksi myös kontrolli ja asiakkaiden valikointi. (emt. 41; Pösö 2010, 326.)

Lastensuojelun kehitystä tarkasteltaessa voi Rousun ja Strandströmin (1998) tavoin havaita sen, että nykylapsuus ja -vanhemmuus ovat yhteiskunnallistuneet. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmat eivät kasvata yhteiskunnassamme lapsiaan yksin, vaan erilaiset auttamisjärjestelmät ja yhteiskunnan tarjoamat tukimuodot ohjaavat vanhempia heidän kasvatustyössään sekä tukevat perheitä niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin kasvatuksellisesti. (emt.11.) Suomalaisessa yhteiskunnassa ensisijainen vastuu lapsesta on hänen huoltajallaan, mutta yhteiskuntamme tulee tukea huoltajia muun muassa eri palveluita tarjoamalla. Esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain (1§) mukaan huoltajalla on velvollisuus ”turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti” (L 1983/361). Huoltajien velvollisuuksien rinnalla perustuslaissamme (19§) määritellään myös huoltajien oikeudesta saada julkisen vallan tukea lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisen kasvun turvaamiseksi (L 1999/731). Näin ollen yhteiskunnassamme lastensuojelun vahvana lähtökohtana on olla perheiden tukena tarpeen tullen.

Suomessa lastensuojelun tarjoama tuki perustuu niin eettisiin periaatteisiin, lainsäädäntöön kuin Suomessa sitouduttuihin kansainvälisiin sopimuksiin. Näihin kietoutuneena lastensuojelu on lakisäateistä toimintaa, jonka tarkoituksena on ehkäistä ongelmia sekä korjata niitä lapsiperheitä tukemalla (Bardy 2009, 39). Lastensuojelulakiimme on Bardyn (2009) mukaan tiivistynyt yhteiskuntapolitiikan kokonaisuus, jolloin lastensuojelun tehtävänä on ”hoitaa yhteiskuntaa huolehtimalla yleisistä oloista ja ehkäisemällä ongelmia sekä korjata niitä hoitamalla yksilöitä ja perheitä” (emt. 39).

Näiden lisäksi Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön Talentian (2013) laatiman sosiaalialan ammattilaisten eettiset ohjeet toimivat perustana sosiaalialan ammattilaisten työlle. Eettisten ohjeiden mukaan sosiaalialan ammattilaisen tulee noudattaa muun muassa asiakkaan itsemääräämisen, osallistumisen ja yksityisyyden oikeutta, jolloin työntekijän tulee toimia yhteistyössä asiakkaan kanssa niin pitkään kuin se on mahdollista (emt. 8,17.)

Lainsäädäntöön, kansainvälisiin sopimuksiin ja eettisiin periaatteisiin nojautuen nykyisen suomalaisen lastensuojelutyön ensisijainen tehtävä on olla lapsen puolella ja häntä varten. Julkisella vallalla katsotaan olevan vastuu erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamisesta ja erityisesti lapsilla on oikeus julkisen vallan erityiseen suojeluun ja huolenpitoon. (Lastensuojelun käsikirja/Lastensuojelun arvot ja periaatteet 2015.) Julkisen vallan vastuuseen liittyy tuen lisäksi myös perheiden ohjaamista, kannanottoa sekä valvontaa erilaisissa tilanteissa. (Heino 2009, 198–200). Näihin osaluokkiin paneudun tutkielmani tulevissa luvuissa. Tässä vaiheessa olen halunnut tuoda esiin sen, että lastensuojelun lähtökohtana on useista eri näkökulmista katsottuna olla perheiden tukena heidän kohtaamisissa ongelmissa. Tämä lähtökohta on kirjattuna niin lastensuojelun historiaan, kuin nykyiseen yhteiskuntaamme esimerkiksi lakien ja eettisten periaatteiden muodossa. Asiakastyötä tehdessäni olen havainnut sen olevan myös näkyvin osa asiakastyötä ja lastensuojeluprosesseja.

3.2 Lastensuojelujärjestelmä ja – prosessi

Lastensuojelun perustan ja tehtävien hahmottaminen antaa hyvin kuvaa siitä, kuinka laajasta palvelusta lastensuojelussa on kyse. Koska lastensuojelutyö on yhteydessä hyvin moniin yhteiskunnallisiin tekijöihin, ovat myös lastensuojelun järjestelmä ja prosessi muotoutuneet hyvin moninaisiksi. Yhteiskunnan kehityksen ja sosiaalipalveluiden laajentumisen vuoksi on myös niihin sisältyvien järjestelmien ollut välttämätöntä monimutkaistua. (Ketola & Kokkonen 1993, 21.) Lastensuojelun perustan lisäksi onkin hyvä tiedostaa myös lastensuojelun paikka ja prosessi osana laajaa sosiaaliturvaa ja palvelukenttää.

Suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä on vahva julkisen sektorin vastuu, jolloin kunnat ja valtiot järjestävät merkittävän osan sen palveluista (Ihalainen & Kettunen 2006, 30). Lastensuojelu on osa sosiaaliturvajärjestelmää joka kattaa sosiaalipalvelut,

sosiaaliavustukset ja toimeentulon. Sosiaalihuollon palvelut voidaan jakaa yleisiin ja erityisiin palveluihin, joista yleisiin palveluihin on oikeus jokaisella yhteiskunnan jäsenellä kun taas erityispalvelut on tarkoitettu erityisten elämäntilanteiden tueksi. (Sosiaalihuolto Suomessa 2006, 4,8.) Yleisiin sosiaalipalveluihin kuuluvat esimerkiksi sosiaalityö, koulu ja päivähoito. Myös ehkäisevä lastensuojelu kuuluu peruspalveluiden piiriin. Sosiaalihuollon erityispalveluihin kuuluvat taas esimerkiksi vammaispalvelut, päihdehuolto sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. (Ihalainen & Kettunen 2006, 33; Lastensuojelun käsikirja/mitä on lastensuojelu 2015.)

Palvelujärjestelmässämme ehkäisevää lastensuojelua pidetään ensisijaisena lastensuojelun vaihtoehtona. Ehkäisevässä lastensuojelussa erityisesti koululla ja päivähoidolla on tärkeä rooli ehkäisevän työn toteuttamisessa. Tämän lisäksi perhe- ja yksilökohtaisella lastensuojelulla on merkittävä osansa lasten hyvinvoinnin turvaamisessa, josta perhe- ja yksilökohtaisella lastensuojelulla on viimesijainen vastuu. Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Näitä lastensuojelun tukimuotoja saadakseen lapsen tulee olla lastensuojelun asiakas. (Rousu 2007, 52; L 2007/417; Sipilä & Österbacka 2013, 15.)

Lastensuojelutyö pääpaino on asiakkaiden tukemisessa, joten hyvin useissa tapauksissa lastensuojeluasiakkuudessa olevien lasten ja perheiden tukeminen toteutetaan avohuollon tukitoimilla. Näillä tukitoimilla pyritään perheen senhetkisen tilanteen parantamiseen. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon ryhdytään silloin kun nähdään niiden olevan lapsen edun mukaisia toimenpiteitä ja silloin kun avohuollon tukitoimet ole enää riittävät lapsen kehityksen ja terveyden turvaamiseksi. Jälkihuoltoa tarjotaan lapselle silloin kun hän on erityisen tuen tarpeessa sijoituksen jälkeen. Näistä kaikista eri lastensuojeluasiakkuuksien prosesseista ja niihin kuuluvista tukimuodoista sekä järjestelmällisestä suunnittelusta vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja hänen työparinsa. (Lastensuojelun käsikirja/lastensuojelun palvelujärjestelmä 2014; L 2007/417.)

Lastensuojeluprosessi alkaa lastensuojeluasian vireillepanosta. Lastensuojeluasia voi tulla vireille lastensuojeluhakemuksena tai kun sosiaalityöntekijä on muulla tavoin saanut tietää lapsesta jolla on mahdollinen lastensuojelun tarve. (L 2007/417). Yleensä lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta ilmoitetaan puhelimitse tai kirjallisesti kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle eli sosiaalivirastoon tai lastensuojeluvirastoon (Lastensuojeluilmoitus 2015). Lastensuojeluilmoitukseen tai hakemukseen kirjataan

ilmoituksen tai hakemuksen syy sekä lapsen ja perheen perustiedot. Kirjausta ja dokumentointia toteutetaan koko lastensuojeluprosessin ajan (Lastensuojelun käsikirja/dokumentointi ja lastensuojelun avohuolto 2015.) Lastensuojeluasian voi laittaa vireille kuka vain, joka on havainnut lastensuojelutarpeesta olevasta lapsesta. Lainsäädännössämme on kuitenkin määritelty myös lastensuojeluasiaa koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta, joka koskee esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisitoimen sekä opetustoimen työntekijöitä. Ilmoitusvelvollisuus koskee Lastensuojelulain mukaan tilanteita joissa ”lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä”. (Taskinen 2007, 30–31; L 2007/417.) Näin ollen lastensuojeluprosessi voi alkaa hyvin monella eri tapaa ja useista eri syistä.

Lastensuojeluprosessi ja samalla usean kaupungin lastensuojelu organisaatiot ovat muuttuneet kevään 2015 aikana, jolloin uusi sosiaalihuolto laki astui voimaan 1.4.2015 alkaen. Uuden sosiaalihuoltolain voimaan astuminen on tuonut mukanaan muutoksia myös lastensuojelulakiin. Kyseiset muutokset eivät vaikuttaneet lastensuojelun perusteisiin ja lähtökohtiin, mutta ovat tuoneet muutoksia esimerkiksi asiakasprosessiin ja organisaatioiden järjestäytymiseen. Ennen lain muutosta lastensuojeluasiakkuus alkoi lastensuojelutarpeen selvityksestä tai vireillepanon yhteydessä kiireellisesti aloitetusta lastensuojelutoimenpiteestä. Tällöin lastensuojeluhakemuksesta aloitettiin vireillepanon yhteydessä lastensuojelutarpeen selvitys, jolloin myös lastensuojeluasiakkuus alkoi heti hakemuksen vireillepanon jälkeen aloitetusta selvityksestä. (L 2007/417.)

Uuden lain voimaan astumisen jälkeen lastensuojeluasian vireillepanosta on vireillepanon yhteydessä tehty kiireellisen palvelutarpeen arviointi kuten ennenkin, mutta uuden lain myötä myös lastensuojeluhakemusten kohdalla aloitetaan palvelutarpeen selvitys. Tässä selvityksessä arvioidaan lapsen ja perheen tuentarvetta sekä selvitetään lastensuojelun tarve ja vasta selvityksen jälkeen päätetään se, onko lapsella lastensuojeluasiakkuuden tarvetta vai ei. (Tampere uudistaa lapsiperheiden sosiaalipalveluja 2015; L 2007/417; L 2014/1301.) Uuden lain myötä lastensuojeluasiakkuus ei lastensuojeluhakemusten kohdalla enää ala suoraan selvityksen aloittamisesta, vaan palvelutarpeen arvioinnin jälkeen.

Lastensuojeluprosessin lakisääteiset aikarajat ovat lakimuutoksista huolimatta pysyneet samanlaisina, jolloin sosiaalityöntekijän tulee aloittaa selvitys viimeistään seitsemän arkipäivän kuluessa vireillepanosta. Selvitys tulee edelleen suorittaa loppuun kolmen

kuukauden kuluessa vireillepanosta, jonka jälkeen sosiaalityöntekijä joko jatkaa lastensuojeluasiakkuutta tai päättää sen. Mikäli asiakkuutta päätetään jatkaa, lapselle tehdään asiakassuunnitelma avohuollossa tarjottavista tukitoimista. (L 2007/417.) Myös tukitoimiin on lakimuutoksen myötä tullut muutoksia esimerkiksi tukiperheen ja tukihenkilön kohdalla. Aikaisemmin lastensuojelun tarjoamaa tukihenkilöä tai tukiperhettä sai vain silloin kun lapsi oli lastensuojelun asiakkaana. Nyt perheellä on mahdollisuus saada näitä tukimuotoja ilman lastensuojeluasiakkuutta, mikäli lastensuojeluasiakkuutta ei nähdä selvityksen jälkeen tarpeellisena. (Tampere uudistaa lapsiperheiden sosiaalipalveluja 2015.)

Lastensuojelutyön perustan ja organisaation tarkastelusta voi havaita sen, että lastensuojelutyötä pyritään edelleen kehittämään yhteiskunnan muutosten mukaisesti. Lastensuojelutyön lähtökohtana on tarjota perheille tarvittaessa apua, mutta samalla työhön kuuluu ongelmien määrittelyä ja niiden vuoksi tehtyjä väliintuloja. Myös erilaiset lapsiperheiden ongelmat kehittyvät ja ovat pinnalla eri aikoina sekä eri konteksteissa jonka vuoksi myös ne vaikuttavat lastensuojelun kehitykseen ja työn muutoksiin.

3.3 Ongelman määrittäminen ja väliintulo perhe-elämään

Mielestäni tietyn asian määrittäminen ongelmalliseksi ei ole yhdentekevää, vaan se kertoo sen hetkisistä ajattelutavoista, vallitsevasta kulttuurista ja käsityksistä samoin kuin lastensuojelusta ja sille määritellyistä tehtävistä. (kts. Pösö 2010, 324.) Jokisen ja kumppaneiden (1995) mukaan väljästi konstruktionistisen orientaation näkökulmasta asiat eivät tule määritellyiksi ja nimetyiksi ongelmallisiksi itsestään, vaan niitä tulkitaan kulttuurissamme tuotetuissa ja ylläpidetyissä moraalisisissa järjestyksissä. Sosiaalityön kannalta mielenkiinto kohdistuu niihin tulkintoihin, joissa sosiaalityön asiakkaiden arjessa kohtaamat asiat tulevat määritellyiksi ongelmina ihmisten välisissä vuorovaikutuksissa. (Jokinen, Juhila, Pösö 1995, 9.) Väljän konstruktionistisen näkökulman ja sosiaalisten ongelmien määrittelyn avulla haluan tuoda esiin lastensuojelullisen ongelman määrittämisen tulkinnallisuuden ja sen miten yhteisölliset ja yksilölliset tekijät voivat vaikuttaa siihen, milloin yhteisö katsoo ongelman vaativan väliintuloa tai milloin yksilö itse alkaa hakea apua.

Loseke (2003) määrittelee sosiaalisen ongelman tilanteeksi tai olosuhteiksi joka poikkeaa kulttuurisista ideoista ja aiheuttaa harmia merkittävälle määrälle ihmisiä. Sosiaalinen ongelma on sellainen olosuhde joka tulee muuttua sekä ratkaista. Loseken mukaan sosiaaliset ongelmat sijoittuvat tiettyyn aikaan, paikkaan ja kulttuuriin, jolloin määritelmät sosiaalisista ongelmista muodostuvat kulttuuristen määritelmien, kategorioiden, käsitysten mukaisesti. (emt. 6-7.) Näin ollen ongelman määrittäminen on hyvin kontekstisidonnaista ja eri määritelmät kertovat myös silloisesta ajasta ja paikallisesta kulttuurista. Kontekstisidonnaisen ja tulkinnallisen luonteen vuoksi eri sosiaalisia ongelmia tarkastellessa on huomioitava se, missä ja milloin tietyt asiat määrittyvät ongelmallisiksi. Voidaanko ajatella, että tietty ongelma on läsnä ihmisten elämässä vain silloin kun siitä yleisesti keskustellaan ja se on näkyvissä esimerkiksi mediassa.

Pösön (1995) mukaan lasten pahoinpitely on ollut pitkään konstruktionististen tutkijoiden mielenkiintona, sillä usein ajatellaan, että lasten pahoinpitelyä on aina ollut, vaikka vain tietyssä aikana ja tietyssä tilanteessa se nostetaan esiin sosiaalisena ongelmana. Tietyn ongelman korostumiseen voi vaikuttaa myös se, että sosiaaliset ongelmat ovat myös tulkinnallisia, jolloin niiden määrittäminen riippuu tulkitsijasta ja hänen tulkinnastaan. Esimerkiksi lapsen pahoinpitely voi toisen mielestä olla lapsen ohjelmointia, kun taas toiselle se näyttäytyy lapsen kehitystä vaarantavana pahoinpitelynä. (emt. 33–34.) Tämän vuoksi sosiaalisten ongelmien tarkastelussa tulee pohtia myös sitä, kenen tietoon ja moraalikäsitteeseen määrittäminen perustuu (Holstein & Miller 1997, 12–14; Loseke 2003, 3–4).

Merkityksellistä on myös se, ketkä voivat osallistua ongelman määrittelyyn ja ovatko osallistujat ongelman määrittelyssä samalla viivalla. Esimerkiksi sosiaalityöntekijällä on asemansa puolesta asiakkaaseen verrattuna usein enemmän määrittelyvaltaa, vaikka vuorovaikutuksessa määriteltäisiin asiakasta koskevaa ongelmaa. Tällöin ongelma ja sen ratkaisutoimenpiteet rakentuvat työntekijän kautta organisaation suunnasta ja tämän vuoksi myös organisaation kulttuuri ja toimintaperiaatteet vaikuttavat ongelman tulkitsemiseen. (Jokinen, Juhila, Pösö 1995, 22.)

Ongelmien tulkintaan vaikuttaa paikallisten organisaatioiden lisäksi myös yhteiskunnassa vallitseva lastensuojeluorientaatio. Lastensuojelun orientaatiot vaihtelevat eri yhteiskunnissa esimerkiksi sen mukaan, millaisena perhe ja lapsuus niissä nähdään. Näiden

käsitysten mukaisesti eri yhteiskunnissa julkiset organisaatiot ottavat vastuuta esimerkiksi lapsen kasvatuksesta ja koulutuksesta eri tavoin. (Gilbert, Parton & Skivenes 2011,6.)

Gilbertin ja kumppaneiden (2011) mukaan lastensuojelu voidaan jakaa kahteen orientaatioon sen mukaan miten perheen eri ongelmat ja niiden tukeminen nähdään sekä toteutetaan. Tämä jako perustuu 1990-luvun vaihteessa tehtyyn yhdeksän eri maan sosiaalipolitiikkaa ja ammattikäytäntöjä vertailevaan analyysiin, jonka perusteella lastensuojelu jaetaan lasten suojelu- ja palvelu-orientaatioon. Nämä kaksi orientaatiota sijoittuvat eri maihin pääasiassa niin, että Anglo-Amerikassa työ on suojeluorientoitunutta kun taas Manner-Euroopassa sekä Pohjoismaissa palvelulähtöisesti orientoitunutta. Orientaatioiden eroja voidaan tarkastella esimerkiksi perheen ongelmiin liittyen. Suojeluorientaatiossa ongelma nähdään huonoista vanhemmista johtuvana, jolloin lasta tulee suojella vanhemmiltaan. Palvelulähtöisessä orientaatioissa ongelmien nähdään juontuvan sosiaalisista ja psykologisista pulmista, jolloin ongelmiin tulee saada apua ja tukea. Työskentely voidaan palvelu-orientaatiossa nähdä vanhempien kanssa tehtävänä yhteistyönä, kun taas suojelu-orientaatiossa työskentely on yleisesti vastakkainasetteluun perustuvaa. (emt. 3-4.) Näin konteksti ja sen toimintakulttuuri vaikuttavat sekä ongelmanmäärittelyyn että sosiaalityöntekijä tekemiin tulkintoihin ja valintoihin arkisessa työssään.

Sosiaalityöntekijä käyttää ongelmien tunnistamisessa, ratkaisussa ja kategorisoinnissa organisatorisen tiedon lisäksi omaa tieteesen ja käytäntöön perustuvaa ammatillista asiantuntijuuttaan, jota hän yhdistää vallitsevassa kulttuurissa tunnistettuihin sosiaalisiin ongelmiin (Ketola & Kokkonen 1993, 41–42; Jokinen ym. 1995, 9). Näin myös esimerkiksi julkisuudessa pinnalla olevat ongelmat suodattuvat myös sosiaalityön käytäntöihin, eikä sosiaalityöntekijä voi toimia muista yhteiskunnan toimijoista irrallaan. Sosiaalityön kohdalla on kuitenkin huomioitava myös se, että sosiaalityöntekijä voi oman asiantuntijuutensa tuoman vallan avulla vahvistaa tai muokata näitä tiettyä aikana ja tietyssä kulttuurissa tunnistettuja ongelmia. (Jokinen ym. 1995, 14.)

Sosiaalityössä asian määrittäminen ja nimeäminen ongelmalliseksi on usein avain työskentelyn alkamiselle (Pösö 2007, 76). Sosiaalityön asiakkaaksi tullaan silloin kun yksilö tai perhe määrittyy johonkin sosiaalisen ongelman – kategoriaan ja kun ongelmaan katsotaan vaativan väliintuloa (Jokinen ym. 1995, 19). Lastensuojelun kohdalla ongelman määrittäminen ja väliintulo tarkoittaa esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen tekoa tai

lastensuojelullista toimenpidettä. Lastensuojeluilmoitusta tehdessään yhteisö tai henkilö on huomannut lapsen ja perheen avuntarpeen sekä ongelman, jonka on katsonut olevan lapsen kehitystä ja hyvinvointia vaarantavaa. (Taskinen 2007, 30.) Tällöin ongelma on määritelty ja tyypitelty siten, että lastensuojelullisen intervention katsotaan olevan sen ratkaisemiseksi oikea tapa. (Jokinen ym. 1995, 16).

3.4 Lastensuojelun institutionaalisella rajalla

Ongelman määrittelyn jälkeen nousee esiin kysymys tietyn organisaation asiakkuuteen tulosta. Lastensuojelussa asiakkuuteen hakeudutaan tekemällä lastensuojeluhakemus, jossa kerrotaan perheen kohtaamista ongelmista ja muista hakeutumisen syistä. Ongelman määrittäminen lastensuojelulliseksi ei ole kuitenkaan itsestään selvää, vaan siihen vaikuttavat ongelmanmäärittelyn lisäksi myös tulkinnat organisaatiosta ja sen tehtävistä (Pösö 2007, 76).

Tarja Pösö (2010) tarkastelee lastensuojeluasiakkuuteen tuloa institutionaalisen rajan käsitteen avulla. Lastensuojelu on yhteiskunnallinen instituutio, jolla viitataan yleiseen ja julkiseen ja joka eroaa perheiden yksityisestä elinpiiristä (Enroos 2014, 141). Yksityisen ja institutionaalisen rajalla lastensuojelu puuttuu tai antaa tukea perheenjäsenten välisiin henkilökohtaisiin suhteisiin (Pösö 2010, 324). Pösön (2010) mukaan institutionaalinen raja on nähtävissä selkeinten silloin, kun päätetään asiakkaaksi ottamisesta tai asiakkuuden päättymisestä. Tällöin asiakkuuteen tullaan silloin, kun asian nähdään kuuluvan lastensuojelun piiriin ja toisinpäin. Rajalla tietyn ongelman havaitseminen ei määrittele lastensuojeluasiakkuuteen tuloa, vaan ongelman tulee olla sellainen että se voidaan lastensuojelullisin keinoin ja perustein ratkaista sekä puuttua. (emt. 324, 331.)

Ongelmanmäärittelyn tavoin myös institutionaalinen raja on kiistanalainen ja kontekstisidonnainen, jolloin siihen vaikuttavat myös kulttuuriset moraalikäsitteet ongelmallisesta lapsuudesta (Pösö 2010, 325). On huomattava että raja määritellään tapauskohtaisesti ja tilanteen mukaan, jolloin asiakkuuteen tuloon voi vaikuttaa useita eri tekijöitä. Asiakkuuden alku ja tarjottavat tukimuodot riippuvat siitä miten ja millaiseksi yksilölliset asiakastilanteet ja ongelmat kokonaisuudessaan arvioidaan. Asiakkaan

tilanteeseen liittyvät tekijät voivat muuttua ja näin myös asiakkuus voi muuttua asiakassuhteen aikana. (emt. 330.)

Rajankäyntiä käydään myös eri palveluiden ja ammattiryhmien kanssa jolloin kysytään, mikä ongelma kuuluu lastensuojelun piiriin ja mikä ei. Tällöin asiakkuuksien ja ongelmien lisäksi määritellään lastensuojelulle kuuluvaa tehtäväaluetta ja verrataan sitä muihin palveluihin (Kivinen 1994, 111; Pösö 2010, 324). Näillä rajapinnoilla keskustellaan eri instituutioiden tehtävistä ja työnjaoista (Enroos 2014, 146). Tämä raja tulee näkyväksi esimerkiksi silloin kun pohditaan, minkä organisaation piiriin ongelma sijoittuu. Rajoja myös muokataan ja mukautetaan myös silloin kun kaksi instituutiota tekee yhteistyötä. Tällöin työntekijät muokkaavat ja uudelleentulkitsevat instituutioiden välisiä rajoja ja tehtäviä. Usein rajankäynti ja siitä keskustelu myös selventää ja kirkastaa kummankin instituution omaa palvelukenttää. (emt. 146–147.)

Kahden instituution rajalla käytävällä keskustelua ja tehtävänjakoa voidaan Güntherin ja kumppaneiden (2013) mukaan nimittää **rajatyöksi**. Tällöin määritellään kunkin instituution asiantuntijuuden aluetta ja sitä, miten instituutioiden asiantuntijuus tulee näkyväksi palveluverkostossa. Asiakasprosessin kohdalla rajatyötä voi tarkastella esimerkiksi silloin kun asiakkaan asiakkuus loppuu tietyssä palvelussa ja pohditaan minkä palvelun piirissä hän jatkaa tämän jälkeen. Tällöin on merkittävää myös se, kenen tiedon ja asiantuntijuuden pohjalta päätös tehdään. Työntekijöiden tiedon lisäksi on tarkasteltava myös sitä, miten asiakasta näissä tilanteissa kuullaan ja miten hänen tietämystään käytetään hyväksi palvelun jatkoa suunniteltaessa. (Günther, Raitakari, Juhila, Saario, Kaartamo & Kulmala 2013, 89–90.)

Ongelman määrittäminen ja instituutiollisen rajan muodostuminen ovat yhteydessä toisiinsa eri kontekstien ja tulkintojen kautta. Se, mitkä asiat nähdään ongelmallisena, millaiseksi ongelmat määrittyvät ja millaisena lastensuojelun institutionaalinen raja ja tehtävät nähdään, vaikuttaa myös siihen ketkä päätyvät lastensuojeluasiakkuuteen ja millaista työskentely heidän kanssaan on. Kokonaisuudessaan nämä tuovat esiin lastensuojelun moniulotteisuutta, jonka lähtökohtana on auttaa lapsiperheitä heidän ongelmissaan, mutta samaan aikaan arvioida, valvoa ja määritellä lapsiperheiden ongelmia, asiakkuuksia sekä tehtäviä toimenpiteitä. (Pösö 2007, 65; Pösö 2010, 326.)

4 Tutkielman toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkielmassani lastensuojelun piiriin kuuluvia ongelmia sekä avun hakemista lastensuojelulta. Lastensuojeluhakemuksia analysoimalla haluan tietää, mitkä ovat lastensuojelutarpeen syitä ja taustatekijöitä silloin, kun lapsiperheet hakevat lastensuojelulta apua. Syitä ja taustatekijöitä tarkastellessani haluan tietää erityisesti sen, onko avun hakemisen taustalla usein tai yhdessä esiintyviä lapsiperheiden kohtaamia ongelmia. Lisäksi haluan tietää, mitkä avun hakemisen syyt ylittävät lastensuojelun institutionaalisen rajan lastensuojelutarpeen selvitysprosessin päätyttyä. Näiden tietojen avulla haluan tuoda esiin lapsiperheiden nykyisin kohtaamia lastensuojelullisia ongelmia ja lastensuojelun tehtävää yhteiskuntamme palvelujärjestelmässä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mistä syistä lastensuojelulta haetaan apua?
2. Mitkä avun hakemisen syyt ylittävät lastensuojelun institutionaalisen rajan?

4.2 Aineiston keruu

Valitsin tutkimusaineistokseni Tampereen kaupunkiin vuonna 2014 tehdyt ja käsitellyt lastensuojeluhakemukset, sillä halusin käyttää tutkimuksessani sosiaalityön arkeen kuuluvaa ja siinä luotua aineistoa. Uskoin myös, että dokumentteja analysoimalla voi löytää hyvin monipuolista ja tärkeää tietoa sosiaalityön käytännöistä, asiakasprosesseista ja asiakkuuksiin liittyvistä tekijöistä. Dokumenttiaineiston käyttö oli mielestäni tärkeää, sillä dokumenttien käyttö tutkimusaineistona on edelleen vähäistä, vaikka kiinnostus sosiaalityön asiakirjoja kohtaan on vähitellen lisääntynyt (Kuusisto-Niemi, Rissanen & Saranto 2011, 270).

Aineistonkeruuprosessin aloitin tutkimuslupan hakemisella Tampereen kaupungilta. Hain tutkimuslupaa Tampereen kaupungin nettisivuilta löytyvällä kirjallisella tutkimuslupalomakkeella, jonka liitteeksi laitoin sen hetkinen tutkimussuunnitelmani.

Tutkimusluvan saatuaani minun tuli välittää lupa Tampereella käytettävän asiakastietojärjestelmän Effican sovellusasiantuntijalle, joka antoi käyttöni erillisen Efficaroolin. Tällä käyttäjäroolilla pystyin selaamaan ja tulostamaan järjestelmästä tutkimusluvassa hakemiani asiakastietoja.

Aineistonkeruun suoritin Tampereen sosiaalitoimiston tiloissa. Aloitin aineistonkeruun tulostamalla tiedot vuonna 2014 tulleista lastensuojeluhakemuksista. Tässä tulostenipussa oli tiedot lapsen nimestä, henkilötunnuksesta sekä hakemuksen vireillepanon päivämäärästä ja vireillepanon kirjaajasta. Näiden tietojen avulla menin Efficatietojärjestelmässä yksitellen kunkin lapsen lastensuojelutarpeen selvityksen tai asiakkuuden päiväkirjalle. Päiväkirjalta löysin tulostamieni tietojen avulla lastensuojeluhakemuksen kirjallisen osuuden, jonka tulostin jokaisen lapsen kohdalla erikseen. Tampereen kaupunkiin oli vuonna 2014 tullut yhteensä 195 lastensuojeluhakemusta, mutta tulostusvaiheessa minulta jäi yksi hakemus tulostamatta ja siksi aineistoni koostuu 194 lastensuojeluhakemuksesta. Yhden hakemuksen uupuminen ei vaikuta tutkimustuloksiini merkittävästi ja tämän vuoksi en ryhtynyt etsimään sitä uudelleen, sillä aineistonkeruun teknisten asioiden vuoksi yhden hakemuksen etsiminen olisi vienyt kohtuuttomasti aikaa.

Tulostusvaiheen yhteydessä katsoin vielä joko tehdyn lastensuojelutarpeen selvityksen tai asiakkuuden kohdalta vireillepanon kohdan, josta sain tietooni lastensuojeluhakemukselle valitun vireillepanon syyn. Tämä vireillepanon syy kertoi minulle sosiaalityöntekijän Efficasta valmiina olevien vaihtoehtojen joukosta valitseman hakeutumisen syyn. Tämä valittu vaihtoehto kertoi yleensä lastensuojeluhakemuksen päällimmäisen syyn, mutta ei tarkempia tietoja hakeutumisen muista syistä tai taustatekijöistä. Tämän vuoksi katsoin tulostusvaiheessa Efficasta myös muita tietoja lapsen asiakkuuteen liittyen. Keräsin kunkin lapsen kohdalla tiedon siitä, onko lapsi ollut aikaisemmin lastensuojelun asiakkaana Tampereella. Lisäksi otin ylös myös tiedon siitä, oliko lapsen asiakkuus jatkunut hakemuksesta aloitetun selvityksen jälkeen. Nämä asiakastiedot merkitsin jokaisen tulostamani lastensuojeluhakemuksen kirjalliseen osuuden yhteyteen. Aineistonkeruun päätteeksi minulla oli tiedossani kokonaisuudessaan: lastensuojeluhakemuksen kirjallinen osuus, lapsen ikä, sukupuoli, valittu vireillepanon syy, tieto aikaisemmista lastensuojeluasiakkuuksista sekä asiakkuuden jatkosta. Tulostusvaiheen lopuksi anonymisoin aineistoni eli poistin lastensuojeluhakemuksista henkilötunnukset, nimet,

osoitetiedot, sekä mahdolliset muut arkaluontoiset tiedot. Tämä oli aineistonkeruuprosessini viimeinen vaihe.

4.3 Tutkimusaineistona lastensuojeluhakemus

Käytän tutkimusaineistonani sosiaalihuollon dokumentoitua asiakirjaa. Kuten aikaisemmin olen todennut, vaikuttaa sosiaalityön käytäntöihin ja tiedonmuodostukseen hyvin useita eri tekijöitä, jotka vaikuttavat samalla myös dokumentointiin ja dokumenttien sisältöön. Muun työn tavoin myös dokumentointiin vaikuttavat työn kontekstuaaliset ulottuvuudet, sekä asiakkaaseen että työntekijään liittyvät yksilölliset tekijät. (Kääriäinen 2003, 130–131; Kivinen 1994, 104, 98.)

Sosiaalityöntekijällä on merkittävä rooli siinä, miten asiakkaan kertomat asiat dokumentissa ilmaistaan ja sen kenen puhumana asia dokumentoidaan. Sosiaalityöntekijä voi kirjata dokumentit esimerkiksi tietyn perheenjäsenen kuvaamana mutta myös sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Dokumentoidessaan sosiaalityöntekijä tekee harkintaa myös siitä, miten tarkasti ja yksityiskohtaisesti hän kuvailee dokumentoimaansa asiaa ja tilannetta. Kirjaamisen valintoja tehtäessä kirjaamisessa on läsnä myös vallan käsite, sillä dokumentoija päättää myös sen mitä hän jättää kirjaamatta. (Kääriäinen 2003, 57, 63, 69, 75; Laaksonen, Kääriäinen, Penttilä & Tapola-Haapala 38; Kivinen 1994, 104.) Toisaalta tiettyjä asioita voi olla vaikea verbalisoida, ja ne voivat jäädä kirjaamatta sen vuoksi (Kivinen 1994, 102). Dokumentteja tarkastellessa tulee huomioida myös se, että lukija pohjustaa teksteistä tekemänsä tulkinnan omiin kokemuksiinsa ja käsityksiinsä (Laaksonen ym. 2011, 39).

Aino Kääriäisen (2003) mukaan dokumentointiin vaikuttavat asiakirjakirjoittamisen kontekstuaaliset ulottuvuudet, jotka hän jakaa tilanne-, institutionaalisten käytänteiden- ja sosiokulttuuriseen kontekstiin. Tilannekonteksti kuuluvat muun muassa kirjoittamisen tavoite, kirjoittamisympäristö tai kirjoittamishetkellä vallitseva kiire tai kiireettömyys. Hakemus voi saapua sosiaalityöntekijälle esimerkiksi puhelimitse jolloin puhelusta ja hakemuksesta saatetaan aluksi kirjoittaa muistiinpanoja vihkoon, ja vasta sen jälkeen puhelu kirjataan virallisesti tietokoneen asiakastietojärjestelmään. Näin ollen kirjaamisen fyysisyys on olennainen osa dokumentointia ja sen prosessia, sekä vaikuttaa dokumentin lopputulokseen. (emt. 2003, 131–132.)

Institutionaalisten käytänteiden kontekstiin sisältyy esimerkiksi työn eettiset ohjeet ja normit, lainsäädäntö ja ammatillinen koulutus (Kääriäinen 2003, 131). Esimerkiksi lastensuojeluhakemuksen kirjaamisessa voidaan käyttää apuna tiettyä kaavaketta, joka ohjaa sen, mitä lastensuojeluhakemukseen kirjataan ja mitä sen tulee sisältää. Esimerkiksi Tampereen kaupungin nettisivuilla on linkki, jossa ohjeistetaan lastensuojeluilmoituksen tekoon ja vastaanottamiseen. Tässä ohjeistetaan kirjaamaan ylös perheenjäsenten henkilötietojen lisäksi lapsen perhetilanne, ilmoittajan huoli, huolen suuruus ja se, tuleeko ilmoittajan mielestä sosiaalityöntekijän tehdä asiaan välittömästi jotain. (Lastensuojeluilmoitus 2015.) Dokumentointia opastetaan ja ohjeistetaan sosiaalihuollossa myös laajemmin. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut sosiaalihuollon asiakastyön dokumentointiin oman oppaansa, joka käsittelee monipuolisesti dokumentointia, asiakirjojen käsittelyä, saantia sekä luovuttamista (Laaksonen ym. 2011).

Sosiokulttuuriseen kontekstiin kuuluu muun muassa yhteiskunnalliset arvot, perheiden yhteiskunnallinen asema tai ammatillinen arvostus (Kääriäinen 2003, 131). Arvojen ja normien ohjaamana sosiaalityöntekijän tulee asiakirjoja käsitellessään käyttää aina ammatillista harkintaa, jonka vuoksi hänen tulee pohtia mitä tietoja hän tai muut työntekijät todella tarvitsevat työssään. Kirjoittajana työntekijän tulee lisäksi tiedostaa oma elämänsähistoriansa ja ympäristönsä sekä niiden vaikutuksen tilanteiden tulkintaan ja dokumentointiin. (Laaksonen ym. 2011, 11.)

Dokumentteja tutkimusaineistona käytettäessä on otettava dokumentointiin yleisesti vaikuttavien tekijöiden lisäksi huomioon myös se, ettei dokumentteja ole tehty tutkimusta varten. Dokumentit ovat autenttisia sosiaalityöntekijän työstä kertovia asiakirjoja eivätkä välttämättä tuo tutkimuksen kannalta oleellisia asioita esiin. Dokumentit eivät myöskään esitä faktoja todellisuudesta, vaan kertovat siitä palvelun näkökulmasta laaditun kuvan. (Kuusisto-Niemi ym. 2011, 269.) Tutkimusta tehdessä tuleekin tiedostaa se, että jotkut asiakirjat voivat olla hyvin niukasti kirjoitettuja, kun taas toisiin on saatettu kuvailla dokumentoitava hyvin yksityiskohtaisesti ja tarkasti (Laaksonen ym. 2011, 39). Huomioitavaa on myös se, että asiakaskohtaamisessa myöskään asiakas ei ole välttämättä halunnut kertoa sosiaalityöntekijälle kaikkea (Kivinen 1994, 104).

Lastensuojeluhakemuksia tutkimusaineistona käyttäessäni olen huomannut kyseisiä dokumentointiin ja asiakirjoihin liittyviä seikkoja koko tutkimusprosessini ajan. Aineistonkeruu vaiheessa erilaiset kirjauskäytännöt saattoivat hankaloittaa

lastensuojeluhakemuksen löytämistä lapsen asiakastiedoista. Analyysivaiheessa taas pystyi havaitsemaan tietynlaisia dokumentoinnin säännönmukaisuuksia, mutta myös eroja esimerkiksi kirjauksen yksityiskohtaisuudessa. Tutkielman analyysia kuitenkin helpotti oma analyysimetodini, jonka avulla sain laajasta ja monipuolisesta aineistostani selkeän ja järjestellyn kokonaisuuden.

4.4 Aineiston perustietojen järjestäminen analyysia varten

Ennen varsinaista analyysin tekoa olen järjestänyt aineistoni perustietoja taulukoinnin avulla. Nämä perustiedot olen taulukoinut siksi, että ne auttavat minua analyysini valmistelussa ja selkeyttävät aineistoni kokonaisuutta ennen varsinaista analyysin tekoa. (Alasuutari 2011, 193). Tiedot auttavat myös lukijaa hahmottamaan aineistoni laajuutta sekä kertovat mielenkiintoista taustatietoa aineistonani olleista lastensuojeluhakemuksista.

Aluksi havainnollistan taulukoinnin avulla Effica -tietojärjestelmästä valittujen vireillepanojen syiden määriä sekä vireillepanojen sukupuolijakaumaa. Näin saadaan kuva siitä, mitä vireillepanoja on tehty eniten ja miten sukupuolien osuus näissä jakautuu. Taulukosta voi huomata, että *muut vanhemmista johtuvat syyt, perheristiriidat, muut lapsesta johtuvat syyt sekä vanhempien mielenterveysongelmat* ovat yleisimpiä valittuja vireillepanojen syitä. Näistä syistä *muut vanhemmista johtuvat syyt* erottuu selvästi muusta joukosta, sillä niitä on tehty huomattavan suuri määrä. Lisäksi taulukosta voi havaita, että tytöistä ja pojista on tehty lähes yhtä paljon lastensuojeluhakemuksia, pojista ainoastaan kaksi enemmän. Taulukosta voi nähdä myös joitakin eroja siitä, miten eri vireillepanojen syyt jakautuvat tyttöjen ja poikien kesken. Näistä esimerkiksi lapsen *koulunkäyntivaikeudet* ovat yleisempi vireillepanon syy pojilla kuin tyttöillä. Toisaalta taas *lapsen mielenterveysongelmat* ovat yleisempi syy tyttöjen kohdalla.

Taulukko 1. Vireillepanon syyt ja sukupuolijakauma

Vireillepanon syy	Tyttö n	Poika n	Yhteensä n (%)
Muut vanhemmista johtuvat syyt	42	31	73 (38 %)
Perheristiriidat	14	14	28 (14 %)
Muut lapsesta johtuvat syyt	15	11	26 (13 %)
Lapsen koulunkäyntivaikeudet	2	11	13 (7 %)
Vanhempien mielenterveysongelmat	3	10	13 (7 %)
Lapsen sosiaalinen sopeutumattomuus	5	4	9 (5 %)
Seksuaalinen hyväksikäyttö	4	1	5 (2,5 %)
Lapsen huumeidenkäyttö	0	4	4 (2 %)
Lapsen mielenterveysongelmat	3	1	4 (2 %)
Lapsen alkoholinkäyttö	1	2	3 (1,5 %)
Lapsen hoidon laiminlyönti	2	1	3 (1,5 %)
Vanhempien alkoholi/sekakäyttö	1	2	3 (1,5 %)
Vanhempien sairaus (fyysinen)	1	2	3 (1,5 %)
Riittämätön vanhemmuus	1	1	2 (1 %)
Lapsen pahoinpitely (fyysinen)	1	1	2 (1 %)
Vanhempien huumeidenkäyttö	1	1	2 (1 %)
Lapsen rikollinen toiminta	0	1	1 (0,5 %)
Yhteensä	96	98	194 (100 %)

Lastensuojeluhakemuksen tekijöiden kohdalla voi havaita vireillepanojen syihin verrattuna selkeämmän sukupuolijakauman. Lastensuojeluhakemuksista suurin osa (77 %) tehdään äidin toimesta, jolloin vain pieni osa hakemuksen tekijöistä on perheen isiä. Lähes saman verran hakemuksia tehdään yhdessä yhteistyössä toisen ammattilaisen kanssa ja myös tällöin äitien osuus hakijoissa korostuu. Pienimmän hakijaryhmän muodostavat itse lapset, ja ainoastaan kuusi lastensuojeluhakemusta on tehty heidän toimestaan.

Taulukko 2. Lastensuojeluhakemuksen tekijät

Hakemuksen tekijä	Määrä % (n)
Äiti	77 % (149)
Isä	11 % (22)
Lapsi	3 % (6)
Yhteistyössä toisen ammattilaisen kanssa	9 % (17)
Yhteensä	100 % (194)

Sukupuolijakauman tarkastelun jälkeen tarkastelin lasten ikäjakaumaa eri vireillepanojen syiden kohdalla. Lasten iät jaoin neljään eri ryhmään 0–2 vuotiaisiin, 3–6 vuotiaisiin, 7–12 vuotiaisiin, sekä 13–17 vuotiaisiin. Ikäjaottelun valitsin Anneli Vilkkio-Piihelän ja Vesa Laineen (2006, 10) kehityspsykologian oppikirjassa esittelemän jaottelun mukaisesti.

Jaottelun mukaan vauvaikä sijoittuu noin 0–2 ikävuoteen, leikki-ikä noin 2–6 ikävuoteen, kouluikä 7–12 ikävuoteen ja nuoruus noin 12–25 ikävuoteen. Ajattelin, että tämä kehityspsykologiasta lähtöisin oleva ikäjaottelu sopii myös sosiaalityöhön, sillä olen sosiaalityötä tehdessäni huomannut että vauvaikäisiin ja murrosikäisiin liittyvät huolet ovat erilaisia kuten myös oletukset heidän jokapäiväisistä tarpeistaan ja käytöksestään.

Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta 3. voi havaita sen, että kouluikäisistä (N=58) ja nuoruusikäisistä (N=60) lapsista on tehty lähes saman verran lastensuojeluhakemuksia. 7–17-vuotiaista lapsista on tehty 61 % kaikista lastensuojeluhakemuksista. Vähiten lastensuojeluhakemuksia on tehty vauva-ikäisistä eli 0–2-vuotiaista lapsista. Vauva-ikäisistä lapsista oli tehty noin 18 % hakemuksista. Myös eri syiden joukossa voi nähdä hajontaa eri-ikäisten kohdalla. Esimerkiksi *muut vanhemmista johtuvat syyt* ovat harvinaisia vireillepanon syitä 13–17-vuotiaiden kohdalla (4 % 13–17-vuotiaiden lastensuojeluhakemuksista) kun taas lapsen *sosiaalinen sopeutumattomuus* (89 % 13–17-vuotiaiden lastensuojeluhakemuksista) ja *muut lapsesta johtuvat syyt* (65 % 13–17-vuotiaiden lastensuojeluhakemuksista) ovat yleisiä vireillepanon syitä kyseisessä ikävaiheessa. Toisaalta esimerkiksi *vanhempien mielenterveysongelmat* (69 % 0–6-vuotiaiden lastensuojeluhakemuksista) ovat yleisiä syitä alle kouluikäisten kohdalla. Kouluikäisten kohdalla yleiseksi vireillepanon syyksi nousevat esimerkiksi *perheristiriidat* (32 % 7–12-vuotiaiden lastensuojeluhakemuksista).

Taulukko 3. Vireillepanon syyt ja ikäjakauma

Vireillepanon syy	0–2	3–6	7–12	13–17	Yhteensä
Muut vanhemmista johtuvat syyt	20	27	23	3	73
Perheristiriidat	5	3	9	11	28
Muut lapsesta johtuvat syyt	0	1	8	17	26
Lapsen koulunkäyntivaikeudet	0	0	4	9	13
Vanhempien mielenterveysongelmat	6	3	3	1	13
Lapsen sosiaalinen sopeutumattomuus	0	0	1	8	9
Seksuaalinen hyväksikäyttö	0	2	3	0	5
Lapsen huumeidenkäyttö	0	0	0	4	4
Lapsen mielenterveysongelmat	0	0	2	2	4
Lapsen alkoholinkäyttö	0	0	1	2	3
Lapsen hoidon laiminlyönti	1	0	2	0	3
Vanhempien alkoholi/sekakäyttö	1	0	1	1	3
Vanhempien sairaus (fyysinen)	0	2	0	1	3
Riittämätön vanhemmuus	0	2	0	0	2
Lapsen pahoinpitely (fyysinen)	0	1	1	0	2
Vanhempien huumeidenkäyttö	1	1	0	0	2
Lapsen rikollinen toiminta	0	0	0	1	1
Yhteensä	34	42	58	60	194

Jo perustietoja tarkastelemalla aineistostani nousee esiin hyvin mielenkiintoista tietoa. Näiden tietojen ryhmittely sekä taulukointi on auttanut minua analyysin suunnittelussa sekä aineistoon tutustumisessa, jonka jälkeen on ollut helppoa aloittaa aineiston varsinainen analyysi.

4.5 Analyysin eteneminen sisällönanalyysin ja tulosten kvantifioinnin avulla

Tutkimukseni on laadullista tutkimusta, jota tuen määrällisin keinoin tulosten kvantifioinnin avulla. Vaikka tutkimukseni on pääosin laadullinen, en halua jyrkästi erottaa kvalitatiivista ja kvantitatiivista tutkimusta toisistaan, sillä Alasuutarin (2011, 32) tavoin pidän kvalitatiivista ja kvantitatiivista analyysiä toistensa jatkumona en toistensa vastakohtina. Tällainen ajattelutapa sopii tutkimukseeni, sillä aineistoni on sisällöllisesti ja määrällisesti suhteellisen suuri.

Analyysimenetelmäkseni olen valinnut sisällönanalyysin, joka on Tuomen ja Sarajärven mukaan laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, sillä sitä voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä (2009, 91). Tuomen ja Sarajärven (2003)

mukaan sisällönanalyysi on tarkemmin ottaen tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä ja pyritään kuvaamaan sen sisältöä sanallisesti. (emt. 105–107).

Analyysissäni käytän aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysia. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toisena vaihtoehtona voitaisiin käyttää myös teoriaohjaavaa ja teorialähtöistä sisällönanalyysia, joka aineistolähtöisen analyysin tavoin etenee aineiston ehdoilla. Erona aineistolähtöiseen analyysiin on Tuomen ja Sarajärven (2003) mukaan se, että abstrahoinnissa aineiston liitetään jo valmiina oleviin teoreettisiin käsitteisiin kun taas aineistolähtöisessä analyysissa käsitteet luodaan edellä mainitun prosessin avulla aineistosta. (emt. 116.)

Alasuutarin (2011) mukaan laadullinen analyysi koostuu havaintojen pelkistämisestä, jossa aineistoa tarkastellaan valitusta teoreettis-metodologisesta lähtökohdasta, jolloin huomio kiinnittyy oman tutkimuksen kannalta olennaiseen tietoon (Emt. 40). Myös sisällön analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään, jolloin aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Omassa analyysissäni tämä tarkoitti sitä, että luin aluksi päällisin puolin läpi kaikki lastensuojeluhakemukset ja nostin sieltä esiin tutkimukseni kannalta tärkeää tietoa avun hakemisen syistä sekä tietoa siitä, kuka hakemuksen on tehnyt ja onko perheellä ollut ennen hakemuksen tekoa aikaisempaa asiakkuutta muussa organisaatiossa. Lisäksi merkitsin hakemuksen sivuun lastensuojelutyölle esitettyjä erityistoiveita, mikäli niistä oli kirjattu lastensuojeluhakemuksiin. Tällaisia toiveita olivat esimerkiksi vanhempien esittämät toiveet lastensuojelun tarjoamista tukimuodoista. Poimimani tiedot ovat olleet mielenkiintoista siksi, että olen saanut lastensuojelulta haetun avun syistä sekä niistä ongelmista joiden katsotaan kuuluvan lastensuojelun piiriin, eikä esimerkiksi ehkäisevään lastensuojeluun.

Seuraavassa laadullisen tutkimuksen vaiheessa havaintoja karsitaan eri havaintoja yhdistämällä (Alasuutari 2011, 40). Sisällön analyysissä tämä tarkoittaa aineisto klusterointia eli ryhmittelyä, jolloin aineisto käydään läpi tarkasti etsien samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Näistä samaa asiaa kuvaavista käsitteistä muodostetaan ryhmiä. Nämä ryhmät yhdistetään omiksi luokikseen sekä nimetään sisältöä kuvaavalla nimellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Tässä vaiheessa analyysia jaottelin hakemukset kahteen eri tyhmään: aikuisiin ja lapsiin liittyviin hakemuksiin. Tämän ryhmittelyn tein siksi, että luettuani kaikki lastensuojeluhakemukset huomasin

vireillepanon syyksi valitun kohdan osoittavan sen, millaisiin ongelmiin liittyen hakemus on tehty. Jaottelu syntyi sen perusteella, että syyt viittaavat suoraan esimerkiksi lapsen tai vanhemman ongelmalliseksi havaittuun käytökseen (huumeidenkäyttö, hoidon laiminlyönti) tai henkilöön itseensä liittyviin ongelmiin (mielenterveysongelma, fyysinen sairaus).

Vanhempiin liittyvien ongelmien vuoksi tehtyihin hakemuksiin valitsin yhteensä kymmeneen eri vireillepanon syy-luokkaan sisältyvät hakemukset. Nämä vireillepanon syy-luokkia ovat: *muut vanhemmista johtuvat syyt, vanhempien mielenterveysongelmat, vanhempien sairaus (fyysinen), lapsen pahoinpitely, riittämätön vanhemmuus, seksuaalinen hyväksikäyttö, vanhempien alkoholinkäyttö/sekakäyttö, vanhempien huumeidenkäyttö, lapsen hoidon laiminlyönti*. Tähän ryhmään sisällytin lisäksi suuren osan *perheristiriitojen* alle tehdyistä hakemuksista, sen perusteella mitä kirjallisessa osuudessa kerrottiin lastensuojeluhakemuksen teon syyksi. Näistä lastensuojeluhakemuksista muodostui yhteensä 128 lastensuojeluhakemuksen joukko.

Lapsiin liittyvien ongelmien vuoksi tehtyihin hakemuksiin valitsin yhdeksään vireillepanon syy-luokkaan sisältyvät hakemukset. Nämä vireillepanojen syy-luokat ovat: *muut lapsesta johtuvat syyt, lapsen koulunkäyntivaikeudet, lapsen sosiaalinen sopeutumattomuus, lapsen huumeidenkäyttö, lapsen mielenterveysongelmat, lapsen alkoholinkäyttö, lapsen rikollinen toiminta* sekä loput *perheristiriitojen* alle tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Näistä lastensuojeluhakemuksista muodostui 66 lastensuojeluhakemuksen joukko.

Viimeisessä laadullisen tutkimuksen vaiheessa ”ratkaistaan tutkimuksen arvoitus” (Alasuutari 2011, 44). Sisällön analyysissä tämä vaihe tarkoittaa aineiston abstrahointia eli tällöin aineistosta luodaan teoreettisia käsitteitä erottamalla tutkimukselle olennainen tieto muusta tiedosta. Näitä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus asetettuun tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.) Omassa tutkimuksessani analyysin vaiheet yhdistyivät eri syiden koodaamisella. Tässä vaiheessa numeroin jokaisen lastensuojeluhakemuksen sekä merkitsin löytämäni hakeutumisen syyt tietyllä värillä. Koodasin ja nimesin syyt kahdessa eri ryhmässä vanhempiin ja lapsiin liittyvien hakemusten mukaisesti. Merkitsin jokaisen lastensuojeluhakemuksen alalaitaan kyseisen värin, mikäli hakemuksen kirjauksessa mainitaan kyseinen syy. Tämän jälkeen muodostin lastensuojeluhakemuksista ja koodaamistani syistä kaksi taulukkoa. Ensimmäisessä

taulukossa oli kaikki vanhempiin liittyvien syiden vuoksi tehdyt hakemukset ja toisessa kaikki lapsiin liittyvien syiden vuoksi tehdyt hakemukset. Taulukoinnin avulla pystyin havaitsemaan sen, kuinka useassa hakemuksessa on mainittu tietystä avun hakemisen syystä, sekä sen mitkä ongelmat esiintyvät usein yhdessä.

Tämän vaiheen jälkeen käytin hyödykseni myös tulosten kvantifiointia, jolloin toin sisällön analyysin lisäksi aineistosta esiin myös määrällistä tietoa eri hakeutumisen syistä ja lastensuojeluasiakkuuksien perustiedoista. Kvantifioinnin avulla pystyin kuvaamaan syitä määrällisesti ja toin tutkimustuloksiin lisätietoja sekä uutta näkökulmaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 121). Lisäksi käytän kvantifiointia apunani tulosten selkeyttämisessä ja havainnollistamisessa, jolloin esitän syiden määriä ja esiintymisprosentteja erilaisien taulukoiden ja kuvien avulla (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Määrällistä tietoa käytän sisällönanalyysin luokittelun yhteydessä esimerkiksi silloin kun kerron siitä, kuinka monessa hakemuksessa on kerrottu avun hakemisen syyksi määriteltä luokka ja kuinka usein nämä luokat esiintyvät yhdessä. Tällöin vertaan eri syiden ja syy-ryhmien määriä koko aineiston hakemusten määrään (n=194), jolloin saan prosentuaalista tietoa syiden ja niiden muodostamien syy-ryhmien esiintyvyydestä. Nämä eri avun hakemisen syy-ryhmät nimesin lopuksi niitä kuvaavalla käsitteillä.

Eri lastensuojeluun hakeutumisen syiden ja niiden muodostamien ryhmien nimeämisen jälkeen tarkastelin toisessa analyysiosuudessa hakemuksien sivuun merkitsemiäni tietoja perheen aiemmista lastensuojeluasiakkuuksista, muista palveluista ja asiakkuuden jatkosta lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Asiakkuuksien tietoja vertasin eri avun hakemisen syihin, jolloin sain tietoa siitä, vaikuttavatko esimerkiksi aiemmat asiakkuudet lastensuojeluun hakeutumiseen. Lopuksi tarkastelin vielä kutakin syytä yksitellen ja katsoin kuinka usein kustakin syystä aloitettu asiakkuus jatkoi tai päättyi lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Tämän selvitin katsomalla prosentuaaliset osuudet jatketuista, päätetyistä tai keskeneräisistä asiakkuuksista kunkin syyn kohdalla.

Kokonaisuudessaan aineistoni analyysi on ollut hyvin monivaiheinen prosessi. Analyysia tehdessäni olen ottanut aineistoni kokonaisuuden kattavasti huomioon, sekä pyrkinyt aineiston monipuoliseen käyttöön. Koska tutkimusaineistoni on sisältänyt hyvin arkaluontoista ja henkilökohtaista tietoa, on tutkimusta tehdessä pitänyt tarkan analyysin lisäksi ottaa huomioon myös erityisiä eettisiä seikkoja.

4.6 Tutkielman eettisyys

Tutkimusaiheeni on eettisesti haastava. Eettinen haastavuus on yleistä sosiaalityön tutkimukselle, sillä sen kohteena ovat usein vaikeat ilmiöt ja asiat. Ihmisten ongelmia ja avun hakemista tutkiessani minun on ollut tärkeää tunnistaa se, että ongelmien esiintuominen voi tietyssä valossa olla myös ihmisiä leimaavaa tai vääränlaista kuvaa tuottavaa. (kts. Hallamaa, Lötjönen, Sorvali & Launis 2006,13.) Tämän vuoksi olen ollut erityisen tarkka siitä, että olen tarkastellut tutkimusaiheittani mahdollisimman monipuolisesti sekä raportoinut tuloksiani nämä seikat huomioon ottaen.

Oman haastavuutensa tutkimusasetelmaani tuo tutkimusaineistoni, sillä asiakirjoja tutkiessa tietyt eettiset seikat nousevat erityisen pinnalle. Eettisten periaatteiden mukaan tutkimusta tehdessä tulee kunnioittaa tutkittavan itsemääräämisoikeutta, yksityisyyttä ja tietosuojaa sekä välttää tutkimuksesta osallistujille aiheutuvaa haittaa (Hallamaa ym. 2006, 17). Kuitenkaan sosiaalityön dokumentteja käytettäessä asiakkaalta tai työntekijältä ei kysyä lupaa tutkimukseen osallistumisesta dokumenttien kautta, vaan lupa tutkimukseen saadaan tutkimuslupaa hakiessa kaupungilta. Tämän vuoksi dokumentteja tutkimusaineistona käytettäessä tulee käyttää erityistä eettistä harkintaa, sillä lupaa ei ole kysytty asiakkailta itseltään. Yksi yleisesti käytetty yksityisyyden suojaamiskeino on aineiston anonymisointi, jolla tarkoitetaan tunnistetietojen poistamista. (Kuusisto-Niemi, Rissanen & Saranto 2011, 268.) Aineistoa kerätessäni otin yksityisyyden suojan huomioon siten, että poistin asiakirjoista tunnistetiedot ja säilytin aineistoani lukitussa kaapissa. Näin varmistan sen, ettei aineisto pääse ulkopuolisten luettavaksi. Tutkielman valmistuttua hävitin tutkimusaineiston minulle tutkimusluvan yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Anonymisoinnin ja suorien tunnisteidien lisäksi tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon myös epäsuorien tunnisteidien suoja. Epäsuoria tunnisteita ovat esimerkiksi koulut ja työpaikat tai ainutkertaisten elämäntapahtumat. (Kuula 2006, 128–129.) Lastensuojeluhakemuksen tehneiden vanhempien ja lasten anonymiteettia suojatakseni olen kirjoittanut tutkielmani aineisto-otteet niin, ettei niistä voi tunnistaa hakemukseen liittyvää perhettä tai lasta. Olen esimerkiksi vaihtanut perheen aikaisemman kotikaupungin nimen sekä kirjannut aineisto-otteisiin perheenjäsenten nimien tilalle ”Lapsi, Nuori, Äiti tai Isä”. Lisäksi olen kirjannut otteista vain tutkimukseni kannalta olennaisia otteita sekä jättänyt kirjaamatta arkaluontoisia asioita, jotka olen merkinnyt aineisto-otteisiin ajatusviivalla.

Tutkittaviin liittyvien eettisten seikkojen lisäksi olen noudattanut tutkielmanteossa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tieteellistä käytäntöä olen noudattanut esimerkiksi siten, että olen viitannut muiden tutkimuksiin, teoksiin ja julkaisuihin asianmukaisesti ja vääristelemättömästi (Tuomi & Sarajärvi 2003, 130). En ole myöskään vähätellyt muiden tutkijoiden osuuksia julkaisuissa tai raportoinut tutkimustuloksiani huolimattomasti tai puutteellisesti. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti en ole myöskään esittänyt toisten tutkijoiden tuloksia omanani ja olen ollut tutkielmaani tehdessä rehellinen sekä vilpitön. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133.)

5 Lastensuojelulta haettu tuki ja apu

5.1 Vanhempiin ja lapsiin liittyvät avun hakemisen syyt

Lastensuojeluhakemuksiin kirjatut avun hakemisen syyt ja taustatekijät kertovat siitä, miksi lastensuojeluun hakeudutaan ja minkälaisia ongelmia avun hakemisen taustalla on. Näitä lastensuojeluhakemuksista löytyviä avun hakemisen syitä ja taustatekijöitä voidaan tarkastella ongelmina joilla on lastensuojelullinen luonne. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojeluhakemusta tehdessään hakija on kokenut, että hänen perheensä tai lapsensa on kohdannut sellaisia ongelmia, joihin tarvitaan lastensuojelun tukea. Myös lastensuojeluhakemusta vastaanottanut sosiaalityöntekijä on kirjannut lastensuojeluhakemukseen ne asiat ja ongelmat joiden hän on katsonut kuuluvan lastensuojelun piiriin ja olevan olennaisia lastensuojelutyöskentelyn aloittamisen kannalta. Lastensuojeluun avun hakemisen syistä voidaan havaita niitä sosiaalisia ongelmia joiden katsotaan olevan lastensuojelullisia sekä niitä ongelmia jotka asettuvat henkilökohtaisen ja institutionaalisen rajalle. (Kts. Pösö 2010; Loseke 2003; Jokinen & Juhila & Pösö 1995; Kivinen 1994.)

Lastensuojeluhakemuksista voi havaita, että perheet kohtaavat arjessaan monenlaisia ongelmia. Usein lastensuojeluhakemuksen teon syynä ei ole vain yksi perhettä koskeva ongelma, vaan hakemuksen teon taustalla on yleensä useita toisiinsa liittyviä syitä. Yleensä nämä ongelmat liittyvät joko perheen vanhempiin tai lapsiin. Aineistoni mukaan lastensuojelulta haetaan apua useammin vanhempiin liittyvien ongelmien vuoksi, sillä vanhempien vuoksi tehtyjä hakemuksia on yhteensä 128 ja lasten vuoksi tehtyjä 66.

Vanhempiin liittyvien syiden vuoksi tehdyistä lastensuojeluhakemuksista on tunnistettavissa yhteensä 13 erilaista avun hakemisen syytä. Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 4. on esitetty kyseiset vanhempiin liittyvät avun hakemisen syyt sekä, se kuinka useassa lastensuojeluhakemuksessa (n=194) kukin syy esiintyy ja kuinka yleinen kyseinen syy on vanhempien vuoksi tehdyissä hakemuksissa (n=128). Taulukosta voi havaita esimerkiksi sen, että tukiperheen hakeminen, jaksamattomuus ja ristiriidat vanhempien välillä ovat kolme yleisintä vanhempiin liittyvää avun hakemisen syytä. Toisaalta taas vanhempien päihteidenkäytön ja taloudellisten ongelmien vuoksi tehdään huomattavasti vähemmän lastensuojeluhakemuksia.

Taulukko 4. Vanhempiin liittyvien syiden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa

Avun hakemisen syy (n)	% kaikista hakemuksista (n=194)	% vanhempien vuoksi tehdyistä hakemuksista (n=128)
Tukiperheen hakeminen (46)	24 %	36 %
Jaksamattomuus (46)	24 %	36 %
Ristiriidat vanhempien välillä (44)	23 %	34 %
Konkreettisen avun hakeminen (40)	21 %	31 %
Tukiverkoston riittämättömyys (38)	20 %	30 %
Lapsen tapaamisten sujuminen (35)	18 %	27 %
Lapsen oireilu (28)	14 %	22 %
Vanhempien ero (27)	14 %	21 %
Fyysisen terveyden ongelmat (26)	13 %	20 %
Väkivalta (21)	11 %	16 %
Mielenterveysongelmat (18)	9 %	13 %
Taloudelliset ongelmat (17)	8 %	13 %
Päihteet (17)	8 %	13 %

Lapsiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdyistä hakemuksista on tunnistettavissa yhteensä kahdeksan eri avun hakemisen syytä, joiden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa vaihtelee vanhempiin liittyvien syiden tavoin. Lapsiin liittyviä hakemuksia tehdään huomattavan usein lapsen rajattoman käytöksen ja koulunkäyntiongelmien vuoksi. Konkreettisen avun hakeminen lastensuojelulta on yleinen syy sekä vanhempiin että lapsiin liittyvien hakemusten kohdalla.

Taulukko 5. Lapsiin ja nuoriin liittyvien syiden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa

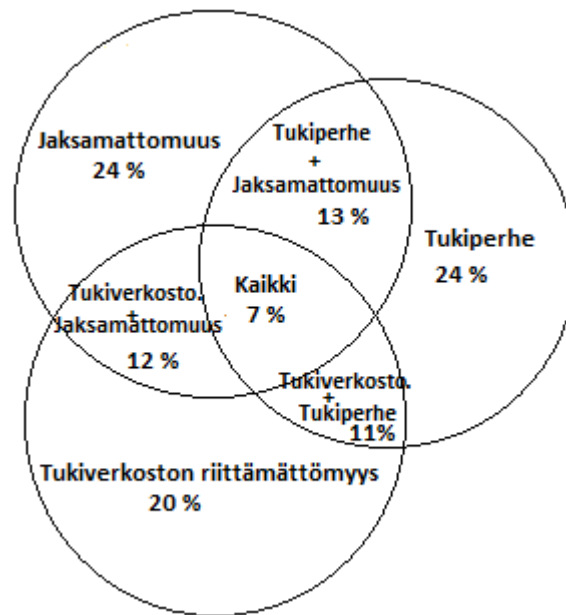
Avun hakemisen syy (n)	% kaikista hakemuksista (n=194)	% lasten vuoksi tehdyistä hakemuksista (n=66)
Rajaton käytös (39)	20 %	59 %
Konkreettisen avun hakeminen (33)	17 %	50 %
Koulunkäyntiongelmien (31)	16 %	47 %
Päihteidenkäyttö (18)	10 %	29 %
Vanhemman uupuminen (15)	8 %	23 %
Mielenterveysongelmat (13)	7 %	20 %
Aggressiivisuus (13)	7 %	20 %
Kaveripiiri (11)	6 %	17 %

Eri syiden yleisyyden lisäksi on mielenkiintoista tarkastella sitä, mitkä syyt esiintyvät lastensuojeluhakemuksissa yhdessä, ja mitkä taulukoissa esitetyistä avun hakemisen syistä ovat lastensuojeluhakemusten perusteella enemmän avun hakemisen taustatekijöitä kuin varsinaisia syitä. Aineistostani voi havaita, että vanhempien vuoksi tehdyistä hakemuksista nousee esiin kaksi erilaista ongelmien ja syiden muodostamaa ryhmää, joilla on erilaisia avun hakemisen taustatekijöitä. Vanhempien kohdalla ensimmäinen ryhmä liittyy pääasiassa perheen sosiaalisen tuen puutteisiin sekä sen taustalla ja rinnalla vaikuttaviin tekijöihin. Toinen ryhmä liittyy taas vanhempien välisiin ristiriitoihin. Lasten kohdalla avun hakemisen syistä muodostuu yksi selkeä syiden pari, jolloin hakeutumisen taustatekijät tuovat enemmän vaihtelua lastensuojeluhakemusten syihin. Tämä pari liittyy lapsen rajattomaan käytökseen ja koulunkäyntiongelmiin.

5.2 Tukea sosiaalisen tuen riittämättömyyteen ja jaksamattomuuteen

Kaksi yleisintä lastensuojeluhakemuksen syytä ovat tukiperheen hakeminen sekä vanhempien jaksamattomuus. Lastensuojeluhakemuksia tehdään usein myös oman tukiverkoston riittämättömyyden vuoksi. Nämä kolme avun hakemisen syytä muodostavat aineiston perusteella selkeän toisiinsa kietoutuvan ryhmän, sillä lastensuojeluhakemuksiin on hyvin usein kirjattu toive sosiaalisen tuen lisäämisestä. Sosiaalisen tuen puutteiden ja saamisen taustalla on kuitenkin hyvin monenlaisia asioita ja syiden yhteenkietoutumia, joita on hyvä tarkastella lähemmin.

Jaksamattomuus, tukiverkoston riittämättömyys ja tukiperheen (joskus myös tukihenkilön, ohjaustyön tai perhetyön) hakeminen kietoutuvat lastensuojeluhakemuksissa yhteen. Tämän voi havaita siitä, että näiden kolmen yksittäisen lastensuojeluhakemukseen kirjatun syyn rinnalla mainitaan yleensä myös ryhmän kaksi muuta yksittäistä syytä. Tätä havainnollistan seuraavassa kuviossa 1, jossa kuvaan prosentuaalisesti sitä, kuinka monessa lastensuojeluhakemuksessa yksittäinen ryhmän syy mainitaan ja kuinka useaan hakemukseen nämä kolme syytä on kirjattu pareittain tai ryhmässä. Lisäksi kuvio selventää sitä kuinka yhdessä lastensuojeluhakemuksessa voi avun hakemisen syynä olla useita yhtä perhettä koskevia ongelmia. Tämän havainnollistaminen on tärkeää, sillä hyvin usein lastensuojeluhakemuksessa esiintyy noin 2-4 toisiinsa liittyvää hakeutumisen syytä tai taustatekijää.

Kuvio 1. Jaksamattomuuden, tukiperheen hakemisen ja tukiverkoston riittämättömyyden esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa ¹

Tämän ryhmän yksi yleisimmistä avun hakemisen syistä on vanhemman kokema jaksamattomuus, sillä noin 24 % tehdyistä lastensuojeluhakemuksista sisältää kirjauksia siitä. Useimmiten vanhempi on huolissaan omasta jaksamisestaan, mutta osassa hakemuksista mainitaan myös huolesta, joka liittyy toisen vanhemman jaksamiseen.

Tapaamisella äiti oli itkuinen ja surullinen siitä, että hän on jaksamisensa äärirajoilla. (Hakemus 9)

Äiti ajattelee isän olevan todella väsynyt. (Hakemus 60)

Myös tukiperheen hakemisesta mainitaan usein ja siitä on kirjattu yhteensä 24 %:iin lastensuojeluhakemuksista. Osassa hakemuksista hakemuksen syyksi on kirjattu myös tukihenkilön tai perhetyön tarve, mutta tukiperheen tarve on vanhempien ongelmiin liittyvissä hakemuksissa huomattavasti muita tukimuotoja yleisempi. Usein lastensuojeluhakemuksiin on kirjattu suoraan tukiperheen tarpeesta, jolloin vanhempi on ollut selkeästi yhteydessä lastensuojeluun tukiperhettä hakeakseen. Tällöin tukiperheen hakemisesta on yleensä kirjoitettu hakemuksen alkuun:

Äiti toivoo tukiperheen hakemista (Hakemus 1)

¹ Yksittäisen avun hakemisen syyn prosenttiluku sisältää kaikki lastensuojeluhakemuksissa esiintyvät maininnat kyseisestä syystä

Äiti soitti lastensuojelupäivystykseen kysyäkseen, miten toimia tukiperheen hakemiseksi. (Hakemus 32)

Osassa lastensuojeluhakemuksista tukiperheen hakemisesta kirjoitetaan niin sanottuna ”yhteisenä sovittuna asiana”, jolloin tukiperheen hakemisesta on päätetty hakemuksenteon yhteydessä. Tuolloin hakemuksen loppuun on kirjattu esimerkiksi:

Äidin kanssa sovitaan, että hänelle voidaan varata aika, jolloin voidaan miettiä tuen tarvetta – ja mahdollisesti tukiperhettä – (Hakemus 2)

Kolmanneksi yleisin tämän ryhmän avun hakemisen syy on vanhempien tukiverkoston riittämättömyys. Oman tukiverkoston riittämättömyys mainitaan 38:ssa eli noin 20 %:ssa lastensuojeluhakemuksista. Tukiverkoston riittämättömyys voi liittyä esimerkiksi siihen, että isovanhemmat asuvat perheestä kauempana eivätkä voi sen vuoksi auttaa vanhempia tarvittaessa. Toisaalta suuressa osassa hakemuksista tuen riittämättömyys liittyy myös siihen, ettei lapsi tapaa toista vanhempaansa tai että lapsen ja vanhemman tapaamiset ovat epäsäännöllisiä. Noin puolessa tukiverkoston riittämättömyyden vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksista on mainittu nämä molemmat tekijät.

Verkostot Tampereella ovat ohuet ja Kemissä asuvat sukulaiset joko vanhoja tai liian matkassa esim. tilapäistä hoitoapua antamaan. Lapsen isä on äidin mukaan vakavasti päihdeongelmainen, ei kykenevä tai halukas vanhemmuuteen. (Hakemus 36)

Tämän ryhmän kaksi yleisintä avun hakemisen syytä *jaksamattomuus* ja *tukiperheen hakeminen* kirjataan usein yhtä aikaa lastensuojeluhakemuksen syyksi. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteensä 13 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksista mainitaan avun hakemisen syynä nämä molemmat tekijät. Näissä hakemuksissa on nähtävissä, että tukiperhettä haetaan jaksamisen tueksi tai, että tukiperheen hakemista perustellaan jaksamattomuudella.

Sovittu, että haetaan tukiperhettä äidin jaksamisen tueksi. (Hakemus 11)

Äiti kertoo, että molemmilla vanhemmilla on jaksamattomuutta, eivätkä he saa hoidettua asioitaan – Vanhemmat miettineet myös perhetyön hakemista. (Hakemus 55)

Aineistoni mukaan toinen yleinen tukiperheen hakemisen kanssa yhdessä esiintyvistä avun hakemisen syistä on tukiverkoston riittämättömyys. Kaikista hakemuksista noin 11 %:ssa mainitaan avun hakemisen syynä sekä tukihenkilön hakeminen että perheen oman

tukiverkoston riittämättömyys. Myös tuolloin hakemuksissa korostuu erityisesti toisen vanhemman puuttuminen tai epäsäännöllinen läsnäolo lapsen elämässä.

Lapsi tapaa isäänsä vaihtelevasti kerran kuukaudessa tai harvemmin. – Sosiaalista tukiverkostoa on Tampereen alueella vähän. Perheen tilannetta voitaisiin tällä hetkellä tukea esim. tukiperhetoiminnalla (Hakemus 18)

Myös jaksamattomuuden kanssa hakemuksen teon syyksi mainitaan usein oman tukiverkoston riittämättömyys. Tämä tarkoittaa sitä, että noin 12 %:iin lastensuojeluhakemuksista on kirjattu avun hakemisen syyksi sekä jaksamattomuus että tukiverkoston riittämättömyys.

Äiti kertoi puhelimesta että opiskelupäivät ovat pitkiä ja iltaisin ja viikonloppuisin tyttö kiukuttelee äidille ja äiti sanoi, ettei jaks. – Äiti kertoi että heillä ei ole käytännössä lainkaan sosiaalista tukiverkostoa. – Äiti kertoi, että lapsen isä on tavannut Lapsen viimeksi Tämän ollessa 10kk ikäinen eikä tiedä asuuko isää enää Suomessa. (Hakemus 6)

Kaikki kolme syytä on kirjattu 7 %:iin kaikista vuonna 2014 Tampereelle tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Tämän perusteella tukiverkoston vähäisyys (johon liittyy usein myös toisen vanhemman puuttuminen) on yhteydessä vanhemman jaksamattomuuteen, jolloin perheen tilanteeseen haetaan konkreettista helpotusta esimerkiksi tukiperheen avulla. Uskon, että näiden kolmen syyn yhteyteen liittyy myös se, että jaksamattomuuteen ja tuen vähäisyyteen pystytään helposti vaikuttamaan konkreettista apua hakemalla ja esimerkiksi tukiperhettä tarjoamalla.

Äidin kanssa – sovittu että Lapselle haetaan tukiperhettä. – Tukiperheellä tuetaan äidin jaksamista. Läheisverkostoa ei äidin mukaan hänellä lastenhoidossa apuna ole. Isä ei tapaa lapsia. (Hakemus 49)

Lapsen isä asuu perheen kotimaassa Kiinassa, eikä tapaa lastaan. Äiti kertoi, ettei heillä ole Tampereella ketään joka voisi auttaa tai tukea. Äiti kuulosti puhelimesta väsyneeltä. Äiti kertoi, ettei ole erityisen uupunut, mutta välillä jaksaminen vaihtelee – Kerrottu perhetyöstä ja annettu ehkäisevän perhetyön numero. Äiti piti perhetyötä hyvänä ajatuksena. (Hakemus 15)

Aineistostani voi tukiperheen hakemisen yleisyyden perusteella päätellä lisäksi sen, että tukiperhe on perheiden keskuudessa suhteellisen hyvin tunnettu lastensuojelun tarjoama

palvelu. Toisaalta sosiaalityöntekijät usein myös ehdottavat vanhemmille tukiperheen hakemista lastensuojeluhakemusten yhteydessä. Näin ollen tukiperheen voidaan nähdä olevan myös hyvin vakiintunut lastensuojelun tukimuoto, jonka avulla voidaan kasvattaa perheen tukiverkostoa ja tukea vanhemman jaksamista.

Vaikka nämä kolme avun hakemisen syytä muodostavat vahvan toisiinsa kietoutuvan ryhmän, voi näiden muodostamien syy-parien tai yksittäisten syiden rinnalla havaita erilaisia avun hakemisen taustatekijöitä. Jaksamattomuuden, tukiverkoston riittämättömyyden ja tukiperheen hakemisen taustalla on usein perheenjäsenen fyysisiä sairauksia ja vanhempien mielenterveysongelmia. Myös näiden taustatekijöiden painotukset vaihtelevat eri lastensuojeluhakemuksissa ja ne esiintyvät yhdessä erilaisten ongelmien kanssa. Osassa lastensuojeluhakemuksista hakeutumisen suurimpana syynä voidaan nähdä myös taustatekijäksi nimeämiäni ongelmia.

5.2.1 Sairaudet ja vanhempien mielenterveysongelmat avun hakemisen taustatekijöinä

Jaksamattomuuden, tukiverkoston riittämättömyyden ja tukiperheen hakemisen rinnalla lastensuojeluhakemuksissa on kirjattu kuvauksia perheenjäsenten fyysisistä sairauksista ja vanhempien mielenterveysongelmista. Näitä kahta avun hakemisen syytä nimitän avun hakemisen taustatekijöiksi. Tämä siksi, että fyysiset sairaudet ja mielenterveysongelmat esiintyvät yleensä jonkun toisen syyn rinnalla, eivät itsenäisenä avun hakemisen syynä.

Fyysiset sairaudet mainitaan 13 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Fyysiset sairaudet mainitaan avun hakemisen taustatekijänä useammin jaksamattomuuden rinnalla. Näissä lastensuojeluhakemuksissa avun hakemisen taustalla ovat yleensä perheenjäsenien (useimmiten vanhempien) fyysiset sairaudet ja niistä aiheutuva jaksamattomuus. Ne on kirjattu yhdessä 7 %:iin lastensuojeluhakemuksista.

Tapaamisella äiti oli itkuinen ja surullinen siitä, että hän on jaksamisensa äärirajoilla. Hänellä on vakava – sairaus, josta hän on nyt tämän viikon sairaslomalla (Hakemus 9)

Lastensuojeluhakemuksista voi huomata sen, että fyysisten sairauksien ja jaksamattomuuden vuoksi perhe saattaa hakea lastensuojelulta helpotusta arkeensa

esimerkiksi tukiperhettä hakemalla. Tukiperheen hakeminen mainitaan samassa hakemuksessa fyysisen sairauden kanssa noin 6 %:ssa lastensuojeluhakemuksista.

Vanhemmat kirjoittavat, että viimeisin vuosi on ollut kovin rankka. Perheen isä on sairastunut harvinaiseen sairauteen – Vanhemmat toivovat myös selvitetävän äidin siskon mahdollisuutta aloittaa perheen lasten tukiperheenä. (Hakemus 24)

Fyysisten sairauksien lisäksi avun hakemisen syiden taustalla huolta ilmaistiin myös vanhempien mielenterveyden ongelmista. Vanhempien mielenterveysongelmista mainitaan 9 %:ssa tehdyistä hakemuksista. Vaikka lastensuojelun vireillepanoa tehdessä kahteentoista hakemukseen oli valittu vireillepanon syyksi vanhemman mielenterveysongelmat, eivät mielenterveysongelmat esiintyneet hakemuksen kirjallisissa osuuksissa koskaan ainoana syynä, vaan usein yhdessä jaksamattomuuden tai tukiperheen hakemisen kanssa.

Äiti on käynyt kuukauden sisässä neljä kertaa Acutassa (=päivystävä terveysasema) ahdistuksesta johtuen. Äiti kertoi, että jaksamattomuus on päivittäistä ja ahdistus on kova. – Äiti kertoi akuuttipsykiatrian lääkärin olleen sitä mieltä, että lasten tulisi olla enemmän isän luona ja esimerkiksi tukiperhe voisi auttaa jaksamisessa. (Hakemus 52)

Fyysiset ja mielenterveydelliset ongelmat ovat aineistoni perusteella näkyviä lastensuojeluun hakeutumisen taustalla vaikuttavia tekijöitä. Nämä taustatekijät esiintyvät lastensuojeluhakemuksissa usein tilanteissa, joissa perheenjäsenen fyysiset sairaudet tai mielenterveysongelmat vaikuttavat vanhempien jaksamiseen, ja niiden vuoksi lastensuojeluun ollaan yhteydessä esimerkiksi tukiperheen hakemiseksi.

Kokonaisuudessaan sosiaalisen tuen puutteen ja sen taustatekijöiden muodostaman ryhmän yleinen esiintyminen lastensuojeluhakemuksissa kertoo siitä, että kyseisillä syillä on sekä perheiden että sosiaalityöntekijöiden mielestä lastensuojelullinen luonne, jonka vuoksi myös perheen pidempiaikainen lastensuojelun tarve tulee selvittää. Näiden syiden kohdalla voi jo lastensuojeluhakemuksista nähdä sen, millaista apua lastensuojelulta toivotaan tai mitä lastensuojelu tällaisissa tilanteissa tarjotaan. Myös tämä kertoo mielestäni siitä, että kyseiset syyt ovat hyvin vakiintuneita lastensuojelullisia ongelmia, jonka vuoksi niiden takia myös hakeudutaan palvelun piiriin usein.

5.2.2 Taloudelliset vaikeudet avun hakemisen taustatekijöinä

Myös taloudelliset vaikeudet nousevat esiin lastensuojeluhakemuksissa ja niistä on kirjattu 8 %:iin lastensuojeluhakemuksista. Taloudellisia vaikeuksia on mielestäni vaikeaa sulauttaa mihinkään tiettyyn ryhmään, sillä ne mainitaan hyvin monenlaisissa hakemuksissa, kahdessa lastensuojeluhakemuksessa jopa yhtenä ainoana syynä avun hakemiselle. Sijoitan taloudelliset vaikeudet kuitenkin tähän ryhmään, sillä taloudelliset vaikeudet mainitaan useimmiten fyysisten sairauksien ja jaksamattomuuden kanssa.

Pojista Kahdella on erittäin vaikeat ja hengenvaaralliset allergiat – Ruuanlaitto vie paljon rahaa, aikaa ja energiaa. – Tänään äidistä oli tuntunut, ettei hän jaks enää hetkeäkään. – Äiti kertoo tarvitsevänsä ennen kaikkea konkreettista apua iltoihin ja viikonloppuisin. (Hakemus 41)

Taloudelliset vaikeudet voivat näin olla sekä avun hakemisen taustalla, mutta myös yksi suurimmista avun hakemisen syistä. Tällöin taloudelliset vaikeudet vaikuttavat huomattavasti perheen tilanteeseen ja vanhempien jaksamiseen, jonka vuoksi lastensuojelulta haetaan apua tilanteen helpottamiseksi.

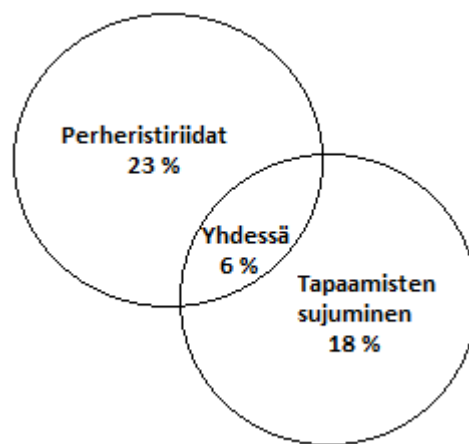
Äiti kertoi, että hänellä ei ole lainkaan rahaa, jotta voisi maksaa rästiintyneen sähkölaskun. Eikä hänellä myöskään ole rahaa ruokaan. – Tapaamisella äiti oli itkuinen ja surullinen siitä, että hän on jaksaminsa äärirajoilla. – Tehty päätös ehkäisevästä toimeentulotuesta sähkölaskuun ja elantoon. (Hakemus 9)

Esimerkin mukaisesti lastensuojeluhakemus voidaan tehdä myös äkillisen taloudellisen vaikeuden vuoksi. Tällaisissa tilanteissa hakemuksiin on voitu kirjoittaa nopeasti aloitetusta työskentelystä, jossa perheen kanssa työskentely aloitetaan välittömällä taloudellisella tukemisella ja vasta sen jälkeen perheen pidempiaikainen tuki ja työskentely aloitetaan.

Taloudellisten ongelmien kohdalla ongelman lastensuojelullinen luonne on muita syitä monimutkaisempi, sillä taloudellisten ongelmien ei varsinaisesti katsota kuuluvan lastensuojelun piiriin, mutta ne muuttuvat lastensuojelullisiksi kysymyksiksi erityisesti silloin kun ne vaarantavat esimerkiksi lasten ravinnon saannin tai kuluttavat vanhempien jaksamista merkittävästi.

5.3 Apua perheristiriitoihin ja tapaamisjärjestelyihin

Toinen vanhempien ongelmien vuoksi tehdyistä lastensuojeluhakemuksista löytyvä syyryhmä muodostuu vanhempien välisistä ristiriidoista sekä huolesta liittyen lapsen ja toisen vanhemman tapaamisten sujumiseen. Nämä avun hakemisen syyt muodostavat oman ryhmänsä, sillä myös ne mainitaan huomattavan usein samoissa lastensuojeluhakemuksissa avun hakemisen syinä. Näillä avun hakemisen syillä on edellisten syiden tavoin erilaisia taustatekijöitä. Eri taustatekijöiden lisäksi tämän ryhmän avun hakemisen syillä on omia erityispiirteitään, jotka liittyvät sekä hakemuksen tekijään että hakemustilanteeseen.

Kuvio 2. Perheristiriitojen ja tapaamisiin liittyvän huolen esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa

Perheristiriidat ovat vanhempiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksissa kolmanneksi yleisin avun hakemisen syy. Perheristiriidat mainintaan noin 23 %:ssa kaikista lastensuojeluhakemuksista.

Perheen Isä soitti sosiaalipäivystykseen aamulla noin klo 9.00. – Tänä aamuna äiti oli vanhempien välisen riidan päätteeksi lähtenyt kotoa. Oli palannut hetken päästä ja pakannut itselleen tavaroita kassiin ja lähtenyt uudelleen. Isä oli nyt vauvan kanssa kotona, ja isän pitäisi päästä töihin. (Hakemus 85)

Perheen ristiriitojen vuoksi tehdyillä lastensuojeluhakemuksilla on omia erityispiirteitään. Ensimmäinen on se, että perheristiriidat ovat usein vanhempien välisiä, mutta hakemuksia tehdään myös vanhemman ja lapsen välisen ristiriitojen vuoksi. Lasten tekemistä lastensuojeluhakemuksista suurin osa (n=4) on tehty juuri perheristiriidan takia.

Lapsi tuli tapaamiselle pyytämään apua, koska ei jaksa olla kotona kotitilanteen kärjistymisen takia. Lapsi kertoi, ettei voi luottaa kotona siskoon eikä isään. Isän kanssa tapellaan rahasta –. Hän toivoo voivansa muuttaa pois kotoaan–.(Hakemus 95)

Toinen ristiriitoihin liittyvä erityinen piirre on se, että ristiriitojen vuoksi hakemuksia tehdään myös ”akuuteissa tilanteissa”, jolloin lastensuojelulta toivotaan apua mahdollisimman pian. Tällöin ristiriitatilanne on juuri tapahtunut tai edelleen päällä. Toisaalta lastensuojelulta haetaan apua myös pitkittyneiden ristiriitojen vuoksi.

Hän koki, että keskusteluyhteys Isän kanssa on katkennut eivätkä he pysty nyt järkevästi puhumaan tai sopimaan Lapsen asioista. Vanhemmilla on ollut keskinäisiä riitoja. (Hakemus 72)

Ristiriitojen ohella toinen yleinen avun hakemisen syy on lastensuojeluhakemuksen tehneen vanhemman huoli lapsen tapaamisista toisen vanhemman kanssa. Tästä huolesta mainintaan yhteensä 18 %:ssa lastensuojeluhakemuksista.

– äiti – soitti Sospään(=Sosiaalipäivystys) klo 13.35. Äiti kertoi huoltaan liittyen lasten olosuhteisiin Isän luona. (Hakemus 4)

Vanhempien välisistä ristiriidoista sekä huolesta liittyen lapsen vierailuihin toisen vanhemman luona mainitaan 6 %:ssa lastensuojeluhakemuksista. Näissä hakemuksissa ristiriidat vanhempien välillä liittyvät usein kasvatuksellisiin erimielisyyksiin sekä lapsen tapaamisten toteutumiseen ja järjestelyihin.

Äiti kertoi, että lasten tulisi käräjäoikeudessa tehdyn sopimuksen mukaisesti tavata Isäänsä joka toinen viikonloppu. Tapaamiset eivät kuitenkaan toteudu sopimuksen mukaisesti. – Äidin mukaan isä ei pärjää lasten kanssa ja joutuu rajoittamistilanteessa esimerkiksi tukistamaan. – Äiti on väsynyt siihen, että hän ei voi olla varma, että tapaamisviikonloput sujuvat hyvin ja niin kuin on sovittu (Hakemus 12)

Vanhempien välisten ristiriitojen ja tapaamisiin liittyvän huolen vuoksi tehdyille lastensuojeluhakemuksille on toisen syy-ryhmän syihin verrattuna yleisempää se, että avun hakemisen taustalla on useita muita taustatekijöitä. Tämä johtuu siitä, että ristiriitojen tai huolen taustalla on usein jokin syy, mikä synnyttää ristiriitoja vanhempien välille. Yleisimpiä tämän syy-ryhmän taustatekijöitä ovat vanhempien ero sekä vanhempia huolestuttavat lapsen käytöksen muutokset joita nimitän lapsen ”oirehtimiseksi”.

5.3.1 Ero ja lapsen oirehtiminen avun hakemisen taustatekijöinä

Vanhempien välisiin ristiriitoihin ja huoleen lapsen tapaamisista liittyy usein vanhempien joko vastikään tapahtunut ero, käynnissä oleva eroprosessi tai eron myötä alkaneet ristiriidat. Lastensuojeluhakemuksessa vanhempien erosta mainitaan noin 14 %:ssa lastensuojeluhakemuksista. Ero mainitaan usein silloin kun vanhemmilla on keskinäisiä ristiriitoja joiden taustalla on aikaisemmin tapahtunut ero tai käynnissä oleva eroprosessi. Tällöin esiin nousevat erityisesti huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat ristiriidat. Huoltoriidat ovat suhteellisen näkyvä tämän ryhmän taustatekijä, vaikka oman työkokemukseni pohjalta olen havainnut että huoltoriitojen selvittelyä pyritään lastensuojelussa välttämään ja ohjamaan esimerkiksi perheoikeudellisiin palveluihin.

Äiti soitti sosiaalipäivystykseen ja kertoi, että Lapsi on nyt isänsä luona ja joutuu siellä isän kiusaamisen kohteeksi. Äidin mukaan hänen entinen miehensä hoitaa heidän väliset asiansa vain lasten kautta eikä pysty asiallisesti sopimaan lasten asioista. Äiti kertoi, että heillä on vain kaksi vuotta vanha lastenvalvojan luona tehty sopimus, jota hän on pyrkinyt noudattamaan. Nyt äiti on kuitenkin hakenut oikeudessa yksinhuoltajuutta, sekä lähestymiskieltoa. (Hakemus 81)

Huoltoriitojen lisäksi vanhempien eron ja ristiriitojen yhteydessä voi esiintyä myös lapsen oireilua, joka liittyy vaikeaan perhetilanteeseen. Lapsen oireilusta mainitaan noin 14 %:ssa lastensuojeluhakemuksista.

Perheen Äiti soitti ja kertoi perheen tilanteesta. Äidin mukaan perheessä on jo pitkään ollut ahdistavaa vanhempien ristiriitojen ja eroharkinnan vuoksi. Perheen vanhin Lapsi oirehtii vanhempien tilannetta eniten. (Hakemus 83)

Lapsen oireilusta mainitaan hakemusta tehdessä myös silloin, kun ollaan huolissaan lapsen vierailusta toisen vanhemman luona. Tällöin lapsen oireilu liittyy joko ennen tapaamista esiintyvään tai tapaamisen jälkeiseen käytökseen tai puheeseen.

Äiti on huolissaan Lapsesta koska tämä on alkanut jotenkin oirehtimaan aina, kun on ollut isällään. (Hakemus 22)

Lapset eivät haluaisi mennä isälleen. Äidin mukaan Lapset ovat sanoneet niin. Lasten mukaan isällä ei ole kiva olla. (Hakemus 12)

Perheristiriidat, huoli lapsen tapaamisista, ero ja lapsen oirehtiminen muodostavat toisen avun hakemisen syy-ryhmän. Tämän ryhmän yksittäisten tai päällimmäisten syiden etsiminen on hankalaa, sillä usein näiden syiden vuoksi tehdyissä hakemuksissa kerrotaan pitkästi perheen elämästä sekä erilaisista vaikeuksista ja huolista. Näiden hakeutumisen syiden rinnalla on mainintoja myös vanhempien päihteidenkäytöstä ja väkivallasta, joka mainitaan esimerkiksi tapaamisiin liittyvän huolen yhteydessä. Vanhempien päihteidenkäytöstä tai väkivallasta on lastensuojeluhakemuksissa mainittu kuitenkin vain vähän, vaikka osassa hakemuksista ne nousevat myös päällimmäiseksi avun hakemisen syyksi.

5.3.2 Vanhempien päihteidenkäyttö sekä väkivalta avun hakemisen taustatekijöinä

Väkivalta tai sen uhka mainitaan noin 11 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Väkivallan tekijä on lastensuojeluhakemuksissa usein toinen vanhempi. Yleensä väkivallasta kerrottaessa hakija ei ole enää parisuhteessa väkivallantekijän kanssa, mutta osassa hakemuksista perheväkivalta on edelleen läsnä. Väkivalta liittyy lastensuojeluhakemuksissa moniin tilanteisiin ja huolta on niin fyysisestä kuin henkisestä väkivallasta, joka kohdistuu joko vanhempaan tai lapseen, joskus myös koko perheeseen. Väkivallan kohdalla hakijalle huolta herättää ajoittain myös se, että lapsi on nähnyt aikuiseen kohdistuvaa väkivaltaa. Väkivallan kanssa hakemuksissa mainitaan useita muita syitä, joista yleisimpiä ovat lapsen tapaamiseen ja oirehtimiseen liittyvät syyt.

Äidin mukaan ovat käyneet perheneuvolassa isän epämääräisen tilanteen vuoksi. – äidin mukaan samainen lastenvalvoja oli varovaisesti ottanut esille isän mahdollisen perhesurmariskin. (Hakemus 50)

Isä kertoi äidin riehuneen viime aikoina ja käyneen useasti isän päälle. Toissapäivänä äiti oli lyönyt isää mukilla silmäkulmaan. – Isän mukaan äiti riehui yleensä silloin, kun Lapsi ei ole kotona. Isän mukaan äiti ei yleensä kohdista uhkaa mutta on viime aikoina syytellyt tyttöä ties mistä perättömistä. (Hakemus 56)

Olen laskenut väkivallan mainintoihin (n=21) myös ne hakemukset jotka on tehty lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn vuoksi. Myös tuolloin vanhemmilla on usein huolta

lapsen vierailuista toisen vanhemman luona, jossa seksuaalisen hyväksikäytön epäillään tapahtuneen. Yleensä hakijalle on tullut epäily lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä lapsen oireilun vuoksi. Tuolloin lapsi on saattanut esimerkiksi puhua vanhemman mielestä huolestuttavia tai sopimattomia asioita. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytön epäilystä on mainittu yhteensä noin 3 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksista.

Huolesta liittyen toisen vanhemman päihteidenkäyttöön mainitaan yhteensä 8 %:ssa lastensuojeluhakemuksista. (lastensuojeluhakemuksissa ei kertaakaan mainittu huolta liittyen hakijan omaan päihteidenkäyttöön) Useimmiten hakijalla on huoli toisen vanhemman päihteidenkäytöstä lapsen läsnä ollessa tai lapsen vierailujen aikana. Toisaalta hakemuksista näkyi myös huoli siitä, että toisen vanhemman päihteidenkäyttö on pahentunut aikaisemmasta tai hakija pelkää toisen vanhemman ”retkahdusta”. Päihteidenkäyttöön liittyen lastensuojelulta toivottiin usein konkreettista apua tilanteen selvittämiseksi.

Äiti kertoo, että isä on tuonut Lapsen hänen luokseen nyt parina kertana niin, että isä on haissut viinalle. – Äiti ei tiedä, mitä isä lapsen kanssa tekee. Äiti oli huolissaan, millaiset olosuhteet Lapsella on isän luona. — Äiti toivoo, että saisi tapaamisajan. (Hakemus 35)

Ainoastaan neljässä lastensuojeluhakemuksessa (2 %) kerrottiin huolesta joka liittyy sekä päihteisiin että väkivaltaan. Myös tällöin avun hakemisen syynä oli esimerkiksi se, että toinen vanhempi oli huolissaan toisen vanhemman päihteidenkäytöstä sekä sen yhteydessä esiintyvistä väkivaltaisuuksista lapsen tapaamisten aikana.

Isä soitti Sosiaalipäivystykseen, koska halusi tehdä lastensuojeluilmoituksen Tyttärestään. Isä kertoi, että Lapsi oli ollut äidillään 13.9.2014. Lapselta oli kuitenkin tullut tekstiviesti, että äiti on humalassa ikä halua olla siellä. Äiti oli myös uhannut tappaa itsensä, jos Lapsi lähtee hänen luotaan pois. Äidin käytös oli muutenkin aggressiivista, mutta fyysistä väkivaltaa ei oltu käytetty. (Hakemus 67)

Nämä avun hakemisen syyt ja taustatekijät muodostavat toisen lastensuojeluun hakeutumisen syy-ryhmän. Tästä ryhmästä voidaan havaita se, että lastensuojeluun hakeudutaan oman väsymyksen ja riittämättömän tuensaannin lisäksi myös siksi, että perheen jäsenillä keskinäisiä ristiriitoja. Toisaalta hakeutumisen syyt, liittyvät usein myös toiseen vanhempaan ja hänen huolestuttavaan käytökseensä. Näin ollen ristiriitojen ja sen taustatekijöiden kohdalla ongelmien lastensuojelullinen luonne on hieman edellistä syy-

ryhmää monitulkintaisempi. Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että ristiriitatilanteet ovat usein hyvin monimutkaisia jolloin niitä voi olla vaikea tukea lastensuojelullisin keinoin. Toisaalta perheiden ristiriidat ovat hakemusten perusteella suhteellisen yleisiä sekä vaikeita, jonka vuoksi lastensuojelun tarve tulee selvittää.

5.4 Tukea nuoren kanssa pärjäämiseen ja koulunkäyntiin

Lasten vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksissa avun hakemisen syyt painottuvat lapsen rajattomaan käytökseen sekä koulunkäyntiongelmiin, joita ei mainita juuri lainkaan vanhempien vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksissa. Erona vanhempiin liittyvien syiden vuoksi tehtyihin hakemuksiin on myös se, että lapsiin liittyvien syiden vuoksi tehdyistä lastensuojeluhakemuksista ei voida havaita yhtä selkeitä syiden muodostamia syy-ryhmiä. Tämä siksi, että lapsiin liittyvien syiden vuoksi tehdyt hakemukset on tehty hyvin samankaltaisista avun hakemisen syistä, jolloin eroavaisuuksia voi havaita ennemminkin syiden taustatekijöissä. Lapsiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdyistä lastensuojeluhakemuksista voidaan kuitenkin havaita muutamia syiden yhteen kietoutumia, jotka nousevat esiin eri hakemuksissa. Näitä usein yhdessä esiintyviä hakeutumisen syitä ovat nuorten rajaton käytös sekä lasten tai nuorten koulunkäyntiongelmat.

Kuvio 3. Rajattoman käytöksen ja koulunkäyntiongelmien esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa

Lapsiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdään lastensuojeluhakemus useimmiten 13–17-vuotiaasta nuoresta. Avun hakemisen syynä on usein nuoren rajaton käytös, josta on mainintoja noin 20 %:ssa kaikista lastensuojeluhakemuksista. Lasten vuoksi tehdyistä

hakemuksista nuoren rajaton käytös on huomattavan yleinen lastensuojeluhakemuksen teon syy, sillä siitä mainitaan jopa 59 %:ssa lapsiin liittyvistä hakemuksista (n=66).

Rajaton käytös liittyy usein vanhemman kokemukseen siitä, ettei vanhempi enää pärjää nuoren kanssa. Lastensuojeluhakemusta tehdessään vanhemman ovat kertoneet usein, etteivät saa lastaan asettumaan kodin sääntöihin tai ovat huolissaan siitä, etteivät saa lapseensa ”otetta”. Noin 60 %:iin rajattomuuden vuoksi tehdyistä hakemuksesta liittyy se, että nuori ei usko vanhempien asettamia sääntöjä ja sanomisia.

Äiti soittaa sosiaalipäivystykseen klo 19.30. Kertoo kotitilanteen olevan hyvin hankala, ottavat jatkuvasti yhteen Nuoren kanssa. Äidin mukaan Nuori tekee kotona mitä tahtoo–. (Hakemus 90)

Pojalle on asetettu kotona selvät säännöt ja rajat, mutta ongelmana on koulusta myöhästely ja tupakin polttaminen. Hän on myös viime vuonna varastanut minulta rahaa jonkin verran. – Minulla on siis pojan kanssa toistuvia ongelmia, emmekä pääse yhteisymmärrykseen asioista ja kodin säännöistä. (Hakemus 129)

Lasten rajattomuuteen liittyy usein myös nuorten karkailua tai luvaton poissaoloa kotoa. (49 %:ssa rajattomuuteen liittyvässä hakemuksessa) Tuolloin vanhemmat ovat usein huolissaan siitä, missä lapsi on, mutta huolissaan myös siitä että rajattomuutta on jatkunut pitkään.

Jokin aika sitten Nuori oli useita öitä peräkkäin pois kotona. Nuori on ollut myös viime yön pois kotoa. Vanhemmat eivät tiedä missä Nuori yöpyy. (Hakemus 105)

Äiti soittanut – lastensuojelun päivystyspuhelimeen. – 17-vuotias Nuori on lähtenyt kotoa –, eikä ole palannut. (Hakemus 94)

Nuorten rajattoman käytöksen rinnalla on usein myös nuoren ja vanhemman välisiä ristiriitoja, joita esiintyy 49 % nuorten rajattomaan käytökseen liittyvistä hakemuksista.

Äidin Puoliso soitti sosiaalipäivystykseen lauantaina alkuillasta. Hän kertoi, että Nuoren kanssa on ollut jo pidempään vaikeaa, mutta tilanne tuntuu kärjistyvän. Nuoren ja äidin välit ovat hyvin kireät. (Hakemus 91)

Lastensuojeluhakemuksissa on nuorten rajattoman käytöksen ja ristiriitojen kanssa mainintoja myös lasten tai nuorten koulunkäyntiongelmista. Vaikka koulunkäyntiongelmat

ovat usein rajattoman käytöksen taustalla, voi hakemuksista havaita myös niiden näkyvyyden omana avun hakemisen syynä. Koulunkäyntiongelmista on mainintoja yhteensä 16 %:ssa kaikista tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Myös koulunkäyntiongelmien ovat hyvin näkyvä syy lasten vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksissa, sillä se oli kirjattu 47 %:iin näistä hakemuksista (N=66).

Tilanne kotona on lyhyesti se, että Nuori on saanut peruskoulun suoritettua jotenkuten ja yhteishaussa saatu opiskelupaikka ammattikoulussa on nyt mennyt lukuisten poissaolojen vuoksi. (Hakemus 104)

Rajaton käytös ja koulunkäyntiongelmien esiintyvät lastensuojeluhakemuksissa usein yhdessä siten, että hakemus on tehty sen vuoksi, ettei nuori (muutamissa hakemuksissa 7–12 -vuotias lapsi) suostu lähtemään kouluun. Nämä kaksi syytä esiintyivät yhdessä 9 %:ssa kaikista aineistoni lastensuojeluhakemuksista.

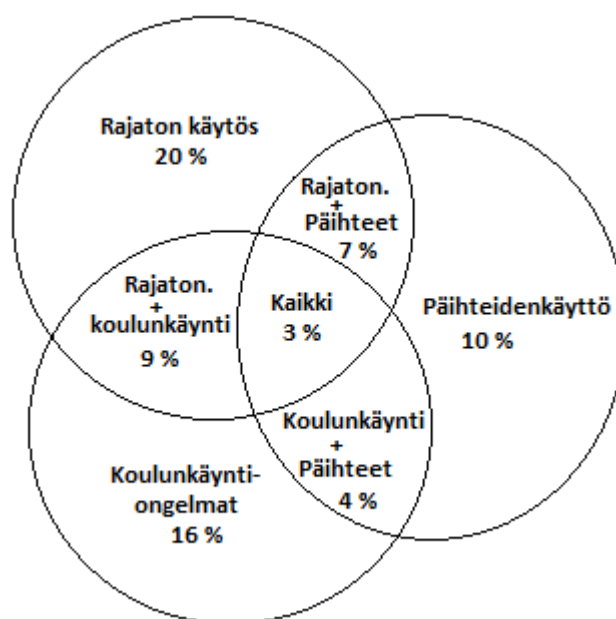
Äiti kertoi, että hän on neuvoton Lapsen kanssa. Äiti ei saa 6-luokkalaista Lasta lähtemään kouluun. Äiti kertoi, että ongelmat Lapsen kanssa ovat jatkuneet jo pitkään, Lapsella on paljon poissaoloja koulusta. (Hakemus 106)

Lasten rajaton käytös ja kouluongelmien ovat täten vahvasti nähtävissä lastensuojeluhakemusten syinä. Ne mainitaan avun hakemisen syynä joko itsenäisenä tekijänä tai syy-ryhmänä. Toisaalta niiden taustalla on havaittavissa myös useita hakeutumisen taustatekijöitä, jotka jakavat tämän syy-ryhmän pienempiin ryhmiin tai tarkentavat avun hakemisen taustalla olevia tekijöitä.

5.4.1 Nuoren päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmien ja kaveripiiri avun hakemisen taustatekijöinä

Rajattomaan käytökseen ja koulunkäyntiongelmien liittyy useita eri avun hakemisen taustatekijöitä. Lastensuojeluhakemuksen taustalla voi olla lapsen päihteidenkäyttöä, mielenterveysongelmia sekä vanhempien huolta liittyen lasten kaverisuhteisiin. Kuitenkin yksi taustatekijä liittyy vahvasti sekä rajattomaan käytökseen, että koulunkäynnin ongelmiin, jolloin nämä kolme esiintyvät usein myös yhdessä. Tämä avun hakemisen taustatekijä on nuoren päihteidenkäyttö, joka on muutamassa lastensuojeluhakemuksessa myös päällimmäinen avun hakemisen syy ja vanhempia huolestuttava asia. Nuoren

päihteidenkäyttö liittyy useimpien hakemusten perusteella alkoholiin, mutta muutamissa hakemuksissa mainitaan myös kannabiksen käytöstä tai sen epäilystä.

Kuvio 4. Rajattoman käytöksen, päihteidenkäytön ja koulunkäyntiongelmien esiintyvyys lastensuojeluhakemuksissa

Kuten yllä olevasta kuviosta 4. voi nähdä, on nuorten rajattomuuden vuoksi tehtyjen lastensuojeluhakemusten yleisin taustatekijä nuorten päihteidenkäyttö. Päihteidenkäytöstä on mainintoja yhteensä 19:ssä lastensuojeluhakemuksessa ja yhteensä 14:ssä lastensuojeluhakemuksessa mainittiin avun hakemisen syyksi sekä nuoren rajattomuus että päihteidenkäyttö. Tämä tarkoittaa, että noin 7 % lastensuojeluhakemuksista tehdään lapsen tai nuoren rajattomuuteen ja päihteidenkäyttöön liittyen.

Äidillä on huoli Nuoresta. Äidin kertoman mukaan viime aikoina Nuori on ollut tottelemattomuutta, alkoholikokeilua ja valehtelua. (Hakemus 123)

Lastensuojeluhakemuksista voi nähdä myös sen, että huoli nuoren päihteidenkäytöstä ja kouluongelmista liittyvät toisiinsa, sillä 9 %:ssa lastensuojeluhakemuksista joissa mainittiin nuoren päihteidenkäytöstä, mainittiin myös koulunkäyntiongelmia.

Äiti kertoi, että Nuori käyttää kannabista. Nuoren koulu menee hyvin huonosti. Suunnitellaan opon kanssa jotain muuta tulevaisuuteen. (Hakemus 114)

Päihteidenkäytön rinnalla mainitaan usein myös huoli joka liittyy lapsen kaveripiiriin. Tämä tarkoittaa usein sitä, että vanhempi on huolissaan lapsen kaveripiiristä jossa esiintyy usein myös päihteidenkäyttöä.

Nuori on eilen ilmoittanut, ettei aio enää palata kotiin. Nuori on nyt kaverinsa luona luvatta Kaukajärvellä. Äiti pelkää, että Kaukajärvellä poltellaan nuorisoporukan kesken kannabista ja Nuori on voinut sotkeentua myös kuvioihin. (Hakemus 125)

Kouluvaikeuksien kanssa esiintyy usein myös huolta lapsen tai nuoren mielenterveydestä. Lapsen mielenterveysongelmiin liittyviä mainintoja on 7 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksista. Neljässä (2 %) lastensuojeluhakemuksessa mielenterveysongelmat nousevat avun hakemisen suurimmaksi syyksi, mutta useimmiten huolet lapsen mielenterveydestä mainittiin yhdessä koulunkäyntiongelmien kanssa.

Huolet lapsen mielenterveydestä liittyvät lastensuojeluhakemuksissa hyvin monenlaisiin asioihin: esimerkiksi koulukiusaamiseen, alakuloisuuteen, huolestuttaviin puheisiin tai käytökseen. Myös huolen laatu vaihtelee, sillä osassa hakemuksista mainitaan siitä, että lapsella on todettu jokin mielenterveysongelma, toisissa hakemuksissa vanhemmat vasta epäilevät mielenterveysongelmaa ja ovat sen vuoksi yhteydessä lastensuojeluun.

Äiti kertoi, että hän on neuvoton Lapsen kanssa. Äiti ei saa 6-luokkalaista Lasta lähtemään kouluun. – Jonkinlaista alakuloisuutta todettu.(Hakemus 106)

Lapsi on masentunut ja jaksamaton ja hänellä on kognitiivista heikkoutta. Lapsi ei ole käynyt koulussa viikkoon ja viime viikolla Lapsi mm. uhkasi hypätä järveen. (Hakemus 153)

Näin ollen mielenterveysongelmat esiintyvät lastensuojeluhakemuksissa yleisimmin kouluongelmien kanssa, kun taas päihteidenkäyttö ja huolestuttavat kaverisuhteet esiintyvät hakemuksien taustatekijöinä sekä rajattomuuden että kouluongelmien rinnalla. Huoli lapsen mielenterveydestä, kouluongelmista ja rajattomuudesta nousee lastensuojeluhakemuksissa kuitenkin erityiseksi syy-ryhmäksi silloin, kun vanhemmalla ja nuorella on ristiriitoja joiden yhteydessä nuori on aggressiivinen vanhempansa kohtaan.

5.4.2 Aggressiivinen käytös ja vanhempien uupuminen avun hakemisen taustatekijöinä

Nuoren tai lapsen aggressiivisesta käytöksestä mainitaan noin 7 %:ssa tehdyistä lastensuojeluhakemuksissa. Aggressiivisuus ilmenee hakemusten mukaan lapsen kotona ”riehumisena” tai aggressiivisena käytöksenä tai sen uhkana vanhempia kohtaan. Aggressiivisuus liittyy usein vanhemman ja nuoren välisiin ristiriitatilanteisiin.

Tänään Nuori oli vienyt kaukosäätimen äidin katsoessa tv:tä, äiti oli tupakalle mennessään tuupannut Nuorta ja Nuori oli tämän jälkeen lyönyt äitiä. Äidin mukaan Nuori on käynyt häneen kasiksi noin kolme kertaa viime aikoina ja äiti pelkää omaa reaktiotaan suuttuessaan Nuorelle. (Hakemus 90)

Isä soitti Sosiaalipäivystykseen 8.6.2014 ja kertoi, että heillä on kotona pattitilanne 8-luokkalaisten Nuoren kanssa. Nuori oli tänään repinyt koulukirjansa ja riehunut huoneessaan ilmoittaen, ettei aio lähteä huomenna kouluun. Nuori on kohdistanut väkivaltaisen käytöksen esineisiin, ei ihmisiin. (Hakemus 89)

Noin 31 %:ssa lastensuojeluhakemuksista joissa mainitaan nuoren tai lapsen aggressiivisuudesta, ollaan samanaikaisesti huolissaan myös lapsen tai nuoren mielenterveydestä.

Lapsi on ollut äitiä kohtaan myös aggressiivinen. – Äiti toivoisi, että Lapsi saataisiin lääkärin luokse, jotta hänen psyykinen tilanteensa/kuntonsa voitaisiin selvittää. (Hakemus 104)

Nuoren tai lapsen aggressiivisuuteen liittyy lastensuojeluun hakeuduttaessa myös vanhempien kokemusta uupumisesta. Lapsiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdyissä hakemuksissa uupuminen ei näyttäydy kuitenkaan samankaltaisena avun hakemisen syynä kuin vanhempien ongelmiin liittyvissä lastensuojeluhakemuksissa, joissa jaksamattomuus on yksi iso avun hakemisen syy. 8 %:ssa lastensuojeluhakemuksista vanhemman kertovat omasta uupumisestaan johon liittyy usein lapsen rajatonta käytöstä sekä kouluongelmia. Näin ollen uupuminen näyttäytyy lasten vuoksi tehdyissä hakemuksissa lastensuojeluhakemuksien teon taustatekijänä, ei ainoana tai yleisenä avun hakemisen syynä.

Äiti soitti sosiaalipäivystykseen ja kertoi ongelmista ja huolestaan Nuoren kanssa, mm. riidoista joiden takia pikkuveljet olivat alkaneet pelätä ja kodin rauhattomuus vaikutta heihin. Nuorelle on mm. tullut koulunkäyntivaikeuksia. Äiti kertoi olevansa uupunut ja poteneensa mm. univaikeuksia ja rytmihäiriöitä. (Hakemus 96)

Usein vanhemmat kertovat lastensuojeluhakemusta tehdessään, että ovat tilanteeseen uupuneita eivätkä enää tiedä miten heidän tulisi toimia. Yleensä uupumisen taustalla on useita eri tekijöitä ja syitä, jolloin perheet hakevat apua useiden syiden tai taustatekijöiden vuoksi.

Lasten ja nuorten kohdalla lastensuojelullisten ongelmien määrä on lastensuojeluhakemusten perusteella suppeampi ja hyvin usein ongelmat keskittyvät lapsen käytökseen ja koulunkäyntiin liittyviin asioihin. Lasten ja nuorten kohdalla on kuitenkin hyvin yleistä myös se, että avun hakemisen taustatekijöitä on useita, jolloin lapsia koskevat ongelmat ovat usein kasautuneet yhteen perheeseen. Muun muassa tästä syystä monissa hakemuksissa lastensuojelulta toivotaan konkreettista apua vaikean perhetilanteen selvittämiseksi. Konkreettisen avun hakeminen liittyy useissa lastensuojeluhakemuksissa myös vanhempiin, jonka vuoksi käsittelen konkreettisen avun hakemista lastensuojelulta omana avun hakemisen syynä sekä lapsiin että vanhempiin liittyen.

5.5 Konkreettista apua vaikeisiin perhetilanteisiin

Lastensuojeluhakemuksiin on usein kirjattu hakijan toivomuksia tulevalle lastensuojelutyölle. Tätä toivomusta nimitän konkreettisen avun hakemiseksi, jota on toivottu yhteensä 38 %:ssa kaikista lastensuojeluhakemuksista. Konkreettista apua pyytäessään hakija saattaa toivoa lastensuojelulta esimerkiksi tapaamisen järjestämistä, perhetilanteen rauhoittamista tai lapsen olosuhteiden tarkistamista toisen vanhemman luona. Lapsiin ja aikuisiin liittyvien ongelmien vuoksi tehdyissä hakemuksissa konkreettisen avun hakemiseen liittyy yleensä vaikeita perhetilanteita ja perheenjäsenten välisiä ristiriitoja, joihin toivotaan konkreettista apua tilanteen selvittämiseksi.

Hyvin usein konkreettista apua toivotaan lapsiin liittyvien syiden vuoksi, sillä näistä hakemuksista (N=66) konkreettista apua pyydettiin 50 %:ssa hakemuksista. Tähän määrään sisältyy myös maininnat ohjaustyöstä sekä tukihenkilöstä, joiden hakemisesta on kirjattu

yhteensä kahdeksaan eri hakemukseen. Konkreettista apua pyytäessään vanhemmat eivät useinkaan osaa kertoa millaista apua he tarkalleen toivovat, vaan toivomuksena on se että lastensuojelu puuttuisi tilanteeseen jotenkin. Useimmiten lastensuojelulta toivotaan kuitenkin apua tai neuvoja, jotka konkreettisesti vaikuttaisivat perheen vaikean tilanteen ratkaisemiseen.

Äiti toivoo nopeaa apua Nuorelle. Hänen mukaansa Nuorella ei ole psyykkisiä vaikeuksia tai oireita sellaisista havaittavissa. Nuori on kuitenkin luisumassa vanhempien/äidin ulottumattomiin ja hän toivoo muutosta tilanteeseen ennen kuin Nuori täyttää 18 vuotta. (Hakemus 105)

Erityisen usein konkreettista apua toivotaan vanhempien ja nuoren välisiin ristiriitatilanteisiin tai lapsen rajattomaan käytökseen liittyen. Nämä kaksi syytä mainitaan 92 %:ssa hakemuksista joissa lastensuojelulta toivotaan konkreettista apua perhetilanteen helpottamiseksi. Näissä tilanteissa vanhemmat eivät enää tiedä miten heidän tulisi toimia tai he ovat tuloksetta käyttäneet omat keinonsa tilanteen ratkaisemiseksi.

Äidin mukaan riitoja on nyt jatkuvasti. Äiti kertoo puhuneensa myös – isän kanssa puhelimessa, – voisi mennä isälle mutta ei tähän suostu. Kysytty äidiltä miten loppu ilta menee, äiti ei osannut sanoa mutta toivoi apua mahdollisimman pian. (Hakemus 90)

Ristiriitatilanteiden rinnalla konkreettista apua toivotaan myös koulunkäyntiin liittyen. 7 %:ssa lastensuojeluhakemuksista hakemus on tehty koulunkäyntiongelmien ja konkreettisen avun hakemisen vuoksi. Tällöin apua toivotaan lapsen koulunkäynnin vaikeuksiin tai ratkaisemaan koulunkäyntiin liittyviä ristiriitatilanteita.

Isä toivoo apua Lapsen koulunkäyntiin. (Hakemus 102)

Äiti ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen, hakee apua. Lapsi ei lähde kouluun. (Hakemus 101)

Vanhempien vuoksi tehdyistä hakemuksista 31 % sisältää mainintoja konkreettisen avun hakemisesta lastensuojelulta. Tällöin on usein kyse vanhempien välisestä ristiriitatilanteesta tai muutoin vaikeasta perhetilanteesta, joiden vuoksi lastensuojelulta toivotaan esimerkiksi tapaamisaikaa vaikean perhetilanteen selvittämiseksi.

Äiti toivoo lastensuojelun väliintuloa ja yhteistä neuvottelua yhdessä perheneuvolan kanssa.(hakemus 93)

Äiti kokee, että haluaisi saada vain jollekin sosiaalityöntekijälle ajaa Lapsen asioissa ja toivoo, että joku tapaisi heitä. (Hakemus 17)

Vaikka konkreettisen avun hakeminen korostuu erityisesti erilaisten ristiriitojen yhteydessä, konkreettista apua haetaan lastensuojelulta hyvin monenlaisiin tilanteisiin ja asioihin.

Äiti on myös ajatellut anoa taksikyytejä, mutta saattaa hyvin olla ettei niitä heille myönnetä, koska kyydit eivät johdu lasten tarpeista vaan äidin sairaudesta. Äiti toivookin saavansa sosiaalitoimesta jonkinlaisen lausunnon taksikyytejä varten. (Hakemus 42)

Lastensuojelulta toivotaan lastensuojeluhakemusten perusteella hyvin monenlaista apua ja ratkaisuja erilaisiin tilanteisiin. Konkreettisen avun hakeminen kertoo mielestäni siitä, että lastensuojelu nähdään yleisesti konkreettista apua tarjoavana palveluna, josta voi saada helpotusta ja tukea monenlaisiin tilanteisiin ja ongelmiin.

Kokonaisuudessaan eri avun hakemisen syyt kertovat siitä, miksi ja milloin lastensuojeluhakemuksen tekijä päättää olla yhteydessä lastensuojeluun. Tällöin voidaan tarkastella henkilökohtaisen ja institutionaalisen rajaa jossa hakemusta tehdessä ”seisotaan”. Avun hakemisen syyt kertovat myös siitä, mitkä perheiden ongelmat nähdään lastensuojeluun kuuluviksi. Tätä ongelmanmäärittelyä sekä henkilökohtaisen ja lastensuojelun rajalla oloa voidaan syiden tarkastelun lisäksi katsoa myös lastensuojeluhakemuksissa mainittuihin muihin palveluihin sekä aikaisempiin lastensuojeluasiakkuuksiin liittyen. Tällöin rajan vetäjänä tai rajalla liikkuja voi olla niin asiakas, toisen palvelun työntekijä kuin hakemuksen vastaanottava lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Tällä tarkoitan sitä, että lastensuojeluun hakeutuessaan hakija astuu yksityisen ja institutionaalisen rajalle, jossa häntä vastassa on hakemuksen vastaanottaja. Hakemuksen vastaanottava sosiaalityöntekijä kirjaa lastensuojeluhakemukseen tällä rajalla mainittuja avun hakemisen syitä sekä niitä ongelmia joiden katsoo kuuluvan lastensuojelun piiriin. Toisaalta myös toisen palvelun työntekijä on voinut ohjata hakijaa lastensuojeluun, tai hakija on itse kokenut, ettei toisen palvelun tuki enää riitä ongelman ratkaisemiseksi. Eräänlainen rajanylitys taas tapahtuu esimerkiksi silloin kun lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen tehdään päätös siitä, jatkuuko lapsen lastensuojeluasiakkuus vai ei.

6 Avun hakeminen ja institutionaalisen rajan ylittäminen

6.1 Aikaisempien asiakkuuksien yhteys avun hakemiseen

Yleisesti katsottuna lastensuojelun institutionaaliselle rajalle tullaan lastensuojeluhakemusta tehdessä hakemukseen kirjattujen syiden vuoksi. Rajalle tuloon ja lastensuojeluun hakeutumiseen voi vaikuttaa hakemuksen syiden lisäksi myös muita tekijöitä. Lukemani kirjallisuuden perusteella (esim. Itäpuisto 2011) on mielenkiintoista katsoa myös omasta aineistostani sitä, mitkä asiat voivat olla yhteydessä lastensuojelulta haettuun apuun ja institutionaalisen rajalle tuloon. Koska en lastensuojeluhakemuksia tarkastelemalla voi saada tietooni kaikkia avun hakemiseen vaikuttavia tekijöitä, voi kuitenkin perheiden aikaisempien palveluiden ja asiakkuuksien tarkastelu tuoda siitä mielenkiintoista tietoa.

Yhteensä 48 %:ssa aineistoni lastensuojeluhakemuksista on kirjauksia perheen nykyisistä tai aikaisemmista palveluista. Tämä tarkoittaa sitä, että lastensuojeluun hakeuduttaessa on suhteellisen yleistä se, että perhe on ollut aikaisemmin jonkun muun palvelun piirissä. Yleistä on myös se, että muissa palveluissa ollaan asiakkaana yhtä aikaa lastensuojeluhakemusta tehdessä. Yleisiä lastensuojeluhakemukseen kirjattuja muita palveluita ovat esimerkiksi erilaiset terveydenhuollon palvelut, joista mainitaan usein lastensuojeluhakemuksissa, jotka tehdään uupumuksen tai perheenjäsenen mielenterveysongelmien vuoksi. Lasten koulunkäyntiongelmien liittyen hakemuksissa mainitaan yleensä koulun tarjoamasta tuesta kuten koulukuraattorin tai kouluterveydenhoitajan palveluista. Myös ehkäisevän lastensuojelun tarjoamista palveluista on kirjauksia esimerkiksi tukiperheen hakemisen yhteydessä. Perheoikeudellisista palveluista, perheneuvolasta ja Perhepiste Nopeasta mainitaan erityisesti perheenjäsenten ristiriitojen vuoksi tehtyjen hakemusten yhteydessä. Esimerkiksi perheneuvolan ja Perhepiste Nopean yleisyys lastensuojeluhakemuksissa voi johtua siitä, että ne on tarkoitettu tukemaan perhettä varhain ja esimerkiksi silloin kun vanhemmilla on huolta lapsen käytöksestä tai jos perheenjäsenillä on keskinäisiä ristiriitoja (Perhe- ja sosiaalipalvelut 2015). Toisaalta aikaisempien palveluiden kirjaus kertoo myös siitä, että ongelma on jatkunut pitkään eikä nykyinen tai aiempi tuki ole ollut riittävää sen korjaamiseksi.

Useista eri palveluiden asiakkuuksista voi havaita myös sen, että tiettyjen ongelmien kohdalla perheet tarvitsevat enemmän tukea osakseen. Tämä näkyy erityisesti vanhempien mielenterveysongelmien kohdalla, sillä lähes jokaisessa lastensuojeluhakemuksessa jossa on mainittu vanhemman mielenterveysongelmasta, mainitaan myös muista perheen saamista palveluista.

Tällä hetkellä äidillä on hyvä hoitokontakti Aikuispsykiatrian poliklinikalla Sarviksessa – Lisäksi hän käy terapiassa. – Terapian aikana on noussut epäily siitä, voisiko hänen sairautensa olla kaksisuuntainen mielialahäiriö. – Perheessä käy tällä hetkellä kerran viikossa ehkäisevä perhetyö. (Hakemus 53)

Yleistä on myös se, että niissä lastensuojeluhakemuksissa, jotka on tehty lapsiin liittyvän ongelman vuoksi, on mainintoja perheen muista palveluista. Näistä hakemuksista 64 % sisältää mainintoja aikaisemmista palveluista ja tukimuodoista. Tällaisissa tilanteissa lastensuojeluun hakeutumiseen saattaa vaikuttaa se, että esimerkiksi ehkäisevien palveluiden ei katsota olevan riittäviä ongelman ratkaisemiseksi, vaan oikean tuen katsotaan tulevan lastensuojelulta.

Äiti oli alun perin ottanut yhteyttä sosiaalipäivystykseen ja sieltä äitiä ohjattu ottamaan yhteyttä alueelle. Äiti kertoo, että sosiaalipäivystyksen työntekijän kanssa olivat käyneet keskustelun, että ehkäisevän puolen palvelut eivät tässä tilanteessa olisi riittäviä ja mahdollinen tuki voisi järjestyä lastensuojelun kautta. (Hakemus 123)

Silloin kun koetaan että tietty palvelu ei ole riittävää ja tukea haetaan lastensuojelulta, ylitetään kahden instituution välinen raja. Kahden instituution raja ylitetään myös silloin kun toisen instituution työntekijä suosittelee perheelle lastensuojeluun hakeutumista. Näin määritellään myös niitä ongelmia jotka eivät kuulu toiseen palveluun, vaan lastensuojelun piiriin. Tällöin myös toisen palvelun institutionaalinen raja vaikuttaa siihen, milloin lastensuojelulta haetaan apua.

Äiti on ollut yhteydessä Perhepiste Nopeaan, muuta sieltä hänet ohjattiin olemaan yhteydessä lastensuojeluun. (Hakemus 105)

Rajalle tuloon voi vaikuttaa myös se, onko perhe ollut aikaisemmin lastensuojelun asiakkaana. Aikaisempi asiakkuus voi edesauttaa avun hakemista esimerkiksi silloin, kun perheenjäsenet tietävä palvelun toiminnasta ja erilaisista tukimuodoista. Tällöin ”rajalle tulo” ja voi olla helpompaa, sillä siinä ollaan oltu jo aikaisemmin. Tällöin asiakas myös

tietää milloin ja miten lastensuojelulta haetaan apua. Toisaalta myös mahdolliset negatiiviset kokemukset tai muistot palveluun liittyen voivat vaikuttaa avun hakemiseen kielteisesti.

Äiti kaipaa lastensuojelun tukea perheensä tilanteeseen hän toivoo erityisesti ohjaustyötä. Äiti sanoo hänellä olevan hyviä muistoja lastensuojelun työskentelystä. Ohjaustyö on työskennellyt perheessä aiemminkin. (Hakemus 120)

Onkin mielenkiintoista havaita, että 37 % aineistoni lapsista on ollut aikaisemmin asiakkaana Tampereen kaupungin lastensuojelussa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aikaisempi lastensuojelullinen ongelma on uusiutunut, aikaisempi asiakkuus on koettu hyväksi tai että perheen tilanne on muuttunut aiemmasta jotenkin muuten. Aiemmat lastensuojeluasiakkuudet kertovat myös siitä, että lastensuojelun institutionaalisella rajalla tapahtuu edestakaista liikettä.

Huomioitavaa on myös se, että 12 % lastensuojeluhakemuksista on tehty silloin kun lapsi on jo ollut asiakkaana lastensuojelussa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että perheen jäsen on kertonut sosiaalityöntekijälle perheen uudesta ongelmasta tai huolesta, jolloin asia on päätetty kirjata lastensuojeluhakemuksena. Tällöin huoli ja ongelma on myös tehty näkyväksi, jolloin huolesta ei ole vain kirjattu asiakkaan muiden tietojen yhteyteen, vaan siitä on tehty virallisesti lastensuojeluasian vireillepano. Alla olevissa taulukossa on tarkemmat osuudet aineiston lasten aikaisemmista lastensuojeluasiakkuuksista Tampereen kaupungissa.

Taulukko 6. Tiedot aikaisemmista lastensuojeluasiakkuuksista Tampereella

Aikaisempi lastensuojeluasiakkuus	Määrä % (n)
On ollut asiakkaana aikaisemmin	37 % (71)
Ei aikaisempaa asiakkuutta	51 % (99)
Asiakkaana/selvityksessä hakemishetkellä	12 % (24)
Yhteensä	100 % (194)

Aineistostani voi havaita, että aikaisemmilla asiakkuuksilla, joko lastensuojelussa tai muiden palveluiden piirissä, voi olla vaikutusta lastensuojeluhakemuksen tekoon ja avun piiriin tuloon. Tällä tarkoitan esimerkiksi sitä, että lastensuojeluun voidaan hakea apua helpommin silloin kun toisen palvelun työntekijä sitä suosittelee, toiset palvelut eivät riitä ongelman ratkaisemiseksi tai, silloin kun perhe tietää lastensuojelun tarjoamista palveluista

sekä tuesta aikaisemman lastensuojeluasiakkuutensa perusteella. Toisaalta lastensuojeluhakemuksien perusteella asiasta ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä, sillä lastensuojeluhakemuksiin ei välttämättä ole kirjattu tarkasti sitä, mitkä kaikki tekijät (palvelut, aiemmat kokemukset ym.) ovat vaikuttaneet lastensuojeluhakemuksen tekoon ja mitä kaikkea perhe on käynyt läpi ennen avun hakemista lastensuojelulta.

Apua hakiessaan asiakas astuu henkilökohtaisen ja institutionaalisen rajalle, jonka ylittämisestä aletaan neuvotella lastensuojelutarpeen selvitystä aloitettaessa ja selvityksen päättyessä. Tämän vuoksi on mielenkiintoista tarkastella myös sitä, minkä ongelmien vuoksi aloitetut lastensuojelutarpeen selvitykset jatkuvat pidempiaikaiseen lastensuojeluasiakkuuteen ja minkä vuoksi aloitetut lastensuojeluasiakkuudet päättyvät selvitykseen. Tällöin voidaan havaita niitä ongelmia, joiden nähdään kuuluvan lastensuojelun piiriin ja ylittävän institutionaalisen rajan. Vaikka en lastensuojeluhakemuksia tarkastellessani tiedä sitä, onko selvityksen aikana tullut esiin myös muita perhettä koskevia ongelmia tai perhettä tukevia tekijöitä, voi keräämistäni tiedoista nähdä, minkä ongelmien vuoksi alkaneet lastensuojeluasiakkuudet ovat jatkuneet myös lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Näin ollen asiakkuuksien jatkon tarkastelu tuo osaltaan lisätietoa lastensuojelun piiriin kuuluvista ongelmista ja lastensuojelun institutionaalisen rajan piirtymisestä.

6.2 Lastensuojeluasiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen

Tarkastelen lastensuojeluasiakkuuden jatkoa aloitetun selvityksen jälkeen Tarja Pösön (2010) tutkimuksen innoittamana. Pösön mukaan lastensuojeluasiakkuuteen tullaan silloin, kun perheessä havaitaan ongelma johon voidaan lastensuojelullisin perustein puuttua ja ratkaista. Hänen mukaansa lastensuojelun institutionaalinen raja ylittyy silloin, kun sosiaalityöntekijä alkaa käsitellä perhettä koskevaa ongelmaa jota on aikaisemmin yritetty ratkaista epävirallisoin keinoin. (emt. 324.) Olen lastensuojelulta haettua apua tarkastellessa ajatellut, että hakemusta tehdessä perhe tulee institutionaaliselle rajalle, ja raja ylitetään varsinaisesti silloin kun päätös asiakkuudesta tehdään hakemuksesta aloitetun selvityksen jälkeen. Päätöstä tehdessä pohditaan esimerkiksi sitä, millaisia ongelmia ja tukevia tekijöitä perheellä on selvityksen päätyttyä, millä tavoin näihin tekijöihin voitaisiin vaikuttaa ja mikä palvelu perheelle olisi tähän tilanteeseen tarpeellinen ja sopiva. Näin ollen päätöstä

tehdessä arvioidaan myös sitä, mikä ongelma kuuluu lastensuojelun piiriin ja ylitetäänkö selvityksen jälkeen lastensuojelun institutionaalinen raja vai ei.

Aineistoni 194 lastensuojeluhakemuksesta aloitettiin yhteensä 170 lastensuojelutarpeen selvitystä, sillä 24 hakemuksen kohdalla lapsi oli jo lastensuojeluhakemuksen tekohetkellä lastensuojelun asiakkaana (tähän laskettu myös lastensuojelutarpeen selvityksessä olevat lastensuojeluasiakkaat). Lastensuojeluhakemuksista aloitetuista asiakkuuksista noin 56 % jatkui selvityksen jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että noin puolet lastensuojeluhakemuksista alkaneista selvityksistä ylittää lastensuojelun institutionaalisen rajan. Pieniä eroja voidaan nähdä siinä, miten usein lapsiin tai aikuisiin liittyvien syiden vuoksi alkaneet asiakkuudet jatkuvat. Alla olevista taulukoista 7. voi nähdä sen, että lapsiin liittyvien syiden vuoksi aloitettuja lastensuojelun asiakkuuksia on päätetty jatkaa selvityksen jälkeen hieman useammin.

Taulukko 7. Asiakkuuden jatkuminen lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen

Asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen	Vanhempiin liittyvät hakemukset % (n)	Lapsiin liittyvät hakemukset % (n)
Asiakkuus jatkuu	52 % (61)	64 % (34)
Asiakkuus ei jatku	39 % (46)	32 % (17)
Selvitys vielä kesken	9 % (10)	4 % (2)
Yhteensä	100 % (117)	100 % (53)

Asiakkuuksien jatkumisen syitä ei voida päätellä suoraan lastensuojeluhakemuksista, sillä lastensuojeluhakemuksia tarkasteltaessa nähdään vain sillä hetkellä kirjatut avun hakemisen syyt ja taustatiedot, eikä asiakkuuden jatkosta tehtyjä päätöksiä perusteluineen. Kuitenkin silloin, kun lastensuojeluasiakkuuden jatkoa tarkastellaan avun hakemisen syihin verraten, voidaan havaita se, että tiettyjen syiden vuoksi aloitetut lastensuojeluasiakkuudet jatkuvat useammin selvityksen päätyttyä. Tämän perusteella näistä ongelmista alkaneet lastensuojeluasiat myös ylittävät useammin institutionaalisen rajan.

Aikuisiin liittyvien syiden vuoksi tehdyistä lastensuojeluhakemuksista voi havaita sen, että lastensuojeluasiakkuutta päätetään jatkaa usein silloin kun lastensuojeluhakemus on tehty tukiverkoston riittämättömyyden, tukiperheen hakemisen tai jaksamattomuuden vuoksi. Asiakkuus jatkuu usein myös silloin kun lastensuojeluhakemuksessa on kerrottu lapsen oirehtimisesta, vanhempien erosta ja väkivallasta. Nämä taustatekijät liittyvät usein

vanhempien välisiin ristiriitoihin, joiden vuoksi aloitetuista selvityksistä noin puolet jatkuu myös pidempiaikaiseen lastensuojeluasiakkuuteen.

Aikuisiin liittyvien syiden kohdalla vanhempien mielenterveysongelmien, päihteidenkäytön ja taloudellisten vaikeuksien vuoksi aloitetut asiakkuudet päättyvät lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen muita useammin. Vanhempien tapaamisten sujumisen kohdalla asiakkuuden jatkuminen ja päättyminen ovat taas melkein yhtä yleisiä. Kaikkiin asiakkuuden jatkumisiin vaikuttaa monia eri tekijöitä ja uskon että esimerkiksi tapaamisten sujumisen kohdalla muut avun hakemisen taustatekijät vaikuttavat paljolti siihen, jatkuuko asiakkuus vai ei. Asiakkuuden jatkoon voi vaikuttaa myös se, että jo lastensuojelutarpeen selvityksen aikana ongelmia on voitu ratkaista riittävästi, jonka vuoksi lastensuojeluasiakkuutta ei enää tarvita. Tämän voi mielestäni hyvin tapahtua esimerkiksi yllättävien taloudellisten vaikeuksien sattuessa, jolloin lyhytaikainen apu selvityksen aikana on riittävää. Toisaalta esimerkiksi mielenterveysongelmien kohdalla voidaan selvityksen aikana todeta, ettei lastensuojelu ole kyseisiin ongelmiin oikea palvelu, jonka vuoksi perhe voidaan ohjata muiden palveluiden piiriin.

Taulukko 8. Vanhempiin liittyvät syyt ja asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen

Avun hakemisen syy (n)	Asiakkuus jatkuu	Asiakkuus ei jatku	Asiakkuudessa hakeutuessa	Selvitys kesken	Yhteensä
Tukiverkoston riittämättömyys (n=38)	63 %	34 %	-	3 %	100 %
Lapsen oirehtiminen (n=28)	60 %	11 %	18 %	11 %	100 %
Tukiperheen hakeminen (n=46)	54 %	35 %	2 %	9 %	100 %
Ero (n=27)	54 %	38 %	4 %	4 %	100 %
Väkivalta(n=21)	52 %	19 %	24 %	5 %	100 %
Jaksamattomuus (n=46)	50 %	39 %	9 %	2 %	100 %
Ristiriidat (n= 44)	49 %	39 %	7 %	5 %	100 %
Fyysiset ongelmat (n= 26)	42 %	29 %	17 %	13 %	100 %
Mielenterveysongelmat (n=18)	39 %	56 %	-	5 %	100 %
Tapaamisten sujuminen (n=35)	33 %	31 %	18 %	18 %	100 %
Päihteidenkäyttö (n=17)	29 %	41 %	18 %	12 %	100 %
Taloudelliset vaikeudet (n=18)	29 %	47 %	12 %	12 %	100 %

Mielenkiintoista on huomata myös se, että tiettyjen ongelmien kohdalla lastensuojeluhakemuksen tekeminen on yleistä, vaikka lapsi on jo lastensuojelun pidempiaikaisena asiakkaana tai asiakkaana selvitysvaiheessa. Esimerkiksi 24 % hakemuksista, joissa on kerrottu väkivallasta, on tehty silloin kun lapsi on jo ollut

lastensuojelun piirissä. Myös lapsen oirehtimisen, vanhemman päihteidenkäytön ja lapsen tapaamisten sujumisen kohdalla asiakkuudessa olevien osuus on suhteellisen suuri. Nämä kaikki neljä syytä esiintyvät lastensuojeluhakemuksissa usein myös yhdessä. Tämän perusteella lastensuojeluasiakkuuden aikana vanhemmilla herää usein huolta toisen vanhemman käytökseen ja lapsen tapaamisiin liittyen. Tällöin lastensuojeluhakemuksen tekemisen taustalla voi olla se, että halutaan tuoda aikaisempi huoli vahvemmin esiin, tai että huoli on kasvanut entisestä. Toisaalta asiakkuus on voinut alkaa muista syistä, jolloin tapaamisiin sekä toisen vanhemman käytökseen liittyvä huoli on uutta ja asiasta päätetään tehdä lastensuojeluhakemus. Mielestäni lastensuojeluasiakkuudessa tehdyt hakemukset kertovat kuitenkin siitä, että myös asiakkuuden aikana käydään keskustelua lastensuojelun piiriin kuuluvista ongelmista sekä lastensuojelun institutionaalisesta rajasta.

Lasten ongelmiin liittyvistä lastensuojeluhakemuksista jokaisen avun hakemisen syyn tai taustatekijän vuoksi tehtyjen hakemusten kohdalla asiakkuuden jatkuminen on selvityksen jälkeen yleisempää kuin asiakkuuden päättymisen. Erityisesti silloin kun lastensuojelulta haetun avun taustalla ovat lapsen mielenterveysongelmat, on asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen yleistä. Muista syistä tehtyjen lastensuojeluhakemusten asiakkuuksien jatkuminen on suhteellisen tasaista. Vähiten asiakkuuksia jatkui kuitenkin lapsen rajattoman käytöksen ja päihteidenkäytön vuoksi aloitettujen selvitysten jälkeen. Tähän voi liittyä esimerkiksi se, että lastensuojelutarpeen selvitys on ollut riittävä interventio nuoren ongelmallisen käytöksen lopettamiseksi, jolloin pidempiaikaista lastensuojeluasiakkuutta ei tarvita.

Taulukko 9. Lapsiin liittyvä syyt ja asiakkuuden jatkuminen selvityksen jälkeen

Avun hakemisen syy (n)	Asiakkuus jatkuu	Asiakkuus ei jatku	Asiakkuudessa hakeutuessa	Selvitys kesken	Yhteensä
Mielenterveysongelmat (n=13)	85 %	15 %	-	-	100 %
Koulunkäyntivaikeudet (n=31)	55 %	23 %	22 %	-	100 %
Vanhemman uupuminen (n=15)	63 %	27 %	20 %	-	-
Aggressiivisuus (n=13)	46 %	15 %	31 %	8 %	100 %
Rajaton käytös (n=39)	44 %	33 %	15 %	8 %	100 %
Päihteidenkäyttö (n=18)	39 %	28 %	27 %	6 %	100 %
Kaveripiiri (n=11)	36 %	18 %	46 %	-	100 %

Myös lapsiin liittyvien hakemusten kohdalla nousee esiin lastensuojeluhakemusten syitä, joiden vuoksi hakemus tehdään usein asiakkuuden aikana. Näistä näkyvin on lapsen

kaveripiiriin liittyvät huolet. Myös lapsen aggressiivisen käytöksen ja päihteidenkäytön vuoksi tehdään hakemuksia asiakkuudessa ollessa. Myös näiden syiden kohdalla hakemus on voitu tehdä siksi, että tilanne tai nuoren käytös on pahentunut entisestä ja tilanteeseen toivotaan aikaisempaa enemmän tukea. Näiden syiden kohdalla myös tarve välittömästä avusta on noussut esiin esimerkiksi silloin jos lapsi on käyttäytynyt aggressiivisesti ja tilanteeseen on toivottu apua heti. Tällöin tilanne ja avuntarve ei katso sitä, onko perhe asiakkuudessa vai ei.

Lastensuojeluhakemuksien syitä ja asiakkuuksien jatkoa tarkasteltaessa voi huomata sen, että erityisesti lapsiin liittyvien syiden vuoksi aloitetut asiakkuudet jatkuvat usein myös lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Erityisesti yleistä lastensuojeluasiakkuuden jatkuminen on silloin, kun avun hakemisen syynä on lapsen oirehtiminen tai mielenterveysongelmat. Myös tukiverkoston riittämättömyyden ja tukiperheen hakemisen vuoksi aloitetut lastensuojeluasiakkuudet jatkuvat usein. Lastensuojelun institutionaalista rajaa ajatellessa voidaan todeta, että lapsiin ja sosiaaliseen tukeen liittyvistä syistä tehdyt lastensuojeluhakemukset ylittävät useimmiten lastensuojelun institutionaalisen rajan.

Lastensuojeluhakemusten ja asiakkuuksien tarkastelu tuo hyvin esiin myös sitä liikettä, jota lastensuojelun rajalla tapahtuu. Asiakkaaksi tullaan ja asiakkuus päätetään hyvin monista eri syistä. Tuentarpeesta ja tukitoimenpiteistä myös keskustellaan rajalla ollessa ja sen ylitettyä, jolloin myös asiakkuus ja institutionaalinen raja muuttavat muotoaan asiakkuusprosessin eri vaiheissa. Näin lastensuojelun institutionaalinen raja ei ainakaan lastensuojeluhakemusten perusteella muotoudu suoraksi viivaksi, vaan siinä voi olla mutkia, katkeamia sekä solmukohtia.

7 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkielmani tarkoituksena on ollut tarkastella lastensuojelua uudesta näkökulmasta, jossa perheet hakevat lastensuojelulta apua asiakkuuteen joutumisen sijaan. Avun hakemista tutkimalla olen halunnut nostaa esiin lapsiperheiden avun hakemisen syitä ja taustatekijöitä, sillä ne kertovat lapsiperheiden tämänhetkisestä avun tarpeesta ja lastensuojelullisista ongelmista. Avun hakemisen syitä, muita avun hakemiseen yhteydessä olevia tekijöitä sekä asiakkuuden jatkoa tarkastelemalla olen tutkielmassani ottanut huomioon myös lastensuojelun moniulotteisuuden, jossa lastensuojeluun kuuluu myös asiakkaiden valikointia sekä asiakkuuden rajalla oloa ja rajalla tapahtuvaa liikettä. Tätä valikointia ja lastensuojeluun kuuluvien ongelmien määrittelyä voi nähdä niin sosiaalityöntekijän lastensuojeluhakemuksiin kirjaamista avun hakemisen syistä, kuin siitä, mistä syistä alkaneet lastensuojeluprosessit ovat johtaneet asiakkuuden jatkumiseen lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. (kts. Jokinen ym. 1995; Pösö 2010.)

Tutkimustulosteni mukaan lastensuojelulta haetaan apua useimmiten silloin kun vanhemmat toivovat perheelleen lisää sosiaalista tukea, perheenjäsenillä on keskinäisiä ristiriitoja tai kun vanhempi ei enää pärjää lapsensa kanssa lapsen rajattoman käytöksen tai kouluongelmien vuoksi. Näiden päälinnakeiden syiden taustalla on yleensä myös erilaisia avun hakemisen taustatekijöitä, kuten vanhemman jaksamattomuutta, perheenjäsenen päihteidenkäyttöä tai mielenterveysongelmia. Yleistä on myös se, että lastensuojeluun hakeutuvat perheet ovat olleet jonkun toisen palvelun asiakkaana ennen lastensuojeluun tuloa ja lähes puolet perheistä on ollut asiakkaana Tampereen lastensuojelussa ennen lastensuojeluhakemuksen tekoa tai tekohetkellä.

Aineistoni lapsista reilu puolet (56 %) jatkoi lastensuojelun asiakkuudessa hakemuksesta aloitetun selvityksen jälkeen. Eroja löytyy kuitenkin siinä, minkä syiden vuoksi aloitetut lastensuojeluprosessit jatkuvat pitkäaikaiseen lastensuojeluasiakkuuteen, sillä useimmiten asiakkuus jatkuu silloin kun lastensuojeluhakemuksessa on kerrottu lapsen mielenterveysongelmasta, tukiverkoston riittämättömyydestä tai lapsen oirehtimisesta. Harvimminkin asiakkuutta jatketaan silloin kun hakeutumisen syyksi on kerrottu lapsen tapaamisten sujumattomuus, toisen vanhemman päihteidenkäyttö tai taloudelliset vaikeudet.

Lastensuojeluhakemuksiin kirjattuja avun hakemisen syitä ja asiakkuuden jatkumista tarkastelemalla havaitsin, että hyvin useiden perheen kohtaamien ongelmien katsotaan kuuluvan lastensuojelun piiriin vähintään siten, että asiakkuuden tarvetta tulee selvittää. Huomattavaa on kuitenkin se, että hyvin harvoin lastensuojeluhakemus on tehty yhdestä ainoasta syystä, vaan usein hakeutumisen syyksi on kerrottu usean syyn (noin 2-6 syytä/hakemus) ryhmittymä. Tästä voi päätellä sen, että hyvin usein perheiden ongelmat kasautuvat tai kasvavat ”riittävän suuriksi”, ennen kuin lastensuojeluun ollaan yhteydessä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että perheet yrittävät pärjätä ongelmiensa kanssa mahdollisimman pitkään itse tai muiden tukimuotojen avulla. Toisaalta myös leimatuksi tulemisen pelko voi nousta esteeksi avun hakemiselle. (Kts. Prosman ym. 2014; Itäpuisto 2011.) Huomattavaa on kuitenkin se, että perheen yksityiseltä alueelta tulo lastensuojelun rajalle voi kestää merkittävän pitkään, jolloin myös ongelmat saattavat kasautua suuriksi.

Ajatuksia herättää myös se, että lastensuojelun tarkoituksena on olla lapsiperheiden tukena eri ongelmien ilmetessä, voi pidempiaikaiseen asiakkuuteen tuloon silti olla vielä pitkä matka lastensuojelun ”rajalla” ollessa. Tätä ilmentää käytännössä esimerkiksi lastensuojeluprosessi, jossa vielä hakeutumisen jälkeen usein selvitetään sitä, onko perheellä lastensuojelun tarvetta vai ei. Tällöin asiakkuuteen ei aina välttämättä päästä, vaikka siihen hakeudutaan. Näin lastensuojelun institutionaalinen raja piirtyy myös sellaiseksi, johon voi tulla useasta syystä, mutta sen voi ylittää vain tiettyjen kriteerien täytyessä. Tutkimustuloksistani havaitsin esimerkiksi sen, että yleisimmät avun hakemisen syyt eroavat niistä lastensuojeluhakemuksissa mainituista syistä, joista lastensuojeluasiakkuutta on päätetty jatkaa selvityksen jälkeen. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoni perusteella lastensuojeluhakemus tehdään useimmiten vanhempiin liittyvistä syistä, mutta asiakkuus jatkuu useammin silloin, kun hakemus on tehty lapseen liittyen.

Johtopäätöksiä tehdessä tulee kuitenkin muistaa, että syiden erot voivat johtua hyvin monenlaisista tekijöistä. Aineistostani ei pysty havaitsemaan sitä, mitä kaikkea selvityksen aikana on tapahtunut tai ilmennyt. Lastensuojeluhakemuksista ei esimerkiksi näe sitä, onko selvityksen aikana ilmennyt perhettä tukevia tekijöitä tai muita lastensuojelullisia ongelmia. Aineistostani ei myöskään näe asiakkuuden jatkolle kirjattuja perusteita tai sitä, onko perhettä ohjattu lastensuojelun sijaan johonkin muuhun palveluun. Tämän vuoksi olisi ollut mielenkiintoista tarkastella hakemuksien rinnalla esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvitysten yhteenvetoja, joista olisi voinut löytää lisätietoja selvitysprosessista ja asiakkuuden jatkosta.

Vaikka en aineistoni perusteella voi saada tietoa lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyvistä asioista, voi lastensuojeluun piiriin kuuluvista ongelmista saada mielenkiintoista tietoa vertaamalla hakeutumisen syitä muihin lastensuojeluasian vireilletulojen syihin. Aikaisemmin esittelemäni tutkimukset kertoivat esimerkiksi siitä, minkälaisia syitä lastensuojelun taustalla on ollut lastensuojeluilmoitusten kohdalla. Tiina Järvelän (2014) pro gradu -tutkielman mukaan lastensuojeluilmoitusten yleisin syy on vanhempien jaksamattomuus, jonka vuoksi tehtiin 17 % hänen aineistonsa ilmoituksista. Toiseksi yleisin lastensuojeluilmoitusten syy on perheväkivalta tai sen uhka, jonka vuoksi tehtiin noin 14 % ilmoituksista. Kolmanneksi yleisin lastensuojeluilmoituksen syy on vanhempien tai lapsen päihteidenkäyttö (12 %).

Huomattavaa on, että myös omassa tutkimuksessani vanhempien jaksamattomuus on tukiperheen hakemisen rinnalla avun hakemisen yleisin syy. Lastensuojeluilmoituksiin verrattaessa vanhemman jaksamattomuus nousee esiin vielä hieman vahvemmin lastensuojeluhakemusten kohdalla, sillä aineistoni hakemuksista 24 %:ssa mainittiin tästä avun hakemisen syystä. Heinon (2007) raportin mukaan vanhempien jaksamattomuus on usein läsnä myös lastensuojeluasiakkuuden alussa, sillä 37 %:n kohdalla uusista asiakkaista se nousi esiin lapsen sen hetkisessä tilanteessa. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemman jaksamattomuus on näkyvin lastensuojeluasian vireilletulon syy, mutta myös yleisin syy lastensuojeluasiakkuuden alulle. Tämän perusteella vanhempien jaksamattomuus on hyvin näkyvä ja yleinen lastensuojelun piiriin kuuluva ongelma, sillä jaksamattomuuteen sekä puututaan että haetaan apua usein. Näin ollen jaksamattomuus ylittää sekä yksilöllisen, yhteisöllisen että institutionaalisen rajan, jossa jaksamattomuus sekä nähdään ongelmaksi että kuuluvan lastensuojelun piiriin.

Toinen yleinen lastensuojelullinen ongelma on perheristiriidat. Perheristiriidat ovat omien tulosteni mukaan lastensuojelulta haetun avun toiseksi yleisin syy. Myös Heinon (2007) raportissa perheristiriidat ovat toiseksi yleisimpiä uusien asiakkaiden lastensuojelutilanteen taustalla olevia tekijöitä. Kuitenkin Järvelän gradun (2014) mukaan perheristiriidat ovat lastensuojeluilmoituksissa vasta seitsemänneksi yleisin syy ja niiden vuoksi tehtiin noin 4 % lastensuojeluilmoituksista. Näin ollen perheristiriidat näyttäytyvät yleisenä lastensuojelunpiiriin kuuluvana ongelmana, mutta yhteisö reagoi niihin harvemmin kuin perhe itse. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, ettei perheristiriitoja nähdä perheen ulkopuolelta selvästi tai yhtä vakavana, mutta perheen sisällä ristiriidat voivat tuntua hyvin vaikeilta ja olla perheenjäseniä kuluttavia. Esimerkiksi omien tutkimustulosteni mukaan

perheristiriitoihin liittyi usein lapsen oirehtimista, jonka jälkeen myös lastensuojeluasiakkuutta jatkettiin useiden lasten kohdalla.

Merkittäviä eroja hakeutumisen ja ilmoitusten välillä löytyy myös vanhempien päihteidenkäyttöön liittyen. Lastensuojeluilmoituksissa vanhempien päihteidenkäyttö on kolmanneksi yleisin syy (12 % ilmoituksista), mutta lastensuojeluhakemuksissa vanhemman päihteidenkäyttö on hakeutumisen syynä ainoastaan 8 %:ssa hakemuksista. Päihteidenkäyttö on vanhempiin liittyvien syiden vuoksi tehdyissä lastensuojeluhakemuksissa harvinaisin syy taloudellisten ongelmien rinnalla. Kuitenkin myös Heinon (2007) mukaan vanhempien päihteiden väärinkäyttö on huomattavan usein lastensuojelutilanteen taustalla (20 % uusista asiakkuuksista). Näin ollen vanhempien päihteiden väärinkäyttö näyttäytyy lastensuojelullisena ongelmana ja sellaisena johon tulee lastensuojelullisin toimenpitein puuttua. Kuitenkin perheen sisällä päihteiden väärinkäyttö ei välttämättä näyttäydy yhtä ongelmallisena tai sellaisen ongelmana johon haettaisiin apua lastensuojelulta. Toisaalta päihteidenkäytön ongelmiin saattaa usein liittyä esimerkiksi häpeää ja salailua sekä pelkoa siitä miten lastensuojelu reagoi, mikäli oma tai puolison päihteidenkäyttö tulee julki. Omaa päihteiden väärinkäyttöä ei myöskään usein välttämättä tunnisteta varhain, jolloin yhteisö ehtii reagoida siihen ennen omaa avunpyyntöä. (kts. Topkaya 2015; Itäpuisto 2011.)

Lapsiin liittyvistä syistä hakemusten ja ilmoitusten ero näkyy esimerkiksi lapsen koulunkäyntiongelmien kohdalla. Aineistoni kaikista lastensuojeluhakemuksista 16 % on tehty lapsen koulunkäyntiongelmiin liittyen ja lapsiin liittyvistä hakemuksista lähes puolet oli tehty kouluongelmien vuoksi. Myös Heinon (2007) raportin mukaan lapsen koulunkäyntiongelmat ovat usein läsnä lastensuojeluasiakkuuden alkaessa (20 %:lla lapsista). Kuitenkin Järvelän (2014) aineiston lastensuojeluilmoituksista ainoastaan noin 1 % tehtiin koulunkäyntiongelmien vuoksi. Tästä voi päätellä sen, että tietyt ongelmat ovat eri tavoin esillä, riippuen siitä mistä näkökulmasta mahdollista lastensuojelun tarvetta on arvioitu. Eroihin voi vaikuttaa myös esimerkiksi se, että lapsen koulunkäyntiongelmiin voi olla helpompi pyytää apua kuin esimerkiksi omaan päihdeongelmaan. Toisaalta esimerkiksi koulun henkilökunta voi herkästi ohjata perheitä lastensuojelun piiriin, mikäli lapsella havaitaan koulunkäyntiongelmia. Lapsen koulunkäyntiin liittyvät ongelmat eivät myöskään välttämättä ole näkyvä ongelma perheen ulkopuolisille, jonka vuoksi niistä tehdään lastensuojeluilmoituksia vain harvoin.

Vertailusta voi havaita sen, että lastensuojelun piiriin tuloon ja lastensuojelullisen ongelman määrittelyyn voi vaikuttaa hyvin monenlaiset asiat. Joihinkin ongelmiin voidaan herkemmin hakea apua, toisia ongelmia ei välttämättä nähdä perheen sisällä, samoin kuin toiset ongelmat huomataan aikaisemmin perheen ulkopuolelta katsottuna. Merkillepantavaa on myös se, että tietyt ongelmat toistuvat lastensuojelun piirissä, vaikka niitä katsoisi eri näkökulmista ja asiakasprosessin eri vaiheista.

Eroja ja yhtäläisyyksiä voidaan havaita myös siinä, minkä ikäisten lasten kohdalla lastensuojeluasia tulee vireille. Järvelän (2014) mukaan lastensuojeluilmoituksia tehdään eniten 0–2-vuotiaista lapsista. Myös Heinon (2007) mukaan suurin osa lastensuojelun uusista asiakkaista on 0–2-vuotiaita. Kuitenkin lastensuojeluhakemuksia tehdään vähiten tämän ikäryhmän lapsista (18 % hakemuksista). 15–17-vuotiaiden nuorten osuus on huomattavan suuri sekä lastensuojeluilmoitusten, -hakemusten, että uusien asiakkaiden kohdalla. Lastensuojeluilmoituksissa ja hakemuksissa korostuu myös kouluikäisten lasten osuus, ja erityisesti lastensuojeluilmoitusten kohdalla juuri koulunsa aloittaneiden 7-vuotiaiden lasten osuus on suuri (7 % ilmoituksista). Ikäluokkien eroihin ja yhtäläisyyksiin voi eri syiden tavoin vaikuttaa useita eri tekijöitä. Mielestäni erityisen merkillepantavaa on se, että tiettyjen ikäryhmien kohdalla esiintyy usein lastensuojelullisia ongelmia, joihin perheet tarvitsevat lastensuojelun tukea. Erityisesti vauvaikäisten, juuri koulunsa aloittaneiden ja teini-ikäisten kohdalla lastensuojelun tarve korostuu. Tämän vuoksi tulisikin pohtia sitä, miten lapsiperheitä voitaisiin tukea erityisesti näiden ikävuosien aikana, jotta lastensuojelun tarvetta ei pääsisi syntymään. Toisaalta tulee pohtia myös sitä, vastaavatko nykyiset lastensuojelun tarjoamat tukimuodot tämän ikäisten lasten tarpeita ja miten niitä voisi tarvittaessa kehittää. Erityisesti vauvaikäisten lasten kohdalla tulisi pohtia myös sitä, miten vanhemmat saataisiin olemaan yhteydessä lastensuojeluun varhain, mikäli huolta perheen tilanteesta ilmenee.

Myös eri avun tarpeen syiden kohdalla tulee pohtia sitä, mihin lastensuojelutyön tulisi kohdentua. Tutkimustulosteni ja vertailun pohjalta lastensuojelussa resursseja tulee kohdentaa erityisesti vanhempien jaksamisen tukemiseen, perheristiriitojen selvittämiseen sekä lapsen käytös- ja kouluongelmiin tarkoitettuun tukeen. Resursseja tarvitaan myös sekä nuorten että vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien tunnistamiseen ja niiden kanssa työskentelyyn, erityisesti silloin kun henkilö ei itse tunnista tai kerro ongelmastaan. Samaan aikaan voidaan pohtia myös muiden palvelujen kehittämistä näiden ongelmien tukemisessa. Kysymyksiä herää siitä, miten lapsiperheitä voitaisiin tukea näiden ongelmien

kohdalla jo aikaisemmin, jotteivät samat lastensuojelulliset ongelmat enää korostuisi ja toistuisi tulevaisuudessa.

Mielestäni tärkeää olisi myös, että lapsiperheiden vuodesta toiseen kohtaamat ongelmat saataisiin yhteiskunnassamme näkyväksi erityisesti siten, ettei ongelmien kimpun tarvitsisi kasvaa suureksi ennen avun hakemista ja saamista. Pohdinkin erityisesti avun hakemisen kohdalla sitä, millä keinoilla avun hakijat saataisiin olemaan yhteydessä avun antajaan edes hieman aikaisemmin ja miten lastensuojelun ja henkilökohtaisen välistä rajaa voitaisiin saada joustavammaksi tai helpommin lähestyttäväksi?

Tähän vastaus saattaa löytyä muutaman vuoden päästä, sillä nykyistä lastensuojelujärjestelmää on juuri muokattu sosiaalihuoltolain muutoksen myötä. Uuden lain yhtenä tarkoituksena on ollut se, että tiettyjä lastensuojelun tarjoamia tukimuotoja saadakseen ei tarvitse enää olla lastensuojelun asiakas, vaan eri tukimuotoja voi saada uudelta perhepalveluiden puolelta. Lastensuojeluasiakkuus ei myöskään nykyisin enää ala lastensuojelutarpeen selvityksestä, vaan vasta silloin kun perheellä katsotaan palvelutarpeen arvioinnin jälkeen olevan tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle. (L 2007/417; L 2014/1301; Tampere uudistaa lapsiperheiden sosiaalipalveluja 2015) Näin ollen palveluun hakeutumisen kynnyks voi muuttua tulevaisuudessa matalammaksi, jolloin lastensuojelulta/perhepalveluilta saatetaan tulevaisuudessa pyytää apua aikaisemmin. Muutokset saattavat kuitenkin myös nostaa lastensuojelun institutionaalista rajaa sekä muuttaa lastensuojelun piiriin kuuluvia ongelmia. Tällä voi olla sellaisia vaikutuksia, että tulevaisuudessa lastensuojelutyö saattaa keskittyä aikaisempaa vaikeampiin ongelmiin ja perhetilanteisiin, jolloin lastensuojelullisista ongelmista voi muodostua vielä monimutkaisempia ja vaikeampia.

Muutaman vuoden päästä olisikin mielenkiintoista tietää, miten nykyiset muutokset ovat mahdollisesti vaikuttaneet lastensuojelulta haettuun apuun sekä asiakkuuteen tuloon. Tehdäänkö esimerkiksi tulevaisuudessa enemmän lastensuojeluhakemuksia ja nouseeko tulevaisuudessa esiin uusia hakeutumisen syitä ja lastensuojelullisia ongelmia.

Lähteet

Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Arklin, Tom Erik (2004) Verkostotyö lastensuojelussa – menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Annamari Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi, 214–239.

Backett-Milburn, Kathryn & Harden, Jeni (2004) How children and their families construct and negotiate risk, safety and danger. *Childhood* 11(4), 429–447.

Bardy, Marjatta (2009) Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 17–46.

Boulter, Erica & Rickwood, Debra (2013) Parent's experience of seeking help for children with mental health problems. *Advances in mental health* 11(2), 131–142.

Enroos, Rosi (2014) Lastensuojelua vankilassa. Instituutioiden tilat ja rajat vankilan perheosastolla. *Yhteiskuntapolitiikka* 79(2), 140–151.

Forsberg, Hannele (1998) Perheen ja lapsen tähden: etnografia kahdesta lastensuojelun asiantuntijakulttuurista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (2011) Introduction. Teoksessa Neil Gilbert, Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) Child protection systems: international trends and orientations. New York: Oxford University Press, 3–13.

Günther, Kirsi & Raitakari, Suvi & Juhila, Kirsi & Saario, Sirpa & Kaartamo, Riina & Kulmala, Anna (2013) Asiakaslähtöisyys vakavaa mielen sairautta sairastavien nuorten aikuisten kuntoutuskurssilla: etnometodologinen tapaustutkimus. Tampere: Muotialan asuin- ja toimintakeskus.

Hallamaa, Jaana & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma & Launis, Veikko (2006) Etiikkaa ihmistieteille? Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis. Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 11–27.

Heino, Tarja (2007) Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Helsinki: Stakes 30/2007.

Heino, Tarja (2009) Lastensuojelu – Kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 198–213.

Holstein, James & Miller, Gale (1997) Introduction: Social problems as work. Teoksessa Gale Miller & James Holstein (toim.) Social Problems in Everyday Life. Studies of Social Problems Work. Greenwich: Jai Press, 9-21.

Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu (2006) Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Itäpuisto, Maritta (2011) Peliongelmaisen hoitoon hakeutumisen esteet. Yhteiskuntapolitiikka 76(3), 309–318.

Itäpuisto, Maritta (2012) Rahapeliongelmiin apua hakeneiden kokemukset peliongelman ratkaisemisesta ja formaalista avusta. Janus 20(2), 131–148.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) Tulkitseva sosiaalityö. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 9-31.

Järvelä, Tiina (2014) Huolenpidon pirstaloituminen lastensuojelutarpeen selvityksissä. Jyväskylän Yliopisto. Sosiaalityö. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma.

Ketola, Tuija & Kokkonen, Tuomo (1993) Sosiaalialan työn lähtökohtia. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kivinen, Tarja (1992) Lastensuojelun moninaisuus: Pitkittäisselvitys lasten asiakkuudesta. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kivinen, Tarja (1994) Valikoituminen lastensuojelun asiakkaaksi: näkökulmia asiakkuuden määrittymiseen. Helsinki: Stakes.

Kuula, Arja (2006) Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen ja Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 124–140.

Kuusisto-Niemi, Sirpa & Rissanen, Sari & Saranto, Kaija (2011) Asiakastiedonkäyttö sosiaalityön tutkimuksessa – eettinen näkökulma. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja Etiikka. Jyväskylä: Ps-kustannus, 257–273.

Kääriäinen, Aino (2003) Lastensuojelun sosiaalityö asiakirjoina. Dokumentoinnin ja tiedonmuodostuksen dynamiikka. Akateeminen väitöskirja, Sosiaalipolitiikan laitos, Helsingin Yliopisto 1/2003.

Kääriäinen, Juha (2006) Väkivalta ja apuun turvautuminen. Teoksessa Minna Piispa, Markku Heiskanen, Juha Kääriäinen & Reino Sirén. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja: 225, 103–123.

Laaksonen, Maarit & Kääriäinen, Aino & Penttilä, Marja & Tapola-Haapala, Maria & Jarmo, Kärki & Jäppinen, Anu (2011) Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastyön käyttöön ja kirjaamiseen. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 54/2011.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Loseke, Donileen (2003) Thinking about Social Problems. New York: Aldine de Gruyter.

Prosman, Gert-Jan, Lo Fo Wong, Sylvie H. & Lagro-Janssen, Antonie L.M. (2014) Why abused women do not seek professional help: a qualitative study. Scandinavian Journal of Caring Science 28(1), 3–11.

Pösö, Tarja (1995) Lasten pahoinpitely lastensuojelussa – ollako vai eikö olla? Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Tarja Pösö (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat. Konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 32–53.

Pösö, Tarja (2007) Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa: Jaana Vuori & Ritva Nätkin (toim.) Perhetyön tieto, 65–82.

Pösö, Tarja (2010) Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus 18(4), 324–336.

Rousu, Sirkka (1998) Lasten erityinen suojele. Teoksessa Sirkka Rousu & Marjatta Strandström (toim.) Näkökulmia lapsipolitiikkaan. Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen

ohjelman valmisteluun liittyvä taustamuistio 13.10.1998. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 103–113.

Rousu, Sirkka & Strandström, Maija (1998) Suomalaisen lapsuuden ja perheen kehitys. Teoksessa Sirkka Rousu & Marjatta Strandström (toim.) Näkökulmia lapsipolitiikkaan. Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman valmisteluun liittyvä taustamuistio 13.10.1998. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 11–17.

Rousu, Sirkka (2007) Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatioissa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Tampere: Acta Electronica Universitatis Tampensis 682.

Sipilä, Jorma & Eva, Österbacka (2013) Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Valtionvarainministeriön julkaisuja 11/2013.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Sosiaalihuolto Suomessa (2006) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2006:11.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Taskinen, Sirpa (2007) Lastensuojelulaki (417/2007): soveltamisopas. Helsinki: Stakes.

Topkaya, Nursel 2015 Factors influencing Psychological help seeking in adults: A qualitative study. Educational science: Theory & Practice 15(1), 21–31.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2003) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilkko-Riihelä, Anneli & Laine, Vesa (2006) Mielen maailma 2. Kehityspsykologia. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Elektroniset lähteet:

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_3.html Viitattu 26.4.2015.

Lastensuojeluilmoitus (2015) Tampereen kaupunki.

<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/lastensuojelu/ilmoitus.html> Viitattu 3.5.2015.

Tampere uudistaa lapsiperheiden sosiaalipalveluja (2015) Tampereen kaupunki.

<http://www.tampere.fi/tampereinfo/viestinta/tiedotteet/2015/pgGZ5tAHs.html> Viitattu 3.5.2015.

Perhe ja sosiaalipalvelut (2015) Tampereen kaupunki.

<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/perheneuvola.html> Viitattu 17.5.15.

Lastensuojelun käsikirja/lastensuojeluasian vireilletulo (2014) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/asian-vireilletulo> Viitattu 29.10.2014.

Lastensuojelun käsikirja /dokumentointi ja lastensuojelun avohuolto (2015) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/dokumentointi-lastensuojelussa/dokumentointi-ja-lastensuojelun-avohuolto> Viitattu 3.5.2015

Lastensuojelun käsikirja/lastensuojeluilmoitus (2015) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus> Viitattu 3.5.2015.

Lastensuojelun käsikirja/ lastensuojelun arvot ja periaatteet (2015) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet> Viitattu 19.5.2015.

Lastensuojelun käsikirja/ lastensuojelun palvelujärjestelmä (2014) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma> Viitattu 27.12.2014.

Lastensuojelun käsikirja/ mitä on lastensuojelu (2015) Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> Viitattu 19.5.2015.